

Katedra: Sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor (kombinace): Speciální pedagogika pro vychovatele

Šikana ve škole

Bullying in school

Bakalářská práce: 08-FP-KSS-1018

Autor:

Petr Křížek

Podpis:

.....

Adresa:

Wolkerova 491

407 22 Benešov nad Ploučnicí

Vedoucí práce: PhDr. Zdeňka Michalová, Ph.D.

Počet

stran	graf	obrázk	tabulek	pramen	příloh
100	53	0	56	13	1

V Liberci dne: 15.04. 2010

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení: Petr Křížek
Adresa: Wolkerova 491, Benešov nad Ploučnicí, 407 22

Studijní program: Speciální pedagogika
Studijní obor: Speciální pedagogika pro vychovatele
Kód oboru: 7506GR029

Název práce: Šikana ve škole
Název práce v angličtině: Bullying in school

Vedoucí práce: PhDr. Zdeňka Michalová Ph. D.
Termín odevzdání práce: 15. 04. 2010

Bakalářská práce musí splňovat požadavky pro udělení akademického titulu „bakalář“ (Bc.).

.....
vedoucí bakalářské práce

.....
děkan FP TUL

.....
vedoucí katedry

Zadání převzal (student): Petr Křížek

Datum: 25.2.2008

Podpis studenta:

Cíl práce:

Zjištění a analýza prevalence šikany ve škole.

Základní literatura:

JANDOUREK, JAN. *Sociologický slovník*. 1.vyd. Praha:Portál, 2001. ISBN 80-71-78-505-0.

HAYESOVÁ, NICKY. *Základy sociální psychologie*. 2.vyd. Praha:Grada, 2000. ISBN 80-71-78-415-X.

KOLÁŘ, Michal. *Školní šikanování*.1.vyd. Praha:Portál, 2004. ISBN 80-239-2999-1.

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*.1.vyd. Praha:Portál, 2004. ISBN 80-7178-513-X.

GEIST,Bohumil. *Sociologický slovník*.1.vyd. Praha:Portál,1992. ISBN 80-85605-28-7.

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Berou na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si v domě povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 15.04.2010

Petr Křížek

Podkování

Tímto bych chtěl velmi podkovat mé vedoucí bakalářské práce PhDr. Zdeňku Michalové, Ph.D., za cenné rady a zkušenosti, které mi poskytla a v neposlední řadě za její čas, zájem a trpělivost, které mi poskytla při vedení mé bakalářské práce.

Také chci podkovat učitelům na Základních školách v Benešově nad Ploučnicí, v České Lípě, v Dříně a v Ústí nad Labem za spolupráci při shromažďování potřebných údajů k ověření pracovních předpokladů.

Název bakalářské práce : Šikana ve škole

Název bakalářské práce : Bullying in school

Jméno a příjmení autora : Petr Křížek

Akademický rok odevzdání bakalářské práce : 2010

Vedoucí bakalářské práce : PhDr. Zdeňka Michalová, Ph.D.

Resumé:

Tato práce byla věnována problematice šikany ve škole. Práce se opírá o výzkum na základních školách v české Lípě, v Benešově nad Ploučnicí, v Dříně a v Ústí nad Labem. V této práci se analyzovaly, konstatovaly a odhalovaly příčiny šikany ve škole. Výzkum přinesl poznatky, které mohou vést k potřebě změnit stanovisko a postoje učitelů k šikaně. Tato práce pomohla odhalit skutečnou příčinu šikany ve škole. Také pomohla pochopit svět šikanujících agresorů a obětí šikany. Kromě tohoto obecného poznání přinesla práce i poznatky autorovi, který si uvědomil souvislosti šikany a její vliv na osobnostní rozvoj žáka ve škole. Práce si kládla za cíl ukázat skutečný svět šikany ve škole a její příčiny.

Klíčová slova:

Agresor, analýza, cíl, oběť, práce, poznatek, příčina, problematika, průzkum, škola, učitel, výzkum.

Bullying in school :

This work has been devoted to the issue of bullying in school. Work based on survey and research in schools in Česká Lípa, Benešov nad Ploučnicí, Dřín and Ústí nad Labem. In this work I am trying to analyze, identify and detect cause of bullying in school. Research has produced evidence which may lead to the need to change the opinion and attitudes of teachers to bullying. This work also helps reveal a substantial cause of bullying in school. This work also helps to bring light to the world of aggressors and victims of bullying. This work has brought general knowledge to author, who realized the link between bullying and impact on personal development of pupil. This work aims to show the real world of school bullying and its causes.

Keywords :

Agresor – aggressor , analýza – analysis, cíl – target, oběť – victim, práce – work ,
poznatek – knowledge, příčina – cause, problematika – issues, průzkum – survey ,
šikana – bullying, škola – school, učitel – teacher, výzkum – research .

Schikane in die Schule :

Diese Arbeit ist die Problematik Schikane in die Schule bewidmet. Die Unterlagen
sind aus Grundschulen in Česká Lípa, Benešov nad Ploučnicí, Dvůr Králové und in Ústí
nad Labem angewendet. In diese Arbeit bemühe ich mich um eine Analyse,
Konstataion und Entdeckung der Ursachen der Schikane in Schulen. Aus dieser
Erforschung haben wir Erkenntnisse, die für Lehrern können die Einstellung zum
Schikane in Schulen verändern. Gleichzeitig zeigt auf die wirkliche Ursache beim
Schikane. Ist das auch ein Ansicht in die Welt der schikanierten Aggressoren und Opfern
der Schikane. Ausser dem ist Autor neben allgemeine Erkenntnisse zum
Abschluss gekommen, dass die Schikane einen grossen Einfluss auf persönliche
Entwicklung der Schüler in Schule hat. Diese Arbeit soll richtig zeigen auf die wirkliche
Ursache der Schikane in Schule und das Web zur Verbesserung in diesem Bereich.

Stichworte :

Agresor – der Aggressor, analýza – die Analyse, cíl – das Ziel, oběť – das Opfer,
práce – die Arbeit, poznatek – die Erkenntnis, příčina – die Ursache, problematika
– die Problematik, průzkum – die Umfrage, šikana – die Schikane, škola – die
Schule, učitel – der Lehrer, výzkum – die Forschung.

Obsah

1 Úvod	10
2 Teoretická část	12
2.1 Šikana a šikanování	12
2.1.1 Šikana a děti	19
2.1.2 Šikana a rodiče	20
2.1.2.1 Varovné signály pro rodiče	21
2.1.2.2 Jak mají rodiče postupovat při podezření na šikanu	21
2.1.2.3 Odpovídnost rodičů	22
2.1.3 Šikana a učitelé	23
2.1.3.1 Příčiny šikanování ve škole	25
2.1.3.2 Prevence šikany ve školách	26
2.1.3.3 Jak předejzet šikaně	27
2.1.4 Šikanující a oběti	29
2.2 Co je šikanování	31
2.2.1 Fyzická agrese a používání zbraní	31
2.2.2 Slovní agrese a zastrašování	32
2.2.3 Krádeže, ničení a manipulace s věcmi	33
2.2.4 Násilné a manipulativní příkazy	33
2.2.5 Šikanování jako závislost	35
2.2.6 Šikanování jako porucha vztahů ve skupině	36
2.3 Následky šikanování	37
2.3.1 Pozitivní stadia šikanování	38
2.4 Agrese	38
2.4.1 Charakteristika agrese, agresor a agresivního chování	39
2.4.2 Typy agrese	40
2.4.3 Typy modely agresivního chování	40
2.4.4 Klasifikace agrese	40
2.4.5 Agrese a další příčiny šikany	41
2.5 Prevence šikany	42
2.6 Šikanování z právního hlediska	43
2.6.1 Podmínky trestní postizitelnosti pachatelů šikany	43
2.6.2 Trestní odpovědnost pachatelů šikany	44
2.6.3 Odpovědnost rodičů a dalších subjektů	45
2.6.4 Trestní sazby	45
2.7 Náprava	46
3 Praktická část	47
3.1 Cíl praktické části	47
3.2 Stanovení předpokladů	47
3.3 Použité metody	47
3.4 Výzkum	49
3.4.1 Předmět výzkumu	49
3.4.2 Získaná data a jejich interpretace v výzkumu	50
3.4.3 Výsledky výzkumu a jejich interpretace	53
3.5 Charakteristika 4 ZŠ	53
3.6 Popis zkoumaného vzorku	57
4 Přílohy výzkumu	61
4.1 Ověřovaný předmět zkoumání	61
4.2 Získaná data výzkumu	62

4.3 Regresní analýza výzkumu	90
4.4 Ověření předpokladů	93
5 Závěr	95
6 Navrhovaná opatření	97
6 Seznam použitých zdrojů	98
7 Přílohy . 1 - Dotazník	99

1 Úvod

Pocit bezpečí každého jedince je neodmyslitelnou podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu školy. Školy a všechna školská zařízení mají proto povinnost předcházet každému náznaku agresivity a jakýmkoliv způsobem šikanování mezi žáky a studenty. Šikanování nesmí být pracovníky školy v žádné formě akceptováno. Ve své zárodečné formě se vyskytuje prakticky na všech školách. Šikanování probíhá nejčastěji mezi žáky stejné třídy a odehrává se hlavně v době přestávek, cestou do školy a ze školy nebo v době osobního volna.

Šikanování je nebezpečný sociálně patologický jev, při němž je zejména omezována osobní svoboda, svoboda rozhodování. Nedílnou součástí je ponižování lidské důstojnosti a cti osob, mnohdy je osobám ubližováno na zdraví a na majetku. Jedná se o komplexní problém, který není možno právně pojmut jako jeden celek, neboť svými znaky a důsledky zasahuje do různých právních odvětví. Šikanování je v dnešní, stále uspíchané době velmi nebezpečné a měli bychom této problematice v nově zvýšenou pozornost. Neslyšíme volání o pomoc svých nejbližších a přehlížíme prvotní znaky, že není nic v pořádku. Až se probudíme do kruté reality, až když je pozdě a došlo již k ublížení. Teprve pak si začneme uvědomovat, čemu všemu jsme mohli zabránit, kdyby....

Šikanování je odvrácená tvář společnosti. Šikanování je všudypřítomné a může nás doprovázet celý život. Začíná v rodině mezi sourozenci, pokračuje v mateřské škole a v dalších školách (bullying), v zájmových skupinách, na vojně, v zaměstnání (mobbing), v partnerských vztazích (domestic violence), v nemocnicích (například psychiatrických), mezi nájemníky domu a končí třeba týráním seniorů v rodině nebo v domovůch chodců. Šikanování je nebezpečnou rozbuželou, sociálně patologickou nemocí ve společnosti, jejímž důsledkem je poškozování zdraví jednotlivce, skupin, včetně rodiny a společnosti vůbec.

V závěru tohoto uvedení do problematiky šikany je potřeba zdraznit, že proti šikaně ve školách a ve školských zařízeních se dá úspěšně bojovat. Přesněji by se to dalo vyjádřit slovy, že formální skupiny je možné efektivně léčit ve všech stádiích onemocnění, a co je ještě důležitější, lze posílit jejich „imunitu“ a z velké části nákaze šikanování předcházet.

Tato bakalářská práce se vnuje problematice šikanování ve škole. Cílem této práce je zjištění a analýza šikany ve škole a školských zařízeních.

V této práci využijeme a pokusíme se odpovědět na otázky, které nám mohou pomoci k celkovému pochopení šikany, případně šikany. Co si děti vybaví při vyslovení slova šikana, rozumí pojmu šikana? Je možné zabránit či předcházet šikanování v kolektivu? Je šikana problémem celého kolektivu, nebo je to problém pouze šikanujícího agresora a jeho oběti? Bude oběť šikany hledat pomoc ve škole nebo u rodičů?

Tato bakalářská práce je rozdělena na dvě části – část teoretickou a část praktickou. V teoretické části se seznámíme s typy a projevy šikany a násilí za použití informací z odborné literatury a jiných informatických zdrojů. V teoretické části se pokusíme podat ucelené informace, které souvisejí s problematikou šikany, vysvětlíme terminologii a nastínit také možná opatření. V praktické části prostřednictvím výběru zkoumaných respondentů a na základě metody dotazníku, budeme ověřovat, jak jsou informováni žáci 5. a 8. třídy ZŠ o šikanu a na základě získaných dat vytvářet preventivní opatření proti šikaně.

2 Teoretická část

2.1 Šikana a šikanování

Slovo šikana pochází z francouzského slova *chicane*, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání, pronásledování, ale i byrokratické lpení na liteře a podpis, když například úředníci nechávají oběany pro nic za nic čekát, vyžadují zbytečně razítka atd.

„Šikanování je nebezpečný sociálně patologický jev, při němž je zejména omezována osobní svoboda, svoboda rozhodování, je ponižována lidská důstojnost a zdraví, mnohdy je obětem ubližováno na zdraví i na majetku. Jedná se o složitý a komplexní problém, který není možno právně pojmut jako jeden celek, nebo svými znaky a důsledky zasahuje do různých právních odvětví“¹.

Pojem šikana zavedl v SSR pražský psychiatr Petr Píhoda, který jako první u nás před listopadem 1989 veřejně promluvil o tom, o čemž mnozí věděli, ale mlčeli, protože to bylo tabu – v socialistické armádě existovala šikana, jejíž existence se nesměla veřejně přiznat.

Pokud chceme definovat šikanu, můžeme si vybrat z mnoha definic různých autorů. Například Jířan ve svém díle uvádí definici šikany takto: *„Šikanování říkáme tomu, když jedno dítě nebo skupina dětí říká jinému dítěti ošklivé a nepřijemné věci, bije je a kope je, vyhrožuje mu, zamyká je v místnosti apod. Tyto incidenty se mohou často opakovat a pro šikanované dítě je obtížné, aby se samy bránily. Jako šikanování mohou být označeny také opakované posměšky anebo ošklivé poznámky o rodině. Jako šikanování však obvykle neoznačujeme obecnou rvačku nebo hádku podobných fyzicky vybavených soupeřů“².*

Podle Vágnerové je *„Šikana násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit. Šikana je závažnou agresivní poruchou chování nejenom v dětství, ale i v dospělosti. Je důležité, že bezmocnost a slabost oběti násilí nejen stimuluje, ale i posiluje a udržuje“³.*

„Šikana je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat jiného člověka, případně skupinu lidí. Zahrnuje fyzický útok – například bití,

¹ Šikana. Dostupné z URL: <<http://www.sikana.cz/sikana.html>> [cit. 2010-03-17]

² JÍŘAN, Pavel: Agresivita a šikana mezi dětmi. Praha: Portál, 1995, s. 26

³ VÁGNEROVÁ, Marie. Úvod do vývojové psychopatologie IV. Liberec: TU, 2003, s. 52, 53

v etn poškozování v cí druhého lov ka, ale i útok slovní: od nadávek, ponižování po pomluvy. Šikana m že být i nep ímá t eba tím, že se šikanující chová, jako by druhý neexistoval. Šikana je velmi nebezpe ná. Její následky na duševní a t lesném zdraví mohou být vážné, dlouhodobé i celoživotní⁴”.

Dle metodického pokynu ministra školství, mládeže a t lovýchovy k prevenci sociáln patologických jev u d tí a mládeže . j. 20006/2007-51 s ú inností od 1.1. 2007 je šikanování charakterizováno jako „jakékoliv jednání, jehož zám rem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka i skupinu žák . Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou v i jedinci i skupin žák , kte í se neumí nebo z nejr zn jších d vod nemohou bránit. Zahrnuje to jak fyzické násilí v podob bití, vydírání, loupeží, poškozování v cí druhé osoby, tak i útoky slovní v podob nadávek, pomluv, vyhrožování i ponižování⁵“.

Nyní budeme citovat n kolik ádk odborníka na slovo vzatého, Michala Kolá e. Jeho publikace mi byly nezbytným pomocníkem pro tuto práci, samoz ejm spolu s dalšími autory, kte í napsali n kolik definic na téma šikanování a vše, co je s pojmem šikana spojené.

„Demokracie spole nosti padá a stojí s rovnoprávností vztah mezi jejími leny a skupinami. Pro vztah, který ozna ujeme jako šikanování, je p ízna ná naprostá asymetrie sil, kdy mocn jší jedinec zneužívá slabšího jedince a pošlapává jeho práva. V tomto smyslu je šikanování záke ná a ásto smrtelná choroba skupinové demokracie. „Pravý virus“ šikanování, tak jak to známe z praxe, napadá totiž práv skupiny, a to i nejmenší, dyády, kde jsou vztahy mezi leny rovnocenné a takové by m ly z stat. Tyto skupiny, obrazn e eno, utvá í „nervový systém“ demokratické spole nosti a my se v nich pohybujeme v pr b hu celého života. Opravuji tímto jeden z oblíbených omyl kolem šikanování, který hlásá, že toto zlo je záležitostí pouze ur itého období. („Vždy ty naše d ti z toho vyrostou“.) To není ale pravda⁶“.

„P ípome me si nap íklad obrovský výskyt domácího násilí, kdy obvykle muž systematicky týrá svou manželku, nebo sou asný podnikatelský rejst ík

⁴ K E EK, Bohumil: Vít zství agresivity. Svobodné slovo - p íloha Slovo na víkend, ro . 88, 23. 2. 1996, . 46, s. 17

⁵ Šikana. Dostupné z URL: <<http://www.sikana.cz/mstm-pok2007.html>>[cit.2010-03-17]

⁶ KOLÁ , Michal: Bolest šikanování. Praha: Portál, 2004, s. 17

„komunikace“, který zahrnuje zastrašování, mučení, dokonce i vraždy na objednávku⁷“.

Jak to, že se společnost nezajímá o šikanování, které ji samotnou zevnitru destruuje? Možná odpověď je ta, že se dosud nevytvořily nebo jsou narušeny demokratické způsoby vazebních mechanismy, které by nám tyto onemocnění jednoznačně odhalily.

Všichni bychom si měli uvědomit, že „nikdo nemá právo jakkoliv ubližovat ostatním a každý má právo se proti agresorovi bránit!“⁸.

„Šikana je jedna z nejhanebnějších zvráceností, jaké můžeme dohlédnout. A přesto je na ní cosi fascinujícího. Tyrana si vždycky pamatujeme“⁹.

Šikanování ve školách je nebezpečná epidemie. Jak je to vůbec se šikanováním ve školách? Existuje vůbec? Změnilo by se dalo usuzovat, že nic takového nás netrápí. V minimálních zkoumáních na kterých základních a středních školách v tiskové tiskovině nevidíme šikanování jako problém. Alespoň na té své škole. Tito učitelé a mnozí další, kteří takto smýšlejí, se velmi mylí. Šikanování je problém, a to i na těchto jejich školách. Přesnější zmapování je mimořádně obtížné. Je to dáno především skrytostí šikanování. Ta je způsobena několika stupni „neviditelných mimikry“, které chrání šikanování před zraky nepohodlných šikovníků. Samozřejmě jsou částí onemocnění skupin tímto „virem“ je totiž zastíněný a protiúdržbový systém, který je společně utvářen všemi primárními a sekundárními protagonisty krutého a nelítostného světa strachu a násilí. Pokročilá stadia šikany u starších dětí a mládeže jsou navíc málo přístupná dosavadním výzkumným metodám.

O drtivé většině šikanování se prostě neví. Zůstává skryto navzdory tomu, že lehčí formy a pozdější stadia šikanování zasahují velkou část školní populace. Zárodečné stupně šikanování zamožují většinu formálních skupin ve školách a výchovných zařízeních, kde se praktikuje tradiční způsob pedagogické práce. Z tohoto obrovského podhoubí „mírných“ šikan se vyvine do dalších stadií významné procento infikovaných skupin. Šikanování se vyskytuje více i méně všude. Není před ním imunní žádný stupeň školy, vyskytuje se i tam, kde bychom

⁷ KOLÁŘ, Michal: *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2004, s. 18

⁸ Šikanování. Dostupné z URL: <<http://proti-sikane.saferinternet.cz>> [cit. 2010-03-17]

⁹ Day, David: *Kde se to v nás bere*. Praha: Portál, 1994, s. 103

ho neekaly. Například v mateřské škole, mezi prváky, mezi tělesně postiženými, v české škole, na universitě a pod.

Skupiny permnožené „virem“ šikanování úinn produkují „ochrannou mlhu“, takže škody, které šikanováním p sobí, z stávají skryty. Nicmén existují a jsou velice závažné a rozsáhlé. Pro první orientaci stru n uvedu hlavní oblasti destrukce.

Významná skupina žák ve státních i nestátních vzd lávacích a výchovných institucích je beztestn psychicky a fyzicky týrána. Jejich psychické a tělesné zdraví je dlouhodob a n kdy i nezvratn poškozeno. U pokro ilých stadií šikan je ohrožen i život ob tí. N kdy se agresor pokusí ob p ímo zabít i zmrza it, jindy ob eší svou situaci sebevraždou. T mto d tem není nic platná mezinárodní Úmluva o právech dít e, která jim v t chto za ízeních zaru uje bezpečnost a ochranu zdraví.

Šikanování nabývá ásto charakteru skupinové trestné úinnosti a má n které „d tské“ rysy organizovaného zlo inu. Beztestné páchání násilí a porušování trestního zákona ve velkém m ítku poškozuje morální charakter v tšiny len skupiny. D sledkem je podcen ní a p ehlížení mravních norem, utvá ení a upev ování antisociálních postoj a celkov vede i p i mírných formách k p ípravenosti pro kriminální dráhu, a to nejen u agresor , ale do ur íté míry i u p íhlížejších . U ob tí i sv dk vede šikanování k ned v e k autoritám a ztrát iluzí o spole nosti, která by každému lov ku m la poskytnout ochranu proti jakékoli form e násilí. Tito lidé se v mládí „nau í“, že nikdo není schopen zajistit ochranu a bezpečnost slabým a bezbranným, a tudíž nemá vlastn cenu proti bezpráví n co d lat.

„Šikanování totáln paralyzuje výchovnou funkci skupiny a prom uje její p sobení v destruktivní. Lapidárn e eno: Pod vn jší slupkou seriózního za ízení se ponižuje lidská d stojnost, nerespektují se základní lidská práva a odehrává se tam nikoliv pedagogická úinnost, ale antisociální výcvik. Ob ané naší spole nosti se mohou t šit na spolužití s dalšími násilníky¹⁰“.

V záv ru tohoto uvedení do problematiky šikanování je pot eba zd raznit, že proti šikanování na školách a ve školských za ízeních se dá úsp šn bojovat. P esn ji

¹⁰ KOLÁ ,Michal:Bolest šikanování.Praha:Portál,2004,s.16

bych to vyjádřil slovy, že formální skupiny je možné efektivně léčit ve všech stádiích onemocnění, a co je ještě důležitější, lze posílit jejich „imunitu“ a z velké části nákaze šikanování předcházet.

„Pocit bezpečí každého jedince je neodmyslitelnou podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu školy. Všechny školy a školská zařízení mají proto povinnost předcházet všem náznakům agresivity a všem způsobům šikanování mezi žáky. Šikanování nesmí být pedagogickými pracovníky školy v jakékoliv formě akceptováno. Ve své zárodkové formě se vyskytuje prakticky na všech školách. Probíhá nejčastěji mezi žáky stejné třídy a odehrává se v době přestávek, cestou do školy a ze školy. Škola i školská zařízení mají jednoznačnou odpovědnost za řešení v době výskytu, a to podle § 27 nařízení vlády č. 108/1994 Sb. Z tohoto důvodu pedagog musí šikanu mezi žáky neprodleně řešit a oběti poskytnout pomoc“¹¹.

Dále je potřeba říci, že pedagogové mají šanci prolomit bludný kruh protiozdravného systému a rozhodujícím způsobem pomoci.

Jak je možné, že například celá třída normálních žáků fandí skupině agresorů a přitom u něj ať už v řešení svého spolužáka, jásá a skanduje. Odpovězení zmíněných a na kterých dalších otázkách je pro porozumění svému šikanování a jeho nápravu rozhodující. Vynechat teorii není možné, protože „léčba“, která ji opomíjí, nejenže neuspěje, ale v tšinu udělá více škody, než užitku. Na druhé straně je nejjednodušší cesta za porozuměním a hlubším poznáním tohoto v určitém smyslu nepochopitelného fenoménu zajímavá a na kdy dost překvapivá. *„Lze na ní totiž nahlédnout do zrcadla, které umožní spatřit skrytou tvář“¹².*

„Ideální by bylo, pokud bychom v naší společnosti mohli žít bez ponižování a bez násilí, proto poskytněme našim dětem radost a pocit bezpečí – vždy jen šťastné dítě, které žije v pohodě a rádo chodí do školy, se může dobře učit“¹³.

Z tohoto rámce bylo vycházeno při formulaci cílů mé bakalářské práce a konkretizace do několika pracovních předpokladů:

1) Lze předpokládat, že žáci 8. třídy ZŠ mají větší zkušenost s fenoménem šikanování ve srovnání s žáky 5. třídy ZŠ.

¹¹ Šikana: Dostupné z URL: <<http://www.sikana.cz/msmt-2000.html>>[cit.2010-03-17]

¹² KOLÁŘ, Michal. Školní šikanování. Praha: Portál, 2004, s. 20

¹³ KOLÁŘ, Michal. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2004, s. 14

2) Lze předpokládat, že žáci staršího školního věku jsou schopni se lépe uhradit před agresorem ve srovnání se žáky mladšího školního věku.

3) Lze předpokládat, že šikana je závažnějším problémem v ZŠ ve vyšších městech ve srovnání se ZŠ menších měst.

Zásadně mluvíme o šikaně pouze tehdy, když je oběť z nějakého důvodu bezbranná. Buď pro fyzickou slabost i neobratnost, pro svou izolovanost v kolektivu, pro své psychické zvláštnosti (bázlivost), nebo proto, že agresor i útočí ve skupině. Jde tedy o asymetrickou agresivitu. Bráníme se tomu, abychom pojem šikany příliš rozšiřovali, abychom do něj zahrnovali všechno zlé a nepříjemné, čím si děti navzájem ubližují. Například rvačka mezi dvěma chlapci nepovažujeme za šikanu, i když jeden z nich je podstatně slabší a je přitom jasné, že bude bit.

Někdy je těžké odlišit šikanu od podobných jevů, jako například terorizování celé třídy rvačskou bandou od vymáhání peněz, od rasového násilí, které může, ale nemusí mít formu šikany, od vulgárních kanadských žertů a podobně.

Lze říci, že šikana je zvláštním případem agrese, nebo se vlastně jedná o způsob, jakým se agrese uskutečňuje a tzv. oběť šikany je obvykle slabší a bezbranná. Za šikanu tedy považujeme záměrné a nevyprovokované užití síly jedním člověkem nebo skupinou s cílem opakovaně způsobit bolest, poškození nebo tíse jinému člověku. Šikanou ale není jenom obyčejná rvačka nebo hádka fyzicky stejně vybavených jedinců, ale vyprovokované násilí, kdy menší a slabší děti druhé nepřímě provokují, až dojde k odvetě.

„Šikana je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat jiného člověka, popřípadě skupinu lidí. Zahrnuje fyzický útok – například bití nebo poškozování v cíl druhého člověka, ale i útok slovní – od nadávek a ponižování po pomluvy. Šikana může být i nepřímá, když se například šikanující chová tak, jako by druhý člověk neexistoval. Šikana je velmi nebezpečná. Její následky na duševním a tělesném zdraví mohou být vážné, ba i celoživotní“.

„Šikanování je vlastně jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, popřípadě skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci i skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejznámějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování v cíl druhé osob, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování i ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako

nápadné p ehlížení a ignorování žáka i žák t idní nebo jinou skupinou spolužák ¹⁴“.

Problémem šikany je ta skute nost, že je provád na d tmi na d tech, které nejsou pln duševn vyvinuty, následky mohou negativn ovlivnit další výchovu ob ti i agresora. Agreso i nejsou mnohdy pro nedostatek v ku trestn právn i ob anskoprávn odpov dni. Lze proti nim uplatnit mnohdy nedosta ující výchovná opat ení, agresor uniká potrestání a mnohdy v šikanování pokračuje což u ob ti vede k pocitu nespravedlnosti. N kdy je ob pod pohr žkou násilí donucována k páchání trestních in (krádeže, ubližování mladším,...), ímž se stává ned v ryhodnou osobou v o ích u ítel , ale i policie, kte í ob ti nev í, že delikty spáchala z donucení. Praví agresor i z stanou neprozrazení a ob m že ješt být více poškozena.

V právní praxi bývá pojem šikana používán jako synonymum pro úmyslné jednání, které je namí ené proti jinému subjektu a které úto í na jeho lidskou d stojnost. Když se podíváme na šikanování jako na nemocné ili patologické chování, znamená to, že se zam ují na ty nejnapadn jší projevy, které porušují školní pravidla nebo dokonce napl ují skutkovou podstatu trestných in . Tento pohled je v praxi nejb žn jší a v tšinou také jediný. Pro první posouzení situace je ovšem nezbytný a nezastupitelný.

Jak tedy vypadá chování ozna ené za šikanování? Hlavní vn jší rysy lze popsat následovn – jeden nebo více žák úmysln , v tšinou opakovan týrá a zotro uje spolužáka i spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci. V po átku se to d je v tšinou nenápadn , prost ednictvím r zných legrácek a testík – jako strkání, nadávání, schovávání v cí,..., p ípadn odmítáním, p ehlížením, zesm š ováním a pomlouváním. Pozd ji se „otravování“ života ob tem stup uje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí.

„U šikany je také d ležitá zám rnost jednání. Existuje ada p ípad psychického týrání, kdy žák prohlašuje, že to neud lal schvál n , že náhodné poš uchování a zastrašování jsou jen sou ástí každodenních výtržností a rozmíšek a že nem l v úmyslu zp sobit ob ti trvalý stres. Je také pravda, že v mnoha p ípadech, kdy si žáci st žují na šikanu, lze zp tn zjistit, že šlo o nedorozum ní. Problém pak v tšinou zmizí, jakmile pachatelí sd líme, jaký stres svým chováním zp sobuje. Ve

¹⁴ Šikana.Dostupné z URL:<http://www.vos-sps-jicin/?main=poradce_sikana.html>[cit.2010-03-17]

skutečných případech šikany si je trýznitel pln v dom úzkostného stavu, který své oběti způsobuje, a právě radost z tohoto strachu je pravým důvodem, proč se na ni stále zaměřuje. I neúmyslný stres je však stejně zničující jako šikana samotná a je třeba ho úplně odstranit¹⁵“.

Šikana je projevem zneužití vlastního postavení nebo určitých osobních, zejména fyzických dispozic. Pro šikanu je typický nepoměr sil mezi jejími aktéry. Jejím důsledkem je poškození druhé osoby.

Podstata šikany spočívá v tom, že agrese je zde cílem jednání, nikoli prostředkem k dosažení nějakého konkrétního zisku. Záměrem agresora není například odcizení v cíli pro jejich hodnotu nebo pro pomstu, nýbrž pro radost z uspokojení potřeby ponižovat lidskou důstojnost.

2.1.1 Šikana dětí

Ojedinilý střet, od hádky po rvačku, šikanou nebývá. Šikana je záměrné a nevyprovokované užití síly jedincem nebo skupinou, zpravidla opakované, a už je to bití, tahání za vlasy nebo oděv, ohrožování, vydírání, oloupení, rozšiřování pomluv. Šikan je všude, místy postihuje více než pětinu dětí v základních školách a desetinu ve školách středních, menší část nejméně jednou týdně. Nejastěji oběti šikany jsou příslušníci menšin, u nás třeba romské, nebo děti někdy odlišné od očekávaného prostředí. V tšine děti nepoznají, obvykle ze strachu, učitelé ani rodiče, že jsou oběti šikany. Šikana velmi poškozuje – duševně, a často i tělesně. Oběti se cítí bezmocné. Šikanující bývají v tšinou starší, silnější nebo jsou v převadě. Oběti šikany dříve nebo později začnou hledat vinu v sobě – záminka k šikanování se najde kdykoli. Může jí být tloušťka, brýle, výška postavy, druh šatů, barva vlasů, jakákoli odlišnost, dokonce i jedinečnost i talent. Třetiny případů šikany se odehrávají ve škole, zbytek na cestě do školy nebo ze školy, případně v okolí domova. Šikanování jedné oběti může trvat dny, týdny, měsíce i déle. Pokud se staneme svědky šikany, neměli bychom si to nechávat pro sebe. Měli bychom to oznámit učiteli, řediteli školy, rodičům i jiné dospělé osobě, již důvěrujeme. Nemísto žalování, ale nutná obrana proti zlu a zlým lidem. To není „bronzování“ ani „udávání“, jak se často snaží šikanující tvrdit. Šikanující jen vychytrale používá takové taktiky k zamaskování zla, kterého je přemožitelem.

¹⁵ Šikana. Dostupné z URL: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Sociometrie.html>>[cit.2010-03-17]

Forma šikany n kdý bývá poznamenána sexuálním zájmem, jindy zase rasismem. Bylo zjištno, že asi 60% p ípad , kdý je šikanováno d v e, je agresorem chlapec nebo skupina chlapc . Není sice prokázáno, že chlapec, který šikanuje dívku, se tak „p ípravuje“ na znásil ování v budoucnosti, ale považuje se to za pravd podobné. P ípady, kdý dívky šikanují chlapce, jsou pom rn vzácné. Vyskytují se však skupiny šikanujících obojího pohlaví. P í šikan mezi chlapci m žeme myslet na homosexuální nádech.

„Kdo bývá d tskou ob tí šikany? Dít , které se neumí nebo nem že bránit, dále dít , které se jakýmkoli zp sobem odlišuje od o ekávaného pr m ru. M že se jednat o dít fyzicky slabé, které t žko navazuje osobní kontakt s ostatními d tmi, dít duševn zaostalejší, pop ípad pomalejší v uvažování. Také m že jít o dít jiné barvy pleti, asto p íslušník národnostní menšiny anebo naopak dít nadpr m rn duševn vybavené – d tský génius¹⁶“.

V dlouhodobém horizontu m že šikana vést k poškození fyzického a psychického zdraví. Poškození bývají mnohdy nevratného charakteru, osobnost jedince je narušena d íve, než se sta íla pln rozvinout. Dále dochází k p ehnutí citových vazeb na blízké osoby. A ponižování lidské d stojnosti vede ke ztrát d v ry k autoritám.

Pokud se stanou d ti sv dky šikany, mívají krom strachu pocit studu a spoluviny, p esto, že se jí nezú astnily. Vždy by m l být n kdo takovým d tem nablízku a naslouchat jim. Nem li bychom zleh ovat, co nám vypráv jí. M li bychom p esn zjistit, co se d lo a kdo se zú astnil, pomocí otázek – Co? Kdo? Kde? Kdy? Jak? Pro ? S kým? Proti komu? Událost by se m la zachytit písemn .

2.1.2 Šikana a rodi e

Šikanované dít chodí dom zbité, umazané, chyb jí mu ásti od vu, požaduje pod r znými záminkami peníze na další den. Šikanované d ti se snadno stávají záškoláky nebo se jim nechce do školy. Trpí poruchami soust ed ní, jsou smutné natolik, že se u nich m že vyvinout patologický smutek – deprese. Jsou vystrašené, stonavé, opakovan navšt vují léka e.

Není vhodné, aby rodi e navád li své šikanované dít , aby bylo state né a vrátilo to, co se mu stalo. D ti na to nemají sílu a ešení to není. Rodi e by m li bez prodlení jednat sami.

¹⁶ Šikana. Dostupné z URL: <http://www.vos-sps-jicin/?main=poradce_sikana.html>[cit.2010-03-17]

„Šikana sama od sebe obvykle nepřestává. Pokud rodiče mají podezření na šikanu, měli by se spojit s ředitelem školy, popřípadě se školním inspektorem. Promluvit o věci s třídním učitelem. Pokud podávají písemnou stížnost – měli by mít vždy kopii. Pokud s rodiči projednává daný problém představitel školy, měli by si dlat poznámky. Měli by se vytrvale, ale zdvořile ptát se a nenechat se odbýt. Jde-li o školu církevní, je nutné spojení s nadřízením církevním úřadem¹⁷“.

2.1.2.1 Varovné signály pro rodiče

Mezi první signály se řadí to, že za dítětem doma nedochází žádný spolužák ani kamarád, je doma více, než mohl dříve ve zvyku. Dítě je zaražené, smutné, nemluví o tom, co se děje ve škole. Šikanované dítě špatně usíná a zdají se mu hrůzné sny a často křivě spí. V tšinou ve škole dochází ke zhoršení prospěchu, dítě je nesoustředěné a často bez zájmu. Před odchodem do školy si ubližované dítě hledá záminky, aby do školy nemuselo – stěžuje si na zdravotní problémy, bezdůvodně navštěvuje lékaře. Má zvýšenou absenci ve škole a někdy i neomluvené hodiny. Doma chodí s roztrhaným oblečením, poškozenými školními pomůckami nebo bez nich. Často ji potěbuje peníze, kupuje fiktivní školní pomůcky a neplatí obědy, opakovaně tvrdí, že peníze ztratilo nebo je popřípadě doma ukradne. Poškozené dítě nedokáže přesvědčivě vysvětlit svoje zranění. Ztrácí chuť k jídlu a ze školy chodí hladové. Bývá agresivní vůči sourozencům i rodičům. A když už nemá kam uniknout, vyhrožuje sebevraždou, nebo se v krajních případech o ni dokonce pokusí.

2.1.2.2 Jak mají rodiče postupovat při podezření na šikanu

Především by měli ujistit dítě, že stojí na jeho straně, že má jejich plnou důvěru a že se spolehnout na jejich ochranu. Rodiče by měli zjistit co nejvíce o útoku na jejich dítě a zjistit co nejvíce informací o takové události. Měli by požádat o pomoc i ostatní členy rodiny. V případě vážného fyzického napadení by měli nechat dítě odborně ošetřit a neposílat dítě následující dny do přímého kontaktu s předpokládanými útočníky.

Rodiče by se měli obrátit na školu, neměli by se bát o šikanu mluvit otevřeně – například na třídních schůzkách, možná se ukáže, že jejich dítě v tom není samo. Pokud mají rodiče podezření na šikanu, určit by se měli spojit s ředitelem školy

¹⁷ Šikana. Dostupné z URL: <http://www.vos-sps-jicin/?main=poradce_sikana.html>[cit.2010-03-17]

nebo s t ídním u ítelem. M í li by trvat na osobní sch ůzce a ne ešit celou záležitost pouze po telefonu.

„Rodi e by se nem íli bát požádat editele školy o p eložení dít te do jiné t ídy nebo školy. Pokud rodi e nenajdou spole né ešení s vedením školy, nem íli by to vzdávat, a m íli by se obrátit na p íslušný školní ú ad nebo školní inspekci¹⁸“.

V p ípad d vodného podez ení na páchání trestné innosti na dít ti by m íli neprodlen ě informovat Policii R.

2.1.2.3 Odpov dnost rodi

Trestní zákon stanoví zodpov dnost rodi ě, kte í zanedbávají výchovu d tí. Podle trestného ínu ohrožování mravní výchovy byla již odsouzena celá ada rodi ě, kterým nevadilo, že jejich d tí tráví ve ery a noci mimo domov a dopoušt jí se p ítom protispole enských a asociálních jednání. Trestného ínu ohrožování mravní výchovy mládeže se dopouští ten, kdo vydá, by ě jen z nedbalosti, osobu mladší 18 let nebezpe í zpustnutí tím, že jí umožní vést zahál ivý i nemravný život.

Stejn ě jako velká v tšina naší ve ejnosti v dí rodi e školních d tí o šikan ě málo a podce ůjí ji. Pokud je škola v rámci prevence o problému neinformuje a nevyzývá je ke spolupráci, prost ě na n ě nemyslí, neuvažují o tom, že by mohl týkat práv jejich d tí.

„Rodi e agresor ě se zpravidla v bec nedov dí, že jejich dít ě šikanuje jiné d tí, protože se s tím z ídka kdy pochlubí. Jestliže je škola informuje o takovém proh ešku, bývá to pro n ě kdy p íležitost k tomu, aby dít ě nelítostn ě se ezali- což ovšem agresivitu spíše podpo í, než oslabí. Mohou však také chování dít te naopak uvítat jako projev ostrých lokt ě, se kterými se ve sv ět - jak oni v í, neztratí. V í kritice školy bývají arogantní, na obhajobu dít te uvedou bez skrupulí cokoli, o em si myslí, že by mohlo zap sobit. Tak se vlastn ě stávají nep ímými ú astníky šikany.

Rodi e ob tí se o šikan ě dov dí ast ji než rodi e agresor ě, protože n které d tí se p es typické „A b da jestli cekneš“, jímž šikanování kon ívá doma, sv í se svým trápením nebo jsou p íznaky šikany tak z ejmé, že se rodi e dovtípí, o ě jde. D tí rodi e asto prosí, aby ve škole nic neoznamovali, a ti jim asto vyhoví. Bu to nev í, že u ítelé jsou ochotni nebo schopni ú inn ě zasáhnout na ochranu jejich

¹⁸ Šikana. Dostupné z URL: <http://www.sikana.cz/sik._prav_rozb..html>[cit.2010-03-17]

dít te a dokonce se bojí, že svou stížností školu pohnají, anebo se domnívají, že šikana prostě patří k dítství, že je to něco, co se musí vytrpět. Někdy utvrdí dítě v tom, že se nemá bránit, aby se agresor ještě více nerozzučil, radí mu například, aby se ani slovně neohradilo. Dají-li se do lamentace nad tím „jak je ta naše rodina ubohá, když nás i tohle muselo potkat“, není to pro dítě žádné povzbuzení. Ve své bezradnosti mohou rodiče obvinít dítě, že si za to může samo a nerealisticky od něho žádat, aby si to samo vyřídko. Pokud je to nad jeho síly, prohloubí se tím jen jeho pocit nedostatečnosti a navíc zůstává se svou úzkostí a bezradností samo¹⁹“.

2.1.3 Šikana a učitelé

Základním úkolem je prevence. Při každé příležitosti by se mělo dítě vysvětlovat, co to je šikana, jak se jí vyhnout i jak se bránit. Děti by měly svému pedagogovi důvěřovat. Pedagog by měl zajistit, aby každý ve škole věděl, co šikana je, včetně školníka i uklízečky. Měla by se věnovat pozornost dětem o přestávkách, na školním hřišti, v bezprostředním okolí školy, ve školní jídelně i jinde.

Učitel by měl naslouchat dětem i rodičům. Jestliže dítě o šikaně mluví, nikdy se nemá zlehčovat a nepodceňovat, co slyšíme. Pokud vyšetříme šikanu, měli bychom mít na mysli, že bývá skrytá a rafinovaná a často se dokazuje. Vždy by se mělo spolupracovat s rodiči. Nesmíme zapomenout, že šikanované dítě se bojí, v těžších případech hledá vinu v sobě a ztotožňuje se s útočníkem. Pedagog by se neměl bát pravidelně a opakovaně využívat anonymní dotazníky ověřující výskyt a druh šikany ve své škole. Měli bychom mít na mysli, že dlouhodobá šikana může oběti poškodit na celé roky, někdy i celoživotně. Je pravděpodobné, že se šikana podílí na sebepoškozování a sebevražedných pokusech dětí. Dospělí lidé, kteří byli v dětství obětí šikany, bývají náchylnější k úzkostným stavům, chorobnému smutku (depresi) a mívají obtíže ve vztahu k životním partnerům.

Situace na školách a učitelských rozhodnáních není idylická, zvláště ne na těch náborových. Výrazně lepší to však není ani na základních školách, v dalších školských zařízeních ani na dalších typech středních škol.

¹⁹ Í AN, Pavel: *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995, s. 42

Brutální zp soby šikanování se jist bolestiv dotknou každého a nikdo nebude mít problém s jejich označením. Potíž však je v tom, že nejsou vidět, protože se dějí v nepřítomnosti pedagoga.

Jiná situace je u subtilnějších a méně tolerovaných způsobů násilí. Ty sičemžeme občas zahlédnout, ale dělá nám potíže je bez znalosti „kontextu“ rozpoznat a identifikovat jako šikanování.

Z výše uvedeného seznamu sem patří například znehybování, tepotání prsty pedoblíejem a echránívlas, „pátelské“ vtipy a kanadské žertíky na úkor spolužáka, tlaení namalovaného auta na tabuli, vyndání náplně z tužky pediktátem, ponižující pedzdvka.

Tyto méně nápadné signály bychom neměli podceňovat a vždy bychom je měli prověřit. Velmi důležitým kritériem je, jak podezřelé chování prožívá žák, kterému je „legráčka“ určena. Komplikací zpravidla bývá, že to není možné zjistit přímo, prostým dotázaním toho kterého žáka. Nezbytná je tedy odborná diagnostika, ale minimálně je nutné, abychom si našli alespoň na páťelský a povzbuzující rozhovor.

„Pro rozpoznání šikanování je potřebné umět odlišit typy agrese. Je to důležité pro první orientaci a především nápravu. Jestliže se například poperou dva podobně silní žáci kvůli dívce jejich srdce, nejde samozřejmě o šikanování, protože tu chybí nepoměr sil, kdy obě se neumí nebo z různých příčin nemají bránit. V tomto případě rovněž chybí další významný rys šikanování, jímž je samostatnost pevahy agresora nad oběma. Chlapec, který zde chce odstranit soka v lásce, by nepoužil agrese, kdyby konkurent „neopruzoval“ a dívka s ním nekoketovala. Souhrnně sičeme říci, že jiné běžné agrese ve školním prostředí jsou zaměřeny k dosažení nějakého cíle. Rozhodně není cílem agrese sama o sobě a lze předpokládat, že agresor by použil i jiný způsob, pokud by jím svého cíle dosáhl²⁰“.

Docházka do školy bez nebezpečí šikany je základním demokratickým právem dětí i jejich rodičů.

„Obecně vzato, školy mohou potírat šikanu dvěma různými způsoby, které ve skutečnosti odrážejí dvě opačné strany téže mince: za prvé se přímo zaměřit na potlačování asociálního chování, za druhé působit na zkrátnění chování

²⁰ KOLÁŘ, Michal: Školní šikanování. Praha:Portál,2004, s. 24

spole enského. V prvním p ípad se žák m vysv tlí škody, které svým asociálním chováním p sobí. Druhým p ípadem je mín na podpora žák p i vytvá ení pozitivních společenských vztah , uznávání práv ostatních žák a zd razn ní pot eby d v ry a spolupráce. Zajímavým aspektem aktivního společenského p ístupu je fakt, že šikana nemusí být ve skute nosti uvád na p ímo. Dokonce hraje velmi d ležitou úlohu p i propagaci prosociálních model chování, které mohou nakonec výskyt šikany efektivn snížit, nap íklad potla ením obdivu a respektu k násilnému chování, které se mezi skupinami ur itých žák n kdy projevuje²¹“.

2.1.3.1 P í iny šikanování ve škole

Dnes známe množství p í in vliv a faktor , které se podílejí na zniku a vývoji šikanování. Ur ité p í iny nebo faktory lze odstranit jen st ží a n které nelze odstranit v bec.

Pod p í iny šikanování se ásto zahrnují jak osobnostní rysy ob tí a agresor , tak nejz zn jší podmínky týkající se okolního prost edí, ve kterém se škola nachází nebo p ímo prost edí uvnit školy.

K šikanování dochází jak cestou do školy a p ed školou, tak ve škole, i cestou ze školy. V budov školy dochází k šikanování p ed za átkem hodiny, o p estávkách a ásto i p i vyu ování. Nej ast jšími místy šikany v budov školy jsou WC, šatny, skrytá zákoutí chodeb, jídelna, školní pozemek.

Ve školské ve ejnosti se pom rn málo ví o tzv. tlaku skupiny k **mužnosti**. Tento tlak má své historické ko eny: ve st edov ku se šlechtí tí chlapci cvi ili zacházet se zbraní, v novov ku d lá armáda z chlapc muže. Kdo je tedy choulostivý, bázlivý, duševn í t lesn slabý, musí se "otužovat". Tento postoj se p enáší n kdy i do školy nap . v oblasti sportu, když u itel t lesné výchovy, samoz ejm že spíše bezd n , podporuje odsouzení slabších.

Druhý motiv je také hlubinn psychologický: každý máme v sob **mužskou i ženskou psychiku**, ale společnost nap . od chlapc žádá, aby svou ženskou ást pop el. Muž nemá být tak citlivý a n žný, tyto vlastnosti má vyt snit do podv domí. Chlapec, budoucí muž, má být pouze tvrdý, energický, bojovný, zkrátka mužný. Je ale velmi t žké pop ít podstatnou ást svého Já. “Když se n kdo vedle m chová nechlapsky, zm k ile, probouzí to ve mn p ání být také takový.

²¹ KYRIACOU, Chris: *ešení výchovných problém ve škole*. Praha: Grada, 2005, s. 37

Ale to nesmím, toho se musím zbavit a nejlépe to dokážu, když toho "sraba" ponížím, zesměšním. Tedy to, co musím potlačit **v sobě**, potlačím nejspíše **mimo sebe** tím, že potrápím toho, kdo to ztleskuje. Tím sám sobě dokazuji, že nejsem jako on!" Tak lze vysvětlit, pro mnoho slušných chlapců nebrání oběd agresorem, jak bychom očekávali.

Dalšími motivy může být i **touha po moci**. Když totiž ovládáme druhé, můžeme snadněji splnit své plány, uspokojit své potřeby. A jak je známo například z politiky, moc prý moc zachutná²².

2.1.3.2 Prevence šikany ve školách

Řešením šikany se zabývá Metodický pokyn ministerstva školství č. 24246/2008-6, dále jen „pokyn“. Ten navazuje na pokyn MŠMT č. j. 2006/2007-51 o řešení sociálně - patologických jevů na škole. Pokyn stanoví tyto základní povinnosti školy a jejích pedagogů v případě výskytu šikany žáků.

Školy a školská zařízení mají mimořádnou odpovědnost za to, aby předcházely vzniku tohoto problému a aby se s ním odpovědně vyrovnávaly již při jeho vzniku.

Preambule

...“Všechny školy a školská zařízení mají proto povinnost předcházet všem náznakům agresivity a všem způsobům šikany mezi žáky a studenty. Šikany nesmí být pracovníky školy v jakékoli formě akceptováno. Šikany se ve své zárodkové formě vyskytuje prakticky na všech školách. Probíhá nejčastěji mezi žáky ve stejné třídě i výchovné skupině a odehrává se v době přestávek, cestou do školy a ze školy nebo v době osobního volna. Škola i školské zařízení má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky v době vyučování a školních akcí, a to podle § 27 nařízení vlády č. 108/1994 Sb. a podle Pracovního řádu pro zaměstnance škol a školských zařízení (například 2). Podle § 422 občanského zákoníku odpovídá škola nebo školské zařízení i za škodu způsobenou žákem v době vykonávání přechodného dohledu, tj. při vyučování a v přímé souvislosti s ním. Z tohoto důvodu pedagog musí šikany mezi žáky neprodleně řešit a každé její oběti poskytnout okamžitou pomoc.“Cílem

²² í an, Pavel: *Agresivita a šikana na mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995, s.94

pokynu je upozornit pedagogy, žáky a rodiče na problematiku šikany, upozornit na znaky jejích projevů a poskytnout návod, jak postupovat při jejím řešení.

lánek 3 dle preambule stanoví *povinnosti školy v prevenci a řešení šikany*. Škola má zejména tyto povinnosti:

Za systémové aktivity v oblasti prevence šikanování *odpovídá ředitel školy*. Jeho povinností je zejména:

- *seznámit žáky, učitele, vychovatele, výchovné poradce, ředitele a školní inspektory s problematikou šikany*, má zajistit školení a další vzdělávání pedagogů v této problematice (lánek 3),
- *seznámit pedagogy se systémem školy pro oznamování a vyšetřování šikany, vést pešlivou evidenci všech případů agresivního chování a šikanování* (školní metodik prevence, výchovný poradce), spolupracovat s odbornými institucemi ministerstva školství,
- *ustanovit metodiku prevence šikany*, který odpovídá za informovanost pedagogů a aktivně se podílí na řešení problémů šikany,
- *spolupracovat s žáky, rodiči a pedagogy při řešení šikany* (zde má být kladen důraz na dostupnost informací viz lánek 6),
- *stanovit pravidla chování a sankcí ve školním řádu*,
- *zajistit zvýšený a kvalitní dohled pedagogů po estávkách*

Škola a její pracovníci mají *povinnost oznámit Policii ČR a orgánu sociálně - právní ochrany dle skutečnosti*, které ohrožují žáka, a spáchání trestného činu i opakovaného spáchání přeštek.

Škola je povinna *spolupracovat se specializovanými institucemi* (lékaři, obhájci, soudci apod.).

2.1.3.3 Prevence Jak přecházet šikan

Je více metod a přístupů, jak přecházet šikanování. V první řadě by měl každý vědět více o šikaně, jejích příznacích a stádiích. V případech, kdy k šikaně již došlo, je třeba, aby se problémy znovu neobjevily. Jde o diagnostiku, vyšetření šikany i sadou pedagogických opatření a práci s agresory. Je nutné dbát na určité zásady

pomáhající vytvářet dobré vztahy v rodině i ve škole. V rámci prevence šikany by neměl učitel projevovat solidaritu se slabými (posilovat jejich sebevědomí), povzbudit, dodat odvahu, dát příležitost vyniknout. Dále je nutné umět dle potřeb naslouchat. Žáci potřebují mít ve škole pocit bezpečí a citlivému učiteli se často otevřeně svěřít. Ze strany učitele je pak obzvláště vhodné projevit porozumění pro drobné prohřešky žáků. Ti musí také vědět, že oznámení určitého jednání, které poškozuje ostatní děti, je povinností a ne žalováním. V případě fyzické agrese si učitel nesmí nechat líbit urážky nebo dokonce fyzické napadení od dětí. V neposlední řadě k posílení prevence může pomoci například schránka dětí na škole, pravidelný průzkum šikanování (ankety, sociometrické dotazníky, besedy), informační nástěnka, prevence ve třídních hodinách, ve výuce aj. Ve světě existuje několik ověřených speciálních intervenčních programů, z toho v České republice jeden, který probíhal roku 2003 v rámci širšího projektu Zdravá škola, a měl velmi povzbudivé výsledky. Optimální řešení šikany je její prevence. Tu představuje na úrovni školy především výchova k empatii a kooperativním vztahům ve třídě. Opatření k prevenci a řešení šikany existuje mnoho. Obecně však platí, že je lepší ji předcházet, než poté odstraňovat. Ovšem vzhledem k výskytu šikany v každé škole, nelze vystačit jen s prevencí. Zároveň je dobré ji šířit tam, kde k šikaně nedochází, ale i tam, kde už k šikaně došlo, aby se problémy neopakovaly. Bohužel, existuje mnoho faktorů, které brání efektivnímu řešení šikany. Příčiny mohou být na straně učitelů, rodičů, vedení školy, legislativy aj. Vedení školy: Protože v dnešní době probíhá mezi školami „boj o žáka“, často škola otevřeně přiznává šikanu. Kdo z rodičů by dal potom své dítě na takovou školu? Učitel: Učitelé často nechtějí přiznat šikanu, i když o ní vědí, protože v ní vidí své osobní selhání. Žáci: Šikanovaný žák má strach celou věc oznámit. Může se obávat odplaty agresora nebo toho, že mu bude vypadat jako zrádce, který žaluje. Rodiče: Každá rodičů nepopouští možnost, že právě jejich dítě může být agresorem nebo obětí. Někdy mají strach, že vyšetřování by mohlo ještě více dítěti uškodit. Legislativa: Učitelé nemají pro agresory k dispozici žádná opatření, kterých by se někdy skutečně obávali.

2.1.4 Šikanující a oběti

Šikanující žáci se vzájemně velmi liší, na rozdíl od průměrných žáků však často pocházejí z rodin, kde je výchova nedostatečná nebo naopak přehnaně přísná, kde rodinné vztahy postrádají dostatek citu a kde se děti chovají agresivně vůči ostatním, včetně dospělých. Přesto většina šikanujících žáků nevybojuje z normy a do šikany se má jen zaplést většina žáků. Často se poukazuje také na to, že šikanující mohou být zároveň oběťmi. Neznamená to, že by sami byli šikanováni, ale mohou mít osobní problémy plynoucí z domácího prostředí. Také je důležité rozlišovat mezi žáky, kteří šikanují trvale a šikanu mezi ostatními podněcují, a jinými žáky, kteří se prostě zapojí do šikany vyprovokované většími osobnostmi v kolektivu.

Hlavním lákadlem na šikanování je vylepšení pocitu vlastního image šikanujícího, což přitahuje zejména žáky s nízkým sebevědomím. „Obtí bývají také dosti různé, většina z nich však, na rozdíl od ostatních průměrných žáků, pochází z rodin, kde je péče až úzkostlivě přehnaná. Mezi spolužáky mívají málo kamarádů, cítí se nejistě, v různých společenských prostředí se neprojevují adekvátně, přiči šikanu se chovají submisivně, dají se snadno rozlíit nebo jsou pokládány za evidentně odlišné co do vzhledu, etnického původu, osobnosti, schopnosti nebo zvláštních vzdělávacích potřeb. Nkte žáci jsou schopni využít své společenské dovednosti a zdravý rozum k tomu, aby předešli další šikaně tím, že se naučí vyhýbat situacím, chováním a místům, které by šikanu pravděpodobně mohly vyvolat. K efektivnímu zvládnutí okolností, které šikanu vyvolávají, využívají také obranné strategie, například asertivitu a humor. Možná nejdůležitější ze všeho je, že se oběti nerozlíí a nedají na sobě znát strach. Šikana závisí na vztahu vytvořeném mezi šikanujícím a jeho obětí. Šikanující má pravděpodobně radost z toho, když vidí oběť trpět. Pokud ale oběť stres nedává znát, pak se tento vztah poruší“²³.

Postihnout, jak vypadá oběť šikanování, je poněkud obtížnější než zachycení charakteristiky agresora. Téměř každá skupina si najde nějakou tu menší oběť a kritéria tohoto „vyznamenání“ jsou velmi rozmanitá. Navíc někdy není důležité, jaká oběť vlastně je, její výběr je naprosto nahodilý. Přitom trošičku se má oběť stát kterékoli dítě.

Přesto na školách existují „typické“ oběti, které jsou opakovaně týrané. V žádném případě to nejsou nějakí defektní jedinci. Jsou to pouze „nejslabší ze slabých“. To

²³ KYRIACOU,Chris: *řešení výchovných problémů ve škole*.Praha:Grada,2005, s. 29

znamená, že v bec neum jí skrývat strach a využívat strachu druhých. Nejsiln jším „magnetem“ chronicky šikanovaných ob tí je jejich p íliš viditelná bojácnost, která bývá v d sledku p edcházejících zkušeností z vymývání mozku vystup ována do krajnosti. D ležitá je i jejich „slabá“ reaktivita v zát žových situacích. Na rozdíl od agresor , ve st etech ztrácejí hlavu, propadají panice, hr ze, malomyslnosti, vý itkám sv domí.

V tomto smyslu žáci, kte í jakoby p itahují násilí, nemusejí být vždycky fyzicky slabí, nemusejí mít t lesný handicap. Zpravidla však bývají mén zdatní než agresio i. N kdy se ovšem stane ob tí chlapec, který by mohl skály lámat, ale psychicky je zcela bezbranný. Jakýkoliv náznak agrese a m ení sil ho viditeln vystraší. Od za átku se nedokáže vzep ít ústrk m. P itom jeho chování k dosp lým se nemusí jevit jako bojácné. Je t eba snaživé až vtíravé, n kdy i halasné, a m že u pedagog vyvolávat nevoli a n kdy i nep im enou p ísnost. V bec potom nepost ehnou jeho nejistotu a volání o pomoc. Pokusy pomoci n kolika fyzicky robustních „typickým“ ob tem jejich za azení do b žného kursu karate a sebeobrany p íliš neusp ly. Tito chlapi nedokázali uvolnit zablokovanou agresi do sportovního st etnutí a chybl jim v le k tréninku. *„Významný efekt však m la malá psychoterapeutická skupina, která krom sebepoznávání obsahovala ve druhé ásti programu posilování a nácvik prvku juda a karate²⁴“.*

Existují rovn ž ur ité charakteristiky, které zvyšují riziko, že n kdo bude šikanován. Ob tí bývají ásto n jak oslabené, mívají v širším slova smyslu t lesný i psychický handicap, p ípadn se liší od skupinové normy a jsou v menšin . „Silní“ žáci doslova v t í, aby zpozorovaného oslabení zneužili ve sv j prosp ch. Z t lesných handicap se pom rn ásto vyskytuje malá fyzická síla, obezita, t lesná neobratnost, n jaká mimo ádnost vzhledu. Z psychických znevýhodn ní se lze zmínit o opožd ném duševním vývoji. Jestliže se mentální postižení projevuje dezorientací v sociálních vztazích, naivitou, t žkopádností, závislostí a zvýšenou sugestibilitou, je velké nebezpe í, že takový žák, bude zesm š ován, ponižován a pozd ji tvrd šikanován. Riziková situace „mentáln nejslabšího žáka“ se vyskytuje na všech typech škol.

Zvláštní kapitolou jsou ob tí, šikanované pro svou odlišnost od skupinové normy. Tito „deviantní“ žáci jsou velmi r znorodí, protože velmi rozmanité jsou i

²⁴ KOLÁ , Michal: *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2004, s. 57

skupiny. Jejich odlišnost může být jak ve směru pozitivním, tak i negativním. Zajímavé je, že každého „ochránce průměru a správnosti“ jakákoliv výraznější odlišnost někoho lena dráždí ke „spravedlivé“ agresi. Někdy se stává, že žáci, kteří se snaží vzorně plnit požadavky a normy učitelů, jsou ostrakizováni. Premianti tímto jsou považováni za šprty, šplhouny apod. Jinou variantou je rasová odlišnost. Například jediný Rom je ve třídě mezi „bílými“ a několika skiny. Ten bývá za narušení „istoty“ skupiny tvrdě trestán.

Pro praktické potřeby prevence má význam vztah k podskupinám a typech obětí. Existují 3 typy obětí:

1. oběti „slabé“ s tělesným a psychickým handicapem
2. oběti „silné“ a nahodilé
3. oběti „deviantní“ a nekonformní

„Dále rozlišujeme oběti, které nemají ani jednoho kamaráda a jsou zcela izolované, a oběti, které mají alespoň jeden pozitivní opěvovaný vztah. Situace však bývá v mnoha případech nepřehledná. Oběti mohou být velmi slušní žáci s dobrými prospěchy, ale všechno je jinak, když se oběti stanou vyhlášenými darebáky a provokatéry. Tady je rozpletení problému, kdo koho napadl, kdo koho týral, velmi obtížné. Aby nebylo zmatků málo, stává se také, že oběť je souasně agresorem²⁵“.

2.2 Co je šikanování

2.2.1 Fyzická agrese a používání zbraní

- Oběť je agresory v šena na lustr, na skobu, a to až do ztráty vědomí a strangulace rýhy na krku.
- Je škrcena kabelem, provazem, šálou, páskem, a to až do ztráty vědomí a strangulace rýhy na krku, nebo „jen“ do „zmodrání“ obličeje a dušení.
- Agresori oběti svážou ruce, na hlavu jí navléknou igelitový pytlík a pozorují, jak se zmítá.
- Oběť je dušena polštářem a rukávem, agresori měří čas, jak dlouho vydrží nedýchat.
- Agresori se zcela vážně pokoušejí oběť vyhodit z okna, shodit z mostu apod.
- Předstírají, že oběť chtějí vyhodit z okna, přes zábradlí ve škole apod.

²⁵ KOLÁŘ, Michal: *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2004, s. 58

- Oběmu i a „vynervují“ ji až k jejímu sebezní uujícímu úniku.
- Obě bodnou nožem do hýždí, říznou nožem do nohy, na říznou jí ušní boltec žiletkou.
- Oběti vrážejí špendlíky do hýždí až po hlavičku, bodají špendlíky, kružítkem, až jí teče krev, házejí šipkami na živý ter nebo obě bolestivě píchají tužkou.
- Obě je vysvlečena donaha a bita dtkami, p ípadn vysmívána. Je „znásilována“, kdy agresor ji zalehne a k i í na ni sexuální vulgarismy.
- Obě je vystavena hromadnému kopání.
- Je vystavena hromadnému bití.
- Nkolik obětí je agresory pínuceno, aby se praly.
- Obě je vystavena ranám p stí do obličeje a do b ícha.
- Je vystavena fackování.
- Na obě je položena deska lavice a na desku si stoupnou agreso i v co nejvtším potu.
- Je chycena za nohy a roztahována, dokud neudělá, co je agresory požadováno.
- Jsou jí stíhány vlasy, p ípadn opalovány.
- Je držena na zádech, agreso i jí odhalí b ícho a házejí kovovou mincí na pupek.
- Pokud obě agresorovi vzdoruje, je zezadu chycena za krk a „p íplácnutá“ hlavou k lavici, p ípadn opakovaně chycena pevně kolem t ěla a hozena na lavici.
- Je vystavena násilnému sprchování ve studené vodě.
- Je svazována provazem, policejními pouty, etíčky agresory, kte í se posmívají její bezmocnosti.
- Agresor p ívyování maluje propisovačkou oběti na krk, p ípadn pomaluje její obličeje fixou.
- Agresor nalepí oběti bonbon nebo žvýkačku do vlasů, vylije limonádu za krk, vysype brambůrky za košili²⁶.

2.2.2 Slovní agrese a zastrašování

- Oběti je vyhrožováno zabitím.
- Oběti je vyhrožováno mučením.
- Oběti je vyhrožováno násilím.
- Oběti je vyhrožováno nep ímo, anonymn ě, po telefonu.

²⁶ KOLÁŘ, Michal: *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2004, s. 22

- Ob je zastrašována zbraní, skutečnou pistolí, plynovou pistolí, vystřelovacím nožem apod.
- Ob ti je nadáváno.
- Agresori urážejí rodiče ob ti.
- Vysmívají se slabostem a handicapem ob ti.
- Vysmívají se neúspěchu, chybám a trápení ob ti.
- Vtipkují na úkor ob ti, mají ironické poznámky, zesměšňují ji a posmívají se²⁷.

2.2.3 Krádeže, ničení a manipulace s věcmi

- Agresori berou ob ti peníze, zabavují jí výplaty.
- Trhají a ničí oblečení ob ti.
- Poplívají si nejraději v cí ob ti.
- Trhají a ničí, poplívají ukradnou ob ti ubítku, sešity, kreslí na ni fašistické symboly, lámou ob ti tužky, pera.
- Ob je agresory donucena „poplívá“ svou nebo agresori ob ti poplívají svou.
- Agresori ob ti plivají do bot, nalijí do bot vodu.
- Ukradnou, poplívají schovají ob ti legitimaci (MHD, vlak), lístky na obd, peněženku s penězi, boty, aktovku²⁸.

2.2.4 Násilné a manipulativní příkazy

- Ob je donucována pít moč, limonádu, do které bylo naplíváno, jíst jídlo z podlahy.
- Je agresory donucována masturbovat před ostatními.
- Je donucována k tomu, aby agresorům boty, líbat jim boty.
- Je donucována klečet před agresory a prosit je o milost.
- Je donucována uklonit se při vstupu do třídy a říct „Dobrý den pánové“ a udílat „ksicht“.
- Je donucována mýt záchody, uklízet za agresory.
- Ob ti je agresory přikázáno chodit vždy a všude poslední, je jí zakázáno mluvit s kamarády.
- Je donucována tancovat „break“, poplívají „kroutit“ se na zemi, zpívat.
- Je donucena nosit ponižující ceduli.

²⁷ KOLÁŘ, Michal: *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2004, s. 23

²⁸ KOLÁŘ, Michal: *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2004, s. 23

- Je donucována platit a odevzdávat agresorovi své věci, dávat cigarety a fotografie zpěváka.
- Je donucována platit agresorovi „výkupné“ a „půjčovat“ peníze, a to i značkové věci.
- Je donucována napovídat při písemných pracích, psát agresorovi úkoly a popisovat sešity.
- Je donucována pracovat v dílně a na pracovišti za agresora.
- Je donucována „dílat metro“.
- Je donucována napodobovat klovana Skipiho, dílat Vinetoua.
- Oběti je předkázáno odtlačit auto, které předtím musela nakreslit na tabuli.
- Žák pověřený učitелеm, aby hlídal kázeň, na předkaz agresora zapisuje na tabuli oběti²⁹.

Situace na školách a u různých rozhodnutí není idylická, zvláště ne na těch náborových. Výrazně lepší to však není ani na základních školách, v dalších školských zařízeních ani na dalších typech středních škol.

Brutální způsob šikanování se jistě bolestivě dotkne každého a nikdo nebude mít problém s jejich označením. Potíž však je v tom, že nejsou vidět, protože se dějí v nepřítomnosti pedagoga.

Jiná situace je u subtilnějších a méně tolerovaných způsobů násilí. Ty sice můžeme občas zahlédnout, ale dává nám potíže je bez znalosti „kontextu“ rozpoznat a identifikovat jako šikanování.

Z výše uvedeného seznamu sem patří například „znehybování“, tepotání prsty před obličejem a uchování vlasů, „pátelské“ vtipy a kanadské žertíky na úkor spolužáka, tlaení namalovaného auta na tabuli, vyndání náplně z tužky před diktátem, ponižující předvádění.

Tyto méně nápadné signály bychom neměli podceňovat a vždy bychom je měli prověřit. Velmi důležitým kritériem je, jak podezřelé chování prožívá žák, kterému je „legrárka“ určena. Komplikací zpravidla bývá, že to není možné zjistit přímo, prostým dotázním toho kterého žáka. Nezbytná je proto odborná diagnostika, ale minimálně je nutné, abychom si našli alespoň nějaký a povzbuzující rozhovor.

²⁹ KOLÁŘ, Michal: *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2004, s. 24.

Pro rozpoznání šikanování je potěbné umět odlišit typy agresí. Je to důležité pro první orientaci a především nápravu. Jestliže se například poperou dva podobní silní žáci kvůli dívce jejich srdce, nejde samozřejmě o šikanování, protože tu chybí nepoměr sil, kdy obě se neumí nebo z různých příčin nemůže bránit. V tomto případě rovněž chybí další významný rys šikanování, jímž je samostatnost pevnosti agresora nad oběť. Chlapec, který zde chce odstranit soka v lásce, by nepoužil agresí, kdyby konkurent „neopruzoval“ a dívka s ním nekoketovala. „Souhrnně mžeme říci, že jiné důležité agrese ve školním prostředí jsou zaměřeny k dosažení nějakého cíle. Rozhodnutí není cílem agrese sama o sobě a lze předpokládat, že agresor by použil i jiný způsob, pokud by jím svého cíle dosáhl“³⁰.

2.2.5 Šikanování jako závislost

Dalším rozměrem šikanování, důležitým pro praxi, je již vnějším pohledu nepřístupný. Jde o vzájemnou vazbu mezi agresorem a obětí. Terén tohoto nesvobodného, nesymetrického vztahu je určen pečlivě lidskou strategií. Skrýt vlastní strach a zároveň využít strachu druhého.

Tento princip diktuje rozdělení žáků ve větších skupinách na „silné“ a „slabé“. Čili na jedny, kteří reagují silně a svůj strach skryjí tím, že ho vyvolávají v těchto druhých. Jinak by se nedovedou své pevnosti, jimiž zakryjí své slabosti. A na ty slabé, kteří jsou strachem tak ochromeni, že ukážou všechny slabosti, které chtějí zakrýt. Od počáteční diferenciace na „silné“ a „slabé“ vzniká mezi těmito skupinami žáků oboustranná a nepřekypivá trvalá vazba. Navzájem se potřebují. Je-li v dce, který vládne, ze školy vyloučen nebo odejde, potom je často „slabými“ okamžitě podbízivě alternován do jeho role jiný představitel „silných“.

Při pokročilých stádiích šikanování se nejen „běžné“ hraní a experimentování se strachem zvrtné v závislost mezi agresorem a obětí. Pro agresora se stane „pilulkou“ proti strachu ovládnutí, znásilnění a lámání vůle oběti. Přináší mu to pocit nadřazenosti a absolutní moci, připadá si jako „king“. Z této pozice nadlovka vychutnává strach oběti jako ve „virtuální realitě“ a tuto slast často nedokáže ani pojmenovat, nicméně ona ho čím dál více ovládá. Je nutkán ke zdokonalování a stupňování utrpení oběti, stále více oběť potřebuje, je na ní závislý. Někdy se mu to „vymkne“ z rukou a krajně brutální násilí „se provalí“.

³⁰ KOLÁŘ, Michal: *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2004, s. 24.

„Stupování brutality agresora vede u ob ti nez ídka k prolomení k ehké obrany v í t lesné a psychické bolesti. Zpravidla to v ní rozpoutá sebezni ující síly, které jdou na ruku mu iteli. Následkem m že být až extrémní forma závislosti – identifikace s agresorem. Projevuje se to nap íklad tak, že ob považuje agresora za kamaráda a obdivuje ho. Poslouchá ho na slovo a odezírá, co má ud lat. Sur itou rezervou bychom mohli pro vysv tlení tohoto jevu užít následující metaforu. Vztah agresora a jeho ob ti je podobný obrazu dvou boxer v ringu, kde jeden má výraznou p evahu a ten slabší, kterému docházejí síly, se pokouší zaklesnout do agresivn jšího soka, obejmout ho, být mu co nejbliže, protože tak mu nehrozí, že jej agresor p ímým úderem srazí k zemi³¹“.

2.2.6 Šikanování jako porucha vztah ve skupin

Posledním pohledem na tento fenomén zla, bez kterého se v praxi neobejdeme, je jeho pochopení jako onemocn ní celé skupiny. V podstat jde o to, že šikanování není nikdy pouze záležitostí jednotlivce nebo jen agresora a ob ti. Ned je se ve vzduchoprázdnu, ale v kontextu vztah n jaké konkrétní skupiny. V tomto smyslu je šikanování vždy t žkou poruchou vztah skupinového organismu, který podlehl infekci. Ve zdravém spole enství s fungující imunitou se šikanování nem že ujmout a r st.

Nákaza vztah p í šikan má svoji vnit ní dynamiku a sv j zákonitý vývoj. Sm uje od zárode né podoby tzv. ostrakismu ke „zralému“ nejvyššímu, pátému stupni systémového ni ení pozitivních vztah mezi leny skupiny. Kdo neporozumí mechanismu prom ny zdravé skupiny v nemocnou, ten nem že šikanování lé it.

Chci také ješt p edeslat, že pravý „virus“ šikanování zachvacuje skupiny, kde jsou vztahy mezi leny rovnocenné. Jsou to všechny školní skupiny d tí a mládeže, ale také sourozenci v rodin , sbor vychovatel , nájemníci domu, v zni ve v znicích apod. Mnoho spole ného se šikanováním má situace v rodin , kdy jeden z partner ostrakizuje v koalici s dít tem druhého, oslabeného partnera. Ten m že být nap íklad po mozkové mrtvici.

V situacích, kdy dochází k týrání v rámci apriorních vztah nad ízenosti a pod ízenosti nebo závislosti, mluvíme pracovn o zneužívání moci. M že jít nap íklad o týrání žáka u itelem, pacienta léka em, dít te rodi em, u itele

³¹Šikana. Dostupné z URL:< <http://uh.cz./str/socialnepatologickejevy.html>>[cit.2010-03-17]

editel. Praxe vyžaduje rozlišení těchto blízkých fenoménů především kvůli odlišné nápravě.

Komplikovanější situace nastane při uplatnění tohoto kritéria u „šikanování“ pedagoga žáky. Zde se sice nejedná o pravou šikanu, ale metody prevence zde uvedené mohou být užitečně použity.

Základní cesta prevence a nápravy musí mít proto systémovou povahu. Terapie musí směřovat k celé skupině a jejích bezprostředních vztahů k okolnímu svetu. V praxi to znamená cílené zastavení sebestrukce a nastartování sebeozařného procesu skupinového organismu.

„Závažnost poškození závisí na tom, jaké míry destruktivní síla šikanování dosáhla a zda byla krátkodobá nebo dlouhodobá. Dležitá je i míra obranyschopnosti oběti. Tragické je, když dojde ke zlomení oběti, rozbití její identity a nastolení trvalého pocitu bezmoci, závislé otročké poddajnosti a vlnosti agresorovi“³².

Při dlouhodobějším brutálním šikanování se oběť často zhroutl a propukne u ní panická hrůza ze zabítl, skutečný strach o život. Oběť má poruchy spánku a trpí nočními dny. Některé oběti se musejí dlouhodobě léčit a jsou-li starší, zstávají v pracovní neschopnosti.

Někdy se může zdát, že se oběť docela dobře zotavila. Tlesná zranění se rychle zahojí a žák působí normálně. Duševní poranění je však hluboké a zacelení jen povrchní.

Smutnou pravdou je skutečnost, že bývalé oběti se po přechodu na jinou školu někdy znovu stávají terčem šikanování. Jako by jejich skryté zranění přetahovalo agresory. Mladý člověk je opakovaně týrán a mučen svými vrstevníky.

Oběti pokročilých šikan mají tendenci ode všeho uniknout, všechno vzdát a skrýt se. Po odchodu ze školy je těžké se k nim přiblížit, je obtížné se dozvědět, co se s nimi stalo. Potřebují pomoc, ale je tím nemožné získat je pro spolupráci. Hlavní znaky jsou chronické depresivní stavy, sebestruktivita, poruchy přizpůsobivosti a narušený vývoj osobnosti.

³² Šikana. Dostupné z URL: <http://www.com/scripts/index.php?id_nad=5677>[cit.2010-03-17]

2.3.1 Po áte ní stádia šikanování

Mírn šikanování žáci jsou ve škole často dlouhodob a n kdy trvale frustrováni, tedy neuspokojováni. Takový žák se ve škole necítí dobře a je pochopitelné, že jeho vztah ke škole bývá negativní.

Vystavení trvalému bolestivému emo nímu tlaku (izolace, zesm š ování, ponižování, nadávání,...) pozvolna, ale jist narušuje osobnostní vývoj ob ti. Uv domované i neuv domované prožívání bolesti vede d íve nebo pozd ji k p etížení adapta ních mechanism . Dojde k vy erpání nervové soustavy a objeví se neuróza nebo psychosomatické potíže.

asto se u nich vyskytuje nepozornost p i vyu ování, zhoršení prosp chu, tendence k nadm rné omluvené absenci, tendence k neomluvené absenci, poruchy sebehodnocení a narušené, negativní sebepojetí, celková nejistota a stále p ítomný strach.

„Po áte ní stádia ásto zanechávají bolestivé stopy nebo opouzd ené rány. Trápí ob ješt po mnoha letech. N kdy se narazí na aktuální trápení jedince, u kterého se najde souvislost s mírnými formami šikanování v d tství. Trápí ob ješt po n kolika letech³³“.

2.4 Agrese

S agresí se setkáváme v každodenním život na každém kroku. Agresivní chování je totiž nutnou podmínkou p ežití. Proto ne každá agrese je zavrženíhodná. Agresorem je stejn tak lovcí žralok, jako kos, vytahující ze zem žízalu, agresivní je jelen, který se chce zmocnit vlády nad stádem laní i dosavadní šestnáctérák, chce-li své postavení uhájit. Agresivní musí být do jisté míry student, jenž chce úsp šn složit zkoušku, stejn jako zákazník, který nechce být v obchod ošizen. Agresorem je ten, kdo napadá, bez agresivity se však napadený neubrání. Obrana vlasti, spravedlnosti a práva se neobejde bez agresivity. V každém násilí se projevuje agrese. Ne každá agrese však musí být násilná. Násilí je otev ené vyhrožování použitím síly, je to zám rný pokus fyzicky n komu ublížit. Agrese p edstavuje motiva ní zdroj násilí, kdežto násilí m že být jen jedním z projev agrese v chování. Je t žké odlišit nežádoucí formy.

³³ Šikanování. Dostupné z URL: <<http://www.ceskaskola.cz=2124.html>>[cit.2010-03-17]

2.4.1 Charakteristika agrese, agresor a agresivního chování n kterými autory

I když charakteristiky agrese r zných autor r zn zn jí, v podstat jev se shodují.

Charakteristika agrese, jak ji uvádí Mezihorský (1991, s. 38), vypadá následovn :
„Agresivním chováním subjekt vyjad uje, co chce, uplat uje své myšlenky a pocity, by na úrok ostatních. Jeho úmyslem je dominovat i ponížit. Sám sebe ospravedl uje, má pocit nad azenosti. U druhého vyvolává pocit ponížení, zran ní. Dosahuje svých cíl na úkor ostatních“.

Nakone ný (1968,s.159) uvádí charakteristiku agresivity takto:„Agresivita – psychologická tendence, vlastnost nebo zp sob chování vyzna ující se úto ným zam ením v i ur itému objektu“.

Podle Capponiho a Nováka (1994,s.35.36), vypadá agresivita následovn :
„Agresivn jednající lov k se prosazuje na úkor jiných. Nedbá na jejich práva a oprávn né požadavky. Ponižuje a sráží sebed v ru ostatních. Všechny své nezmary musí pro sebe p em nit na úsp ch. Když to nejde, obviní okolí z toho, že mu neustále hází klacky pod nohy. Agrese není jen fyzické napadení i silná a hlasitá slova. Agresivn p sobí sarkasmus a ironizování, ale i t eba tiché, p esládlé sd lení, které není k v ci, jen degraduje osobu, které je ur eno“.

Další p íklad charakteristiky agrese uvádí Helus (1995, 1997, s. 51. 52) následovn :
„Agrese m že být vedena proti p ekázce uspokojení pot eby, t eba proti osob , která n co nechce dovolit. To bývá ale nemožné, je-li tato osoba p íliš silná nebo mocná svým postavením, nebo chrán na morálním cít ním frustrovaného jedince. Proto se agrese asto obrací proti náhradním objekt m, respektive dochází k p emíst ní agrese, Objektem agrese je pak n kdo, kdo nemá s frustrovaným zpravidla nic spole ného, ale nabízí se jako vhodný objekt jeho útoku, protože je slabý a bezradný. Projevem p emíst ní agrese je i týrání zví at nebo ní ení p edm t (vandalismus). Zvláštní formou agresivní reakce na frustraci je autoagrese, vyjád ena r znými zp soby sebepoškozování“.

Poslední charakteristika agrese, jak ji uvádí ermák (1998, s. 9), vypadá následovn :
„Agrese m že být chápána jako násilné narušení práv jiného lov ka, jeho ofenzivní jednání nebo procedura, ale také jako agresivní jednání.... Jako jakákoliv forma chování, jehož cílem je zám rn n koho poškodit nebo mu ublížit.... Jako komponenta morálního chování, která je v ur itých podm tových

souvislostech a ve formách zaměřených na cíl uvolnění, aby uspokojila vitální potřeby nebo aby předešla ohrožení fyzické nebo psychické integrity“.

2.4.2 Typy a znaky agrese

Typy a znaky agrese formulované Russelem G. Geenem (1990)

- 1) agrese zahrnuje udílení škodlivých stimulů jedním organismem druhému
- 2) škodlivé stimuly jsou udílány se záměrem poškodit obě
- 3) agresor očekává, že škodlivé stimuly budou mít zvýšený efekt. Za agresi je považováno takové jednání, které má svého adresáta, a nikoliv náhodné ublížení

2.4.3 Typy a modely agresivního chování

Agresivní chování lze ukázat na těchto modelech:

- 1) model psychologie učení: agresivnímu chování se člověk učí od dětství, upevňuje se požadavky rodičů a odměňováním, uplatňuje se vzory
- 2) model frustrace – agrese: agresivní chování je vyvoláno citovými deprivacemi v raném dětství a aktuálně vzniklými situacemi frustrace
- 3) pudový model: agresivní chování vychází z vrozeného pudu k agresi, který je aktivován určitými podmítkovými schématy (např. schéma nepřítel)

2.4.4 Klasifikace agrese

Existuje celá řada pokusů o klasifikaci agrese. Všimněme si alespoň několika z nich:

Základní dělení:

- instrumentální agrese – v domě kontrolovaná, není provázána vztekem a její implicitní intence hrozby. Je naučená
- emocionální „vzteklá“ agrese (zlostná, hněvivá, afektivní, hostinní) – impulsivní, projevuje se útočením s intencí poškodit nebo i zničit předem útoku – je reakcí na frustraci. Má vrozený, pudový základ

Klasifikace Moyerova (1968):

- predátorská agrese (lov, opatřování potravy)
- agrese mezi samci (boj o samici, vedení tlupy)
- agrese vyvolaná strachem (obránná)
- agrese dráždivá (vyprovokovaná)
- mateřská agrese (obrana potomka)
- sexuální agrese (snaha získat sexuální uspokojení)
- agrese jako obrana teritoria (obrana životního prostoru)

Další příklady dělení a klasifikace agrese:

- písmá a nepísmá
- verbální (pomluvy, sarkasmus, symbolická agrese: kresby, básně) a fyzická
- mezidruhová a vnitrodruhová agrese

2. 4. 5 Agrese a další příiny šikany

Šikana představuje poruchu chování. Je odchylkou v oblasti socializace. Nemá jedinou příinu, ani jednu hlavní příinu. Na jejím vzniku se podílí celá řada faktorů, a už se jedná o biologické předpoklady agresorů (ale i obětí) nebo o vliv faktorů psychických a sociálních.

Nejastější příinou šikanování je sklon k agresivnímu jednání, často podporovaný vztahy a nevhodným způsobem výchovy v rodině – citový chlad, nedostatek zájmu, bití a kruté tresty, ponižování, tolerance k násilí apod.

Šikana je zvláštním příkladem agrese.

Některé lidé mají tendenci označovat dnešní děti a mládež za od narození egoistické a zlé stvory. Je pravda, že každý z nás se rodí s jistou dávkou agresivního chování. Určitá dávka agresivity je nutná kvůli přežití. Zvýšenou agresivitu, která je často spouštěčem šikanování, má na svědomí celá řada dalších věcí.

Kapitolou sama o sobě násilí prezentované v médiích. Ukazuje se, že sledování násilných a brutálních činů trvale mění náš postoj k násilí a svádí k lehkomyšlnosti.

Na projevech agresivity, násilí a šikany mají také svůj podíl i dívky a ženy, které dávají přednost silnějším, často „velkohubým“ typům před skromnějšími mládenci. Obdivně sledují vítězství a dávají jim přednost před chytřejšími a citlivějšími chlapci. Mladí muži pak rychle poznají, že existuje vždy jen jeden vítěz, proto se i oni snaží všemi prostředky mezi vítěze proniknout.

Dalšími zdroji nevyrovnanosti a agresivity jsou nedostatek pohybu, nesprávná výživa, těsné soužití lidí na malém prostoru spojené s přesyceností sociálními kontakty, život ve městě, přemíra podnětů z okolního prostředí. Úspěšnost dnešního života, neustálá honba za novým a přemíra podnětů vedou k pocitu stísněnosti. Na tuto situaci reagujeme stresem.

Agresivní porucha chování je podle Vágnerové „*porušení sociálních norem, které je v případě agresivního chování spojeno s násilným omezováním základních práv jiných osob. Agresivní jednání lze obvykle interpretovat jako nepřiměřené*

prostředek k uspokojení nějaké potřeby. Může jít o nevhodný způsob k dosažení obecně přijatelného cíle. Jindy je sám cíl agrese problematický. Vzácněji se samo násilí stává potřebou. Násilné jednání může být zaměřeno proti lidem, zvířatům, věcem. Nejčastěji jde o hrubé, necitelné, surové fyzické napadání slabších a zranitelných v celku rovnocenných vrstevníků. Specifickou variantou násilného jednání je šikana. Na rozdíl od často impulzivních zranění bývá plánovaná a spojená s uspokojením z vlastní nadřazenosti a moci nad slabším jedincem. Vzhledem k tomu ji lze chápat jako závažnější poruchu chování³⁴.

„Dá se říci, že šikana spadá mezi agresivní poruchy chování a je charakteristická porušováním sociálních norem, spojením s omezováním základních práv ostatních, které může mít i násilnou formu. Jedna z variant bývá typická neschopností empatie, nedostatkem citového vztahu ke komukoliv, emocionální plochostí a lhostejností. Připadá výrazným egoismem, dominancí vlastních potřeb a osobního uspokojení nad jakýmkoliv jiným motivem. V některých případech se může objevit i radost z agresivního jednání, z pocitu moci, sadistické prvky. Pocit viny v tšinou chybí. Jsou však i jiné možnosti, například impulzivní agresivita, která je typická nedostatkem sebeovládání, ale jednání nebývá úmyslné a agresor později svého činu lituje. Etiologie agresivity bývá velmi různá a může souviset jak s vlivy prostředí, tak vlastnostmi organismu jedince³⁵“.

2.5 Prevence šikany

O šikaně platí, že je mnohem snadnější a účinnější a levnější zlu předcházet, než je později možná už příliš pozdě odstranit nebo proti ní bojovat. To platí jak pro školní, tak pro rodinnou výchovu.

Prevence šikany je na místě jak tam, kde k ní dosud nedochází, respektive kde nebyla upozorována, tak i tam, kde k ní prokazatelně došlo, kde byla uplatněna opatření k bezprostřední nápravě a kde jde nyní o odstranění hlubších příčin a o to, aby se problémy neopakovaly.

„Nebezpečí šikany můžeme snížit především uplatňováním některých zásad, které všeobecně prospívají duševnímu a mravnímu vývoji a pomáhají vytvářet dobré vztahy v rodině i ve škole³⁶“.

³⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. Úvod do vývojové psychopatologie IV. Liberec: TU, 2003, s. 53.

³⁵ Šikana. Dostupné z URL: <<http://sikana.i-extra.net/poruchy-chovani>> [cit. 2010-03-17]

³⁶ ÍŘAN, Pavel: Agresivita a šikana mezi dětmi. Praha: Portál, 1995, s. 71.

Uitel má a m že d sledn sledovat strategii založenou na podpo e outsider . M že si zám rn všímat d tí plachých, úzkostných, n jak handicapovaných, mén chápavých, mén vý e ných, mén sympatických, izolovaných. M že využívat každé p íležitosti k tomu, aby je povzbudil, dodal odvahy, posílil jejich sebev domí, ujistil je, že jsou stejn hodnotné jako ti ostatní, aby jim dal p íležitost v n em vyniknout, zapojit se do n jaké spole enské innosti, zapadnout lépe do kolektivu. Nesmí p itom ekat na vd nost, na ty krásné projevy citové odezvy, pro které d ti tak milujeme a které bývají velmi silným motivem pedagogické práce.

Outside i jsou ásto outsidersy práv proto, že nedovedou poskytovat citovou odezvu tak jako druhé d ti, proto bývají izolováni. Dovedeme-li jim p esto poskytnout citovou oporu, mohou se zm nit. Mohou být vd ni a postavit se za u itele, až to bude pot ebovat, t eba proti v tšin t ídy, kterou popudí jeho náro nost a d slednost. Mohou se stát oporou jeho autority.

„Orientovat se na outsidersy je tedy v jistém smyslu ob . Je to ovšem práv ta ob , kterou má u itel p inést, chce-li p edcházet šikan , chce-li preventivn chránit ty, kte í jsou šikanou ohroženi³⁷“.

2.6 Šikanování z právního hlediska

2.6.1 Podmínky trestní postížitelnosti pachatel šikany

Naším státem ratifikovaná Úmluva o právech dít te zaru uje všem d tem v pedagogických za ízeních bezpe ný pobyt bez poškození zdraví a ohrožení života. Tato mezinárodní úmluva není vzhledem k šikanování dodržována. Z trestního hlediska je možno šikanu postihnout, jsou-li spln ny dv podmínky trestní odpov dnosti, tj. zda je napln na stránka materiální a formální. Materiální stránka trestného ínu spo ívá v tom, že se pachatel dopustil jednání, které spl uje znaky konkrétního trestného ínu tak, jak jsou vymezeny v trestním zákon . Formální stránka spo ívá jednak v úmyslu pachatele takového jednání se dopustit, a jednak v tom, že míra spole enské nebezpe nosti jeho jednání dosahuje intenzity uvedené v zákon . Z hlediska materiální podmínky je nutné, aby jednání pachatele bylo za aditelné pod skutkovou podstatu n kterého trestného ínu.

³⁷ Í AN, Pavel: *Agresivita a šikana mezi d tmi*. Praha: Portál, 1995, s. 73.

Šikana bývá nejastji postihována podle ustanovení trestního zákona, nebo v souvislosti s ní nejastji dochází k páčání trestných in proti svobod a lidské d stojnosti:

- trestný in omezování osobní svobody
- trestný in vydírání
- trestný in loupeže
- trestný in znásiln ní
- trestný in pohlavního zneužívání
- trestný in kuplí ství
- trestný in ublížení na zdraví
- trestný in poškozování cizí v ci

2.6.2 Trestní odpov dnost pachatel šikany

„K tomu, aby byl pachatel postižen, je t eba, aby dosáhl ur itého v ku. Za mladistvé se považují osoby starší 15 let, dosp lost z hlediska trestní odpov dnosti nastává dosažením 18. roku v ku. K trestní odpov dnosti osob mladších 15 let nedochází. To ovšem neznamená, že za ur itých podmínek nemohou být postiženy jinak nebo že nemohou být postiženi jejich rodi e. Pro posouzení trestní odpov dnosti je d ležité posoudit, jaká je rozumová a mravní vysp lost d tí v ur itém konkrétním v ku. Je samoz ejmé, že rozumová i mravní vysp lost u d tí nižšího v ku již zahrnuje informace o tom, že ur itá jednání nejsou v žádném p ípad p ípustná, a že tedy pachatel za jejich spáchání zaslouží trest. Jedná se p edevším o závažné delikty, a to nejen o trestné iny proti životu a zdraví, ale i n která závažná jednání spojená s útokem na fyzickou a psychickou integritu druhého i jiný d ležitý zájem chrán ný zákonem. I v p ípad , že se jedná o d tí mladší 15 let, lze proti takovým d tem zakro it. Nejedná se samoz ejm o sankce ve smyslu trestního i p estupkového práva, ale i umíst ní dít e v ústavu m že být dostate nou hrozbou a sankcí za jednání, které se vymyká b žnému chování. Je proto na školských za ízeních, aby pe liv sledovala chování d tí, za které kone n nesou i právní odpov dnost, a v p ípad , že hrozí nebezpe í, že nezletilec se dopustí jednání, které je trestn postižitelné, m la by z toho vyvozovat d sledky. Pokud nepomohly pohovory s rodi i, p íbrání odborného pedagogicko – psychologického pracovníka, m l by být podáván návrh na stanovení dohledu nad

chováním dítěte, a pokud by ani ten nepomohl, mělo by takové dítě být umístěno v ústavu³⁸“.

2.6.3 Odpovědnost rodičů a dalších subjektů

Trestní zákon stanoví odpovědnost rodičů, kteří zanedbávají výchovu dítěte. Podle trestního zákona ohrožování mravní výchovy byla již odsouzena celá řada rodičů, kterým nevadilo, že jejich dítě tráví ve dne i noci mimo domov a dopouští se přitom protispoločenských a asociálních jednání. Trestního zákona ohrožování mravní výchovy mládeže se dopouští i ten, kdo vydá, byť jen z nedbalosti, osobu mladší 18 let nebezpečí zpuštění tím, že jí umožní vést zahálčivý nebo nemravný život.

Dochází-li k šikanování dítěte v průběhu vyučování, nese plnou odpovědnost za vzniklou újmu školské zařízení. Má-li škola právní subjektivitu, nese odpovědnost škola, v opačném případě zřizovatel školy, kterým je nejčastěji školský úřad. Odpovědnost ředitele školy nebo pedagoga tím samozřejmě není vyloučena a zaměstnanec školy může být poškozen pracovní právní. Na školském zařízení proto může rodič nebo zákonný zástupce šikanovaného dítěte požadovat náhradu škody, a to jak škody na věcech, tak i na zdraví.

2.6.4 Trestní sazby

„Stejně tak jako šikana má různé projevy, obsahuje trestní zákon řadu skutkových podstat trestných činů, pod které lze jednotlivá jednání podřadit. V případě šikany je samozřejmě možný i jednočinný soubor, tj. jedno jednání může být kvalifikováno jako více trestných činů. Jednotlivá ustanovení trestního zákona obsahují i tzv. trestní sazbu, tj. druh a výši trestu, kterou lze za daný delikt uložit. V případě mladistvých, tedy osob mladších starších 15 let, ale i mladších 18 let, lze uložit pouze některé druhy trestu, a to trest odnětí svobody, trest obecně prospěšných prací, propadnutí v cizí, vyhoštění, a je-li výdělěk činný, i peněžitý trest. Rovněž tak trestní sazby trestu odnětí svobody se u mladistvých snižují na polovinu, přičemž však horní hranice trestní sazby nesmí přesahovat 5 let a dolní hranice jeden rok. V případě, že mladistvý spáchal trestný čin, za který zákon umožňuje uložit výjimečně trest, a stupeň nebezpečnosti takového trestného činu pro společnost je mimořádně vysoký, může mu soud uložit trest odnětí svobody na pět

³⁸Šikana. Dostupné z URL: <<http://poradenskecentrum.cz/sikana/html>> [cit. 2010-03-17]

až deset let, má-li za to, že by trest v rozmezí do p ti let dosaženého ú elu trestu neposta oval³⁹“.

2.7 Preventivní opat ení

„Jakmile je vyšet ování šikany dokon eno a víme, co jsme pot ebovali v d t, p istoupíme ke druhé ásti úkolu a to k náprav . Vyšet ování, by úsp šné, samo o sob nemá zásadn jší vliv na zm nu situace. íkám to i s v domím, že vyšet ování se vždy do ur ité míry prolíná s nápravou. Konkrétní diagnostické poznatky musíme um t zúro it, aby naše snažení posloužilo k dobrému.

Pro první pomoc lze využít dv zásadn odlišné metody:

- metodu vn jšího nátlaku – zám r metody je prostý. P intuit trestem a strachem viníky k zastavení agresivního chování a k dodržování oficiálních norem.
- metodu usmí ení – od p edešlé metody se liší tak, že místo donucení k vn jší poslušnosti se tu sleduje vnit ní prom na vztah mezi ob mi a agresory.

Každá z t chto metod se snaží vlastním zp sobem co nejrychleji razantn potla it p íznaky onemocn ní skupiny. Usiluje tedy p edevším o zastavení šikanování, obnovení dodržování oficiálních norem a zabezpe ení ochrany ob tí. Metody se nepokoušejí o lé bu celé skupiny, jejich cílem je ovlivn ní jednotlivc nebo ur ité podskupiny. Ne eší a ani nemohou ešit p í iny problému⁴⁰“.

³⁹ Šikana.Dostupné z URL:<<http://poradenskecentrum.cz/sikana/paragrafy.html>>[cit.2010-03-17]

⁴⁰ Šikana.Dostupné z URL:<<http://poradenskecentrum.cz/sikana.html>>[cit.2010-03-17]

3 Praktická část

3.1 Cíl praktické části

Cílem této práce bylo zjištění a analýza příčin šikany ve škole.

Bude zjištěno, zda žáci 5. a 8. třídy ZŠ porozumí pojmu šikana, zda šikanu umí popsat, zda se stali účastníky i oběmi šikany, jestli se umí postavit agresorovi a pomoci oběti šikany a jaký mají názor na to, že šikana se týká spíše větších měst a větších ZŠ, kde je větší anonymita, než malých měst a menších ZŠ.

3.2 Stanovení předpokladů

Pracovní předpoklady :

- 1) Lze předpokládat, že žáci 8. třídy ZŠ mají větší zkušenost s fenoménem šikany ve srovnání s žáky 5. třídy ZŠ (otázka .1, .2, .3, .4, .5).
- 2) Lze předpokládat, že žáci staršího školního věku jsou schopni se lépe uhradit před agresorem ve srovnání se žáky mladšího školního věku (otázka .6, .7).
- 3) Lze předpokládat, že šikana je závažnějším problémem v ZŠ ve větších městech ve srovnání se ZŠ menších měst (otázka .8, .9, .10).

Z tohoto rámce se vycházelo při formulaci cílů této práce a konkretizovaly se do výše uvedených pracovních předpokladů.

3.3 Použité metody

V této práci bylo použito k výzkumu o šikaně na ZŠ použita metody dotazníku vlastní konstrukce. Touto metodou se bude provádět výzkum mezi žáky 5. a 8. třídy ZŠ. Při sestavování dotazníku je třeba promyslet a přesně určit hlavní cíl dotazníkového výzkumu.

V tomto výzkumu šikany na ZŠ bylo použito metody dotazníku s uzavřenými otázkami, protože vzhledem k věku dotazovaných, kdy se jedná o žáky mladšího a staršího školního věku, bylo lépe použít uzavřené otázky, protože jsou lépe pochopitelnější pro tyto žáky a také se lépe vyhodnocují ke statistickému zpracování dat pro výzkum. Otázky jsou formulovány tak, aby žáci jasně a srozumitelně v dotazníku odpověděly na otázky, které potvrdí i nepotvrdí výše uvedené pracovní předpoklady. Dotazníky s uzavřenými otázkami kladou na žáky menší nároky na jejich vyjadřovací schopnosti, otázky jsou věcné, výstižné, jednoduché na vyplnění. Před samotným vyplněním dotazníku, bylo všem žákům předem jasné a srozumitelné vylíčené, co se od nich při vyplnění dotazníku očekává.

Pomocí odpovědí na tyto otázky v dotazníku, se shromáždily údaje potřebné k ověření sledovaných pracovních předpokladů u širšího vzorku respondentů, aby byl zjištěn výskyt, příčina a analýza šikany na ZŠ, kde byl prováděn výzkum.

3.4 Předvýzkum

Tuto kapitolu můžeme také nazvat jako pilotáž. V tomto předvýzkumu jsme použily metodu dotazníku, kterou dále aplikujeme v dalším výzkumu, kdy zde v této kapitole aplikujeme tuto metodu na menším vzorku respondentů.

V tomto předvýzkumu použijeme metody dotazníku s uzavřenými otázkami u menšího vzorku žáků 5. třídy a 8. třídy ZŠ ve čtyřech různých městech a ve čtyřech různých ZŠ, kde si ověříme, zda použitá metoda je vhodná pro další výzkum v této práci.

Na ZŠ v Benešově nad Ploučnicí byl proveden předvýzkum v 5. třídě u pětici žáků, kdy se jednalo o dva chlapce a tři dívky. V 8. třídě stejné školy, se jednalo také o pětici žáků, jednalo se o tři chlapce a dvě dívky.

Na ZŠ v eské Lípě byl proveden předvýzkum v 5. třídě u pětici žáků, jednalo se o tři chlapce a dvě dívky, v 8. třídě stejné školy u pětici žáků, kdy se jednalo o dva chlapce a tři dívky.

Na ZŠ v Dříně byl proveden předvýzkum u pětici žáků 5. třídy, kdy se jednalo o tři chlapce a dvě dívky, v 8. třídě stejné školy také u pětici žáků, jednalo se o dva chlapce a tři dívky.

Na ZŠ v Ústí nad Labem byl proveden předvýzkum v 5. třídě u pětici žáků, kdy se jednalo o dva chlapce a tři dívky, v 8. třídě stejné školy u pětici žáků, jednalo se o tři chlapce a dvě dívky.

3.4.1 Průběh předvýzkumu

Účelem dotazníku bylo získat data a poznatky týkající se šikany na ZŠ a zodpovězení dalších otázek tak, aby bylo možno tyto odpovědi hodnověrně zpracovat do tabulek a grafů, poté v závěru tohoto předvýzkumu, vyhodnotit všechna získaná data k ověření předpokladů. V této kapitole zhodnotíme získaná data do tabulek a grafů z jednotlivých ZŠ z menšího vzorku respondentů. Pro ověření předpokladů v tomto předvýzkumu bylo náhodně vybráno celkem 20 žáků mladšího školního věku a 20 žáků staršího školního věku z čtyř různých ZŠ, kdy bylo celkem dotazováno 20 chlapců a 20 dívek, vždy po deseti z mladšího školního věku a po deseti ze staršího školního věku. Žáci byly před vyplněním

dotazníku pouze o tom, co se od nich žádá. časový limit na zpracování dotazník byl 30 minut, kdy tento časový limit byl pro všechny dostačující.

3.4.2 Získaná data a jejich interpretace v průběhu výzkumu

Odpovědi na otázku číslo 1 – Rozumíš pojmu šikana? Co si pod tímto pojmem vybavíš? – 5. třída

Zde odpovídalo z dvaceti dotazovaných žáků 5. třídy variantou odpovědi :

- a) 7 žáků – (35%)
- b) 11 žáků – (55%)
- c) 2 žáci – (10%)

Odpovědi na otázku číslo 1 – Rozumíš pojmu šikana? Co si pod tímto pojmem vybavíš? – 8. třída

Zde odpovídalo z dvaceti dotazovaných žáků 8. třídy variantou odpovědi :

- a) 14 žáků – (70%)
- b) 6 žáků – (30%)
- c) 0 žáků – (0%)

Odpovědi na otázku číslo 2 – Přijímáš i odmítáš fyzickou šikanu? – 5. třída

Zde odpovídalo z dvaceti dotazovaných žáků 5. třídy variantou odpovědi :

- a) 4 žáci – (20%)
- b) 15 žáků – (75%)
- c) 1 žák – (5%)

Odpovědi na otázku číslo 2 – Přijímáš i odmítáš fyzickou šikanu? – 8. třída

Zde odpovídalo z dvaceti dotazovaných žáků 8. třídy variantou odpovědi :

- a) 3 žáci – (15%)
- b) 16 žáků – (80%)
- c) 1 žák – (5%)

Odpovědi na otázku číslo 3 – Přijímáš i odmítáš psychickou šikanu? – 5. třída

Zde odpovídalo z dvaceti dotazovaných žáků 5. třídy variantou odpovědi :

- a) 4 žáci – (20%)
- b) 15 žáků – (75%)
- c) 1 žák – (5%)

Odpovědi na otázku číslo 3 – Přijímáš i odmítáš psychickou šikanu? – 8. třída

Zde odpovídalo z dvaceti dotazovaných žáků 8. třídy variantou odpovědi :

- a) 4 žáci – (20%)

b) 15 žák – (75%)

c) 1 žák – (5%)

Odpovědi na otázku číslo 4 – Máš zkušenosti s fyzickou šikanou na své osobě ?

– 5. třída

Zde odpověď dala z dvaceti dotazovaných žáků 5. třídy variantou odpovědi :

a) 3 žáci – (15%)

b) 15 žák – (75%)

c) 2 žáci – (10%)

Odpovědi na otázku číslo 4 – Máš zkušenosti s fyzickou šikanou na své osobě ?

– 8. třída

Zde odpověď dala z dvaceti dotazovaných žáků 8. třídy variantou odpovědi :

a) 7 žák – (35%)

b) 12 žák – (60%)

c) 1 žák – (5%)

Odpovědi na otázku číslo 5 – Máš zkušenosti s psychickou šikanou na své osobě ?- 5. třída

Zde odpověď dala z dvaceti dotazovaných žáků 5. třídy variantou odpovědi :

a) 3 žáci – (15%)

b) 15 žák – (75%)

c) 2 žáci – (10%)

Odpovědi na otázku číslo 5 – Máš zkušenosti s psychickou šikanou na své osobě ?- 8. třída

Zde odpověď dala z dvaceti dotazovaných žáků 8. třídy variantou odpovědi :

a) 7 žák – (35%)

b) 12 žák – (60%)

c) 1 žák – (5%)

Odpovědi na otázku číslo 6 – Myslíš si, že by ses dokázal zastat sám sebe před agresorem a postavit se mu na odpor ? – 5. třída

Zde odpověď dala z dvaceti dotazovaných žáků 5. třídy variantou odpovědi :

a) 10 žák – (50%)

b) 5 žák – (25%)

c) 5 žák – (25%)

Odpovědi na otázku číslo 6 – Myslíš si, že by ses dokázal zastat sám sebe před agresorem a postavit se mu na odpor ? – 8. třída

Zde odpovídal o z dvaceti dotazovaných žáků 8. třídy variantou odpovědi :

- a) 14 žáků – (70%)
- b) 5 žáků – (25%)
- c) 1 žák – (5%)

Odpovědi na otázku číslo 7 – Myslíš si, že by ses dokázal zastat spolužáka před agresorem? – 5. třída

Zde odpovídal o z dvaceti dotazovaných žáků 5. třídy variantou odpovědi :

- a) 12 žáků – (60%)
- b) 5 žáků – (25%)
- c) 3 žáci – (15%)

Odpovědi na otázku číslo 7 – Myslíš si, že by ses dokázal zastat spolužáka před agresorem? – 8. třída

Zde odpovídal o z dvaceti dotazovaných žáků 8. třídy variantou odpovědi :

- a) 15 žáků – (75%)
- b) 4 žáci – (20%)
- c) 1 žák – (5%)

Odpovědi na otázku číslo 8 – Myslíš si, že fenomén šikany se týká spíše v třídách mst, než těch menších mst? – 5. třída

Zde odpovídal o z dvaceti dotazovaných žáků 5. třídy variantou odpovědi :

- a) 8 žáků – (40%)
- b) 8 žáků – (40%)
- c) 4 žáci – (20%)

Odpovědi na otázku číslo 8 – Myslíš si, že fenomén šikany se týká spíše v třídách mst, než těch menších mst? – 8. třída

Zde odpovídal o z dvaceti dotazovaných žáků 8. třídy variantou odpovědi :

- a) 14 žáků – (70%)
- b) 4 žáci – (20%)
- c) 2 žáci – (10%)

Odpovědi na otázku číslo 9 – Myslíš si, že fenomén šikany je problémem spíše v třídách ZŠ ve v třídách mstech, než menších ZŠ v menších mstech? – 5. třída

Zde odpovídal o z dvaceti dotazovaných žáků 5. třídy variantou odpovědi :

- a) 8 žáků – (40%)
- b) 8 žáků – (40%)
- c) 4 žáci – (20%)

Odpovědi na otázku číslo 9 – Myslíš si, že fenomén šikany je problémem spíše v třídách ZŠ než v třídách mst, než menších ZŠ v menších mstech? – 8. třída

Zde odpovídalo z dvaceti dotazovaných žáků 8. třídy variantou odpovědi:

- a) 14 žáků – (70%)
- b) 4 žáci – (20%)
- c) 2 žáci – (10%)

Odpovědi na otázku číslo 10 – Myslíš si, že fenomén šikany je problémem spíše v třídách kolektivů, než menších kolektivů? – 5. třída

Zde odpovídalo z dvaceti dotazovaných žáků 5. třídy variantou odpovědi:

- a) 9 žáků – (45%)
- b) 7 žáků – (35%)
- c) 4 žáci – (20%)

Odpovědi na otázku číslo 10 – Myslíš si, že fenomén šikany je problémem spíše v třídách kolektivů než menších kolektivů? – 8. třída

Zde odpovídalo z dvaceti dotazovaných žáků 8. třídy variantou odpovědi:

- a) 14 žáků – (70%)
- b) 4 žáci – (20%)
- c) 2 žáci – (10%)

3.4.3 Výsledky předvýzkumu a jejich interpretace

Na základě vyhodnocení všech získaných dat z předvýzkumu, se potvrdilo, že žáci 8. třídy mají v třídní zkušenosti s fenoménem šikany a jsou schopni se lépe uhradit před agresorem. Také se potvrdilo, že žáci 8. třídy se více klaní k názoru, že fenomén šikany je problémem v třídách mst a v třídách ZŠ. Tímto se potvrdily pracovní předpoklady .1, .2 a .3 z úvodu práce. Dále se potvrdilo, že se zadáním a formulací otázek v dotazníku neměli žáci žádný problém, kdy otázky byly vyjmenovány jasně a zřetelně a respondenti měli na výběr z více možností. Z tohoto důvodu se potvrdila vhodnost dané metody.

3.5 Charakteristika zkoumaného vzorku třídy ZŠ, kde byl prováděn výzkum

Výzkum byl prováděn ze vzorku žáků tří základních škol pátých a osmých tříd:

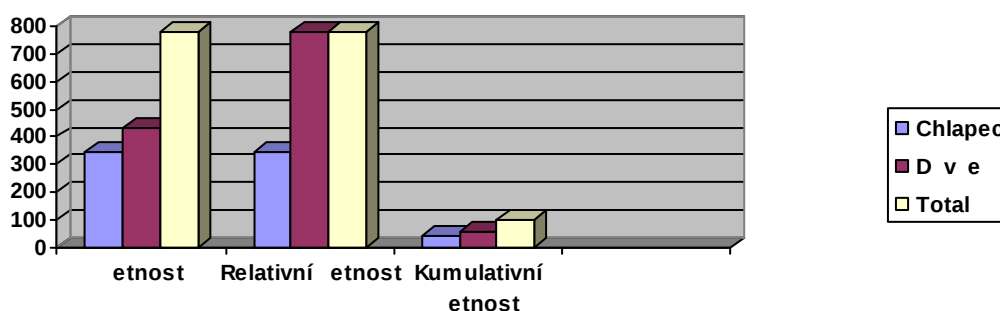
1) na ZŠ v Benešově nad Ploučnicí, je celkově 780 žáků a žáky, z toho 431 žáky a 349 žáků, kdy na otázky v anonymním dotazníku odpovídalo 19 žáků osmé třídy školy, z toho 8 chlapců a 11 dívek ve věku od 14 do 15 let, z páté třídy to bylo celkem 20 žáků, z toho 9 chlapců a 11 dívek. Tato ZŠ má vlastní jídelnu, tělocvičnu, školní knihovnu, počítačovou učebnu, učebnu s interaktivní tabulí,

posilovnu, školní družinu. Pracuje zde také výchovný poradce, metodik prevence a školní psycholog. Celkem je zde 38 pedagogů s r znými aprobacemi . U í zde celkem 30 žen a 8 muž . V kové složení pedagogů : do 30 let celkem 5 pedagogů , z toho 3 ženy a 2 muži, do 40 let 10 pedagogů , z toho 7 žen a 3 muži, do 50 let 15 pedagogů , z toho 13 žen a 3 muži, nad 50 let 8 pedagogů , všechny jsou to ženy.

Tabulka .1 – celkové rozdělení chlapců a děvčat za ZŠ v Benešově nad Ploučnicí

N	etnost	Relativní etnost	Kumulativní etnost
Chlapec	349	349	44,75 %
D v e	431	780	55,25 %
Total	780	780	100 %

Graf .1 – procentuální rozdělení chlapců a děvčat v ZŠ Benešově nad Ploučnicí



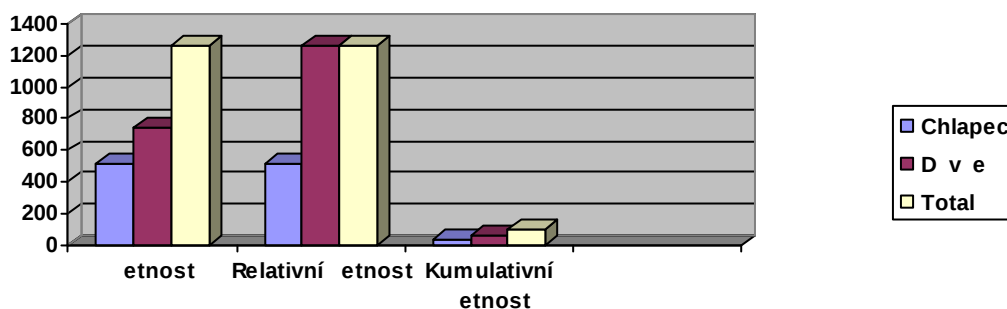
2) na ZŠ v eské Líp , ulice 28. října 2733, je celkově 1260 žáků a žáky , z toho 740 dívek a 520 chlapců , kdy na otázky v anonymním dotazníku odpovídalo 18 žáků osmé třídy, z toho 7 chlapců a 11 dívek ve věku od 14 do 15 let, z páté třídy to bylo celkem 22 žáků , z toho 11 chlapců a 11 děvčat . Tato ZŠ má vlastní jídelnu , 2 tělocvičny, hřiště , školní knihovnu, 3 počítačové učebny, 3 učebny s interaktivní tabulí, keramickou dílnu, stoly na stolní tenis a školní družinu. Celkem je zde 51 pedagogů r zných aprobací , z toho 42 žen a 9 mužů . Také zde pracuje výchovný poradce, metodik prevence a školní psycholožka. V kové složení pedagogů : do 30 let 8 pedagogů , z toho 6 žen a 2 muži, do 40 let 20 pedagogů , z toho 16 žen a 4 muži, do 50 let 18 pedagogů , z toho 17 žen a 1 muž, nad 50 let 5 pedagogů , z toho 3 ženy a 2 muži .

Tabulka .2 – celkové rozdělení chlapců a děvčat za ZŠ v eské Líp

N	etnost	Relativní etnost	Kumulativní etnost
Chlapec	520	520	41,26 %

D v e	740	1260	58,74 %
Total	1260	1260	100 %

Graf .2 – procentuální rozdělení chlapců a dívek v ZŠ Česká Lípa

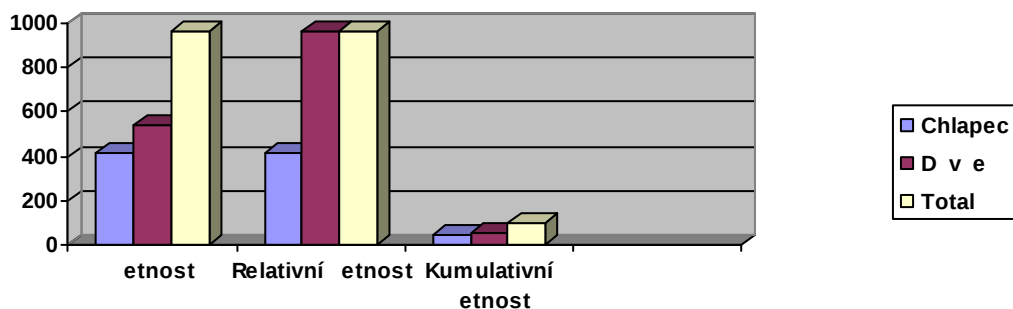


3) na ZŠ v Dín, Pod Vyhlídkou 2455, je celkově 960 žáků a žáky, z toho 543 dívek a 417 chlapců, kde na otázky v anonymním dotazníku odpovídalo 20 žáků osmé třídy, z toho 8 chlapců a 12 dívek ve věku od 14 do 15 let, z páté třídy to bylo celkem 18 žáků, z toho 8 chlapců a 10 dívek. Tato ZŠ má vlastní jídelnu, tělocvičnu, školní hřiště, školní knihovnu, 2 počítačové učebny, 2 učebny s interaktivní tabulí a školní družinu. Celkem je zde 48 pedagogů různých aprobací, z toho 41 žen a 7 mužů. Také zde pracuje výchovný poradce, metodik prevence a školní psychologka. Věkové složení pedagogů: do 30 let 6 pedagogů, z toho 5 žen a 1 muž, do 40 let 16 pedagogů, z toho 14 žen a 2 muži, do 50 let 18 pedagogů, z toho 16 žen a 2 muži, nad 50 let 10 pedagogů, z toho 7 žen a 3 muži.

Tabulka .3 – celkové rozdělení chlapců a dívek za ZŠ v Dín

N	etnost	Relativní etnost	Kumulativní etnost
Chlapec	417	417	43,43 %
D v e	543	960	56,57 %
Total	960	960	100 %

Graf .3 – procentuální rozdělení chlapců a dívek v ZŠ Dín

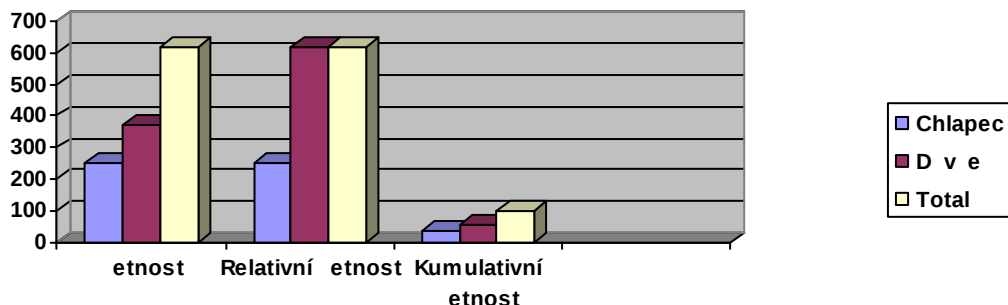


4) na ZŠ v Ústí nad Labem, Nešt mická 787, je celkov 620 žák a žáky , z toho 370 dívek a 250 chlapc , kde na otázky v anonymním dotazníku odpovídalo celkem 20 žák osmé t ídy, z toho 9 chlapc a 11 dívek ve v ku od 14 do 15 let, z páté t ídy to bylo celkem 20 žák , z toho 10 chlapc a 10 d v at . Tato ZŠ má vlastní jídelnu, 2 t locvi ny, školní h išt , školní knihovnu, 2 po íta ové u ebny, 2 u ebny s interaktivní tabulí a školní družinu. Celkem je zde 44 pedagog r zných aprobací , z toho 34 žen a 10 muž . Také zde pracuje výchovný poradce, metodik prevence a školní psycholožka. V kové složení pedagog : do 30 let 7 pedagog , z toho 5 žen a 2 muži, do 40 let 17 pedagog , z toho 14 žen a 3 muži, do 50 let 14 pedagog , z toho 10 žen a 4 muži, nad 50 let 6 pedagog , z toho 5 žen a 1 muž .

Tabulka .4 – celkové rozd lení chlapc a d v at za ZŠ v Ústí nad Labem

N	etnost	Relativní etnost	Kumulativní etnost
Chlapec	250	250	40,32 %
D v e	370	620	59,68 %
Total	620	620	100 %

Graf .4 – procentuální rozd lení chlapc a d v at v ZŠ Ústí nad Labem



3.6 Popis zkoumaného vzorku – respondenti ZŠ

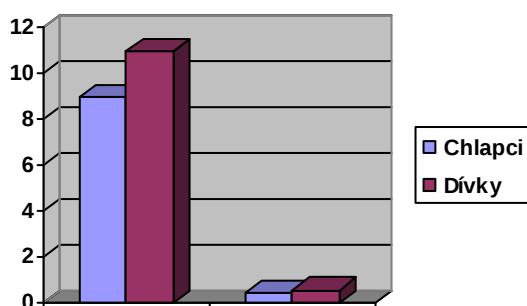
Vybraný vzorek tvoří respondenti, kteří navštíví vybrané ZŠ, kde byl prováděn výzkum. Mezi respondenty jsou dívky i chlapci.

Na ZŠ v Benešově nad Ploučnicí byl proveden výzkum u dvaceti žáků mladšího školního věku, z toho bylo 9 chlapců a 11 dívek. Dále zde byl proveden výzkum u devatenácti žáků staršího školního věku, z toho bylo 9 chlapců a 10 dívek.

Tabulka .5 – ZŠ Benešov nad Ploučnicí – 5. třída

Chlapci	9	45%
Dívky	11	55%

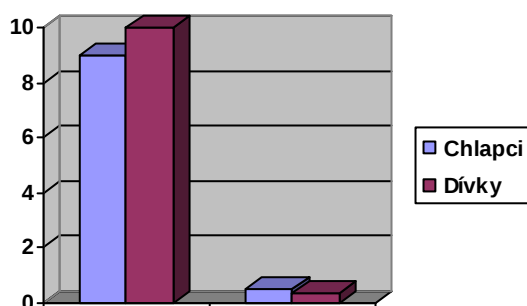
Graf .5 – ZŠ Benešov nad Ploučnicí – 5. třída



Tabulka .6 – ZŠ Benešov nad Ploučnicí – 8. třída

Chlapci	9	47,36%
Dívky	10	52,64%

Graf .6 – ZŠ Benešov nad Ploučnicí – 8. třída

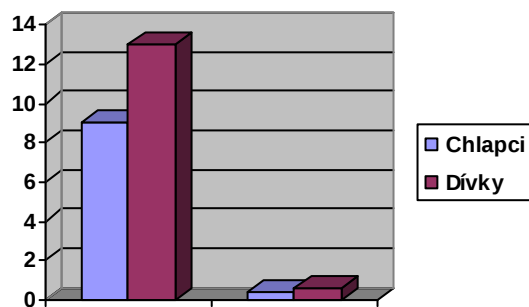


Na ZŠ v České Lípě byl proveden výzkum u dvaadvaceti žáků mladšího školního věku, z toho bylo 9 chlapců a 13 dívek. Dále zde byl proveden výzkum u osmnácti žáků staršího školního věku, z toho bylo 9 chlapců a 9 dívek.

Tabulka .7 – ZŠ eská Lípa – 5. tída

Chlapci	9	40,90%
Dívky	13	59,10%

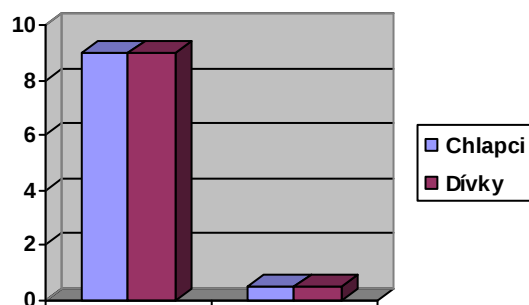
Graf .7 - ZŠ eská Lípa – 5. tída



Tabulka .8 – ZŠ eská Lípa – 8. tída

Chlapci	9	50%
Dívky	9	50%

Graf .8 - ZŠ eská Lípa – 8. tída

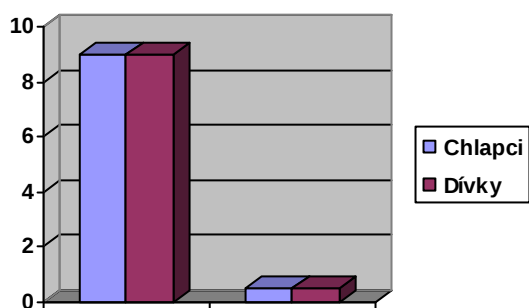


Na ZŠ v Dín byl proveden výzkum u osmnácti žák mladšího školního vku, z toho bylo 9 chlapc a 9 dívek. Dále zde byl proveden výzkum u dvaceti žák staršího školního vku, z toho bylo 8 chlapc a 12 dívek.

Tabulka .9 – ZŠ Dín – 5. tída

Chlapci	9	50%
Dívky	9	50%

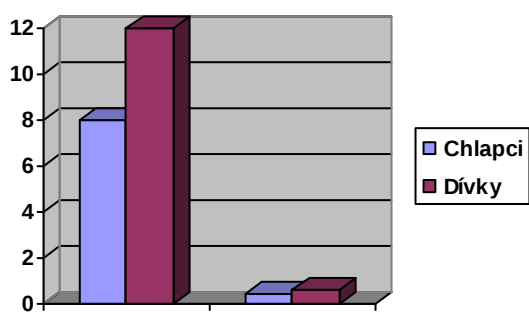
Graf .9 - ZŠ Dín – 5. třída



Tabulka .10 – ZŠ Dín – 8. třída

Chlapci	8	40%
Dívky	12	60%

Graf .10 - ZŠ Dín – 8. třída

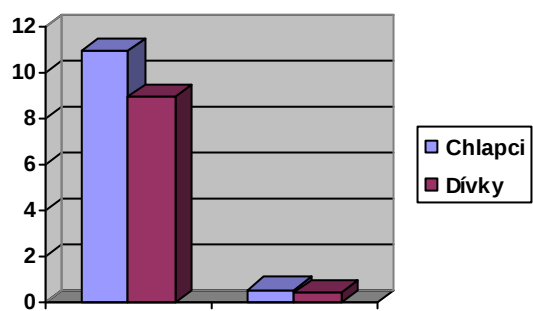


Na ZŠ v Ústí nad Labem byl proveden výzkum u dvaceti žáků mladšího školního věku, z toho bylo 11 chlapců a 9 dívek. Dále zde byl proveden výzkum u dvaceti žáků staršího školního věku, z toho bylo 6 chlapců a 14 dívek.

Tabulka .11 – ZŠ Ústí nad Labem – 5. třída

Chlapci	11	55%
Dívky	9	45%

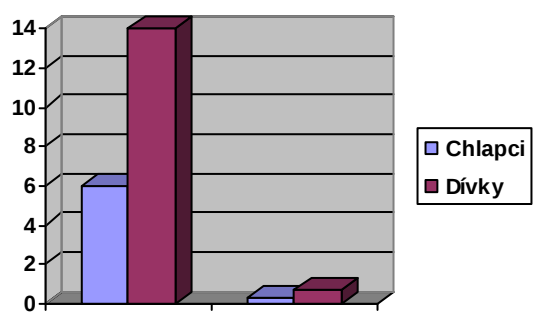
Graf .11 - ZŠ Ústí nad Labem – 5. t ída



Tabulka .12 – ZŠ Ústí nad Labem – 8. t ída

Chlapci	6	30%
Dívky	14	70%

Graf .10 - ZŠ Ústí nad Labem – 8. t ída



4 Průběh průzkumu

4.1 Organizovaný průběh zkoumání

Příprava a průběh zkoumání byly rozděleny do několika etap.

a) Příprava dotazníků

Dotazník byl vytvořen jednoduchými uzavřenými otázkami. Jejich vyplnění s respondentem bylo vždy za přítomnosti odpovědné osoby. Dotazníky byly anonymní. Všechny otázky v dotazníku byly vyjmenovány a respondenti měli tak na výběr ze tří možností.

b) Výběr respondentů

Bylo osloveno celkem 157 žáků mladšího a staršího školního věku ze 4 různých ZŠ.

c) Vyplnění dotazníků

Dotazníky byly vyplněny v průběhu měsíce listopad 2009. Po vyplnění dotazníků byly dotazníky vráceny vyplněné se 100 % úspěšností.

d) Sběr dotazníků

Vzhledem k tomu, že bylo možné být osobně při vyplnění dotazníků na ZŠ, tak jejich sběr byl okamžitý.

e) Analýza získaných dat

Byla provedena analýza dat získaných z dotazníků formou regresní a korelační analýzy.

V měsíci listopad 2009 byl proveden výzkum na 4 ZŠ a to v Benešově nad Ploučnicí, Dříně, České Lípě a Ústí nad Labem. Celkem se tohoto výzkumu zúčastnilo 77 žáků základních škol osmých tříd staršího školního věku, z toho 32 chlapců a 45 dívek, z páté třídy celkem 80 žáků základních škol mladšího školního věku, z toho 38 chlapců a 42 dívek. Celkem bylo vydáno na zpracování 157 dotazníků, které pak byly všechny odevzdány zpět na zpracování. Návratnost dotazníků tedy byla 100 %. Záměrně byla vybrána tři v tší města, a to Česká Lípa, Dříně a Ústí nad Labem, která na rozdíl od maloměstského prostředí města Benešova nad Ploučnicí, poskytují dle mnohem více anonymity. Dotazníky dle vyplňovaly ve svém volném čase, mezi vyučovacími hodinami, se souhlasem ředitelů škol a za ústředních učitelů, kdy dle vyplňovaly dotazníky ze své svobodné vůle, bez vnějšího nátlaku. Na vyplnění dotazníku bylo určeno 30 minut, kdy většina žáků takový časový prostor ani nevyužila. Vzhledem k cílové skupině respondentů byly otázky v dotazníku jednoduché na vyplnění.

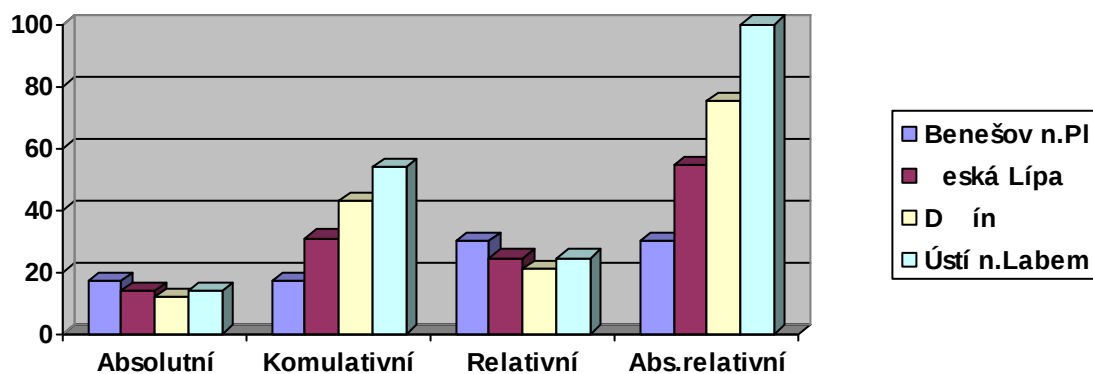
4.2 Získaná data výzkumu a jejich interpretace

Odpovědi na otázku číslo 1 – Rozumíš pojmu šikana? Co si pod tímto pojmem vybavíš? – 8. třída (varianty odpovědí viz příloha 1)

Tabulka 13 – porozumění pojmu šikana žák 8. třídy (na otázku číslo 1 – kladné odpovědi)

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	17	17	29,82	29,82
eská Lípa	14	31	24,56	54,38
Děln	12	43	21,05	75,43
Ústí n/L.	14	57	24,56	100
Celkem	57	X	99,99	X

Graf 13 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 1 žák 8. třídy – kladné odpovědi



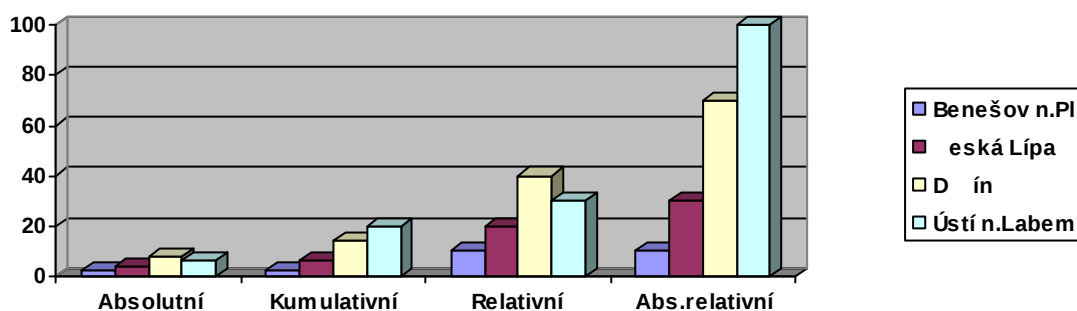
Komentář k tabulce 13 a grafu 13 :

Z tabulky 13 a grafu 13 vyplývá, že celkem 57 z dotazovaných žáků 8. třídy, odpovědělo kladně a správně na otázku 1, tedy znalo správnou odpověď, co je šikana, jak ji správně charakterizovat, že šikana je „*násiln ponižující chování jedince nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit*“ (Vágnerová, 2003, s. 52). Z odpovědí je dané, že více než 74,02 % žáků umí správně charakterizovat pojem šikana.

Tabulka 14 – Odpovědi žáků 8. třídy na otázku číslo 1 – záporné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	2	2	10	10
eská Lípa	4	6	20	30
Děln	8	14	40	70
Ústí n/L.	6	20	30	100
Celkem	20	X	100	X

Graf .14 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 1 žák 8. třídy – záporné odpovědi



Komentář k tabulce .14 a grafu .14 :

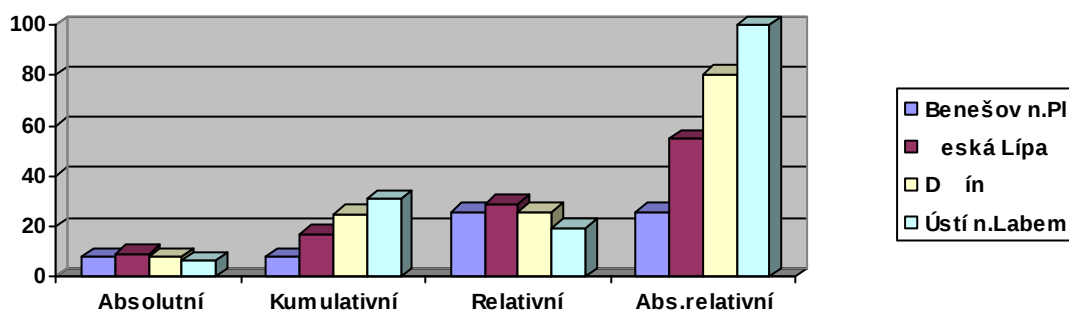
Z tabulky .14 a grafu .14 vyplývá, že celkem 20 z dotazovaných žáků 8. třídy, odpovědělo záporně na otázku .1, tedy, že neznají správnou charakteristiku anebo neumí ji odpovědět na tuto otázku. Ze získaných dat je zřejmé, že 25,97 % z dotazovaných žáků neumí charakterizovat pojem šikana.

Odpovědi na otázku číslo 1 – Rozumíš pojmu šikana? Co si pod tímto pojmem vybavíš? – 5. třída (varianty odpovědí viz příloha .1)

Tabulka .15 – Odpovědi žáků 5. třídy na otázku číslo 1 – kladné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	8	8	25,80	25,80
Česká Lípa	9	17	29,03	54,83
Dvůr Králové	8	25	25,80	80,63
Ústí n/L.	6	31	19,35	100
Celkem	31	X	99,98	X

Graf .15 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 1 žáků 5. třídy – kladné odpovědi



Komentář k tabulce .15 a grafu .15 :

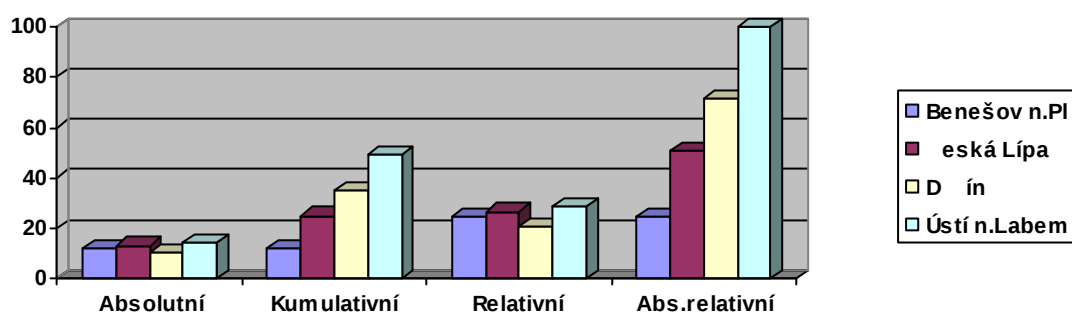
Z tabulky .15 a grafu .15 vyplývá, že celkem 31 z dotazovaných žáků 5. třídy, odpovědělo kladně a správně na otázku .1, tedy znalo správnou odpověď, co je šikana, jak ji správně

charakterizovat, že šikana je „*násiln ponižující chování jedince nebo skupiny v i slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit*“ (Vágnerová, 2003, s. 52). Správných odpovědí je 38,75 % z dotazovaných žáků 5. třídy.

Tabulka .16 – Odpovědi žáků 5. třídy na otázku číslo 1 – záporné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	12	12	24,48	24,48
eská Lípa	13	25	26,53	51,01
Děčín	10	35	20,40	71,41
Ústí n/L.	14	49	28,57	100
Celkem	49	X	99,98	X

Graf .16– procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 1 žáků 5. třídy – záporné odpovědi



Komentář k tabulce .16 a grafu .16 :

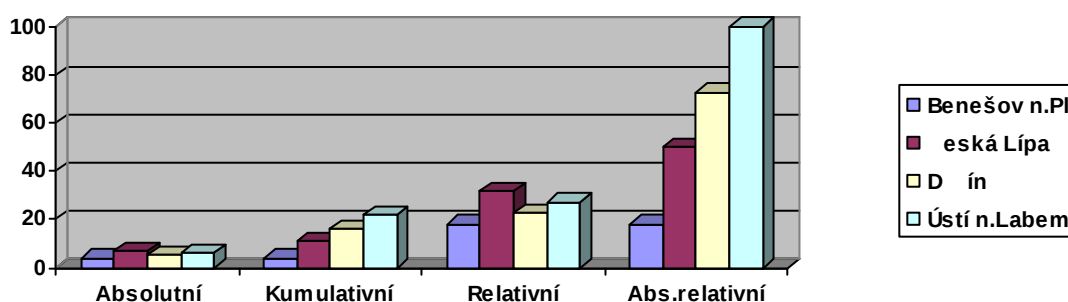
Z tabulky .16 a grafu .16 vyplývá, že celkem 49 z dotazovaných žáků 5. třídy, odpovědělo záporně na otázku .1, tedy neumí správně charakterizovat pojem šikana anebo neumí odpovědět. Nesprávných odpovědí je více než 61,25 % z dotazovaných žáků 5. třídy, je nutno zvýšit informovanost a osvětu k této problematice.

Odpovědi na otázku číslo 2 – Pijímáš i odmítáš fyzickou šikanu? – 8. třída
(varianty odpovědí viz příloha 1)

Tabulka 17 – Odpovědi žáků 8. třídy na otázku číslo 2 – kladné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	4	4	18,18	18,18
eská Lípa	7	11	31,81	49,99
Děčín	5	16	22,72	72,71
Ústí n/L.	6	22	27,27	100
Celkem	22	X	99,98	X

Graf 17– procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 2 žáků 8. třídy – kladné odpovědi



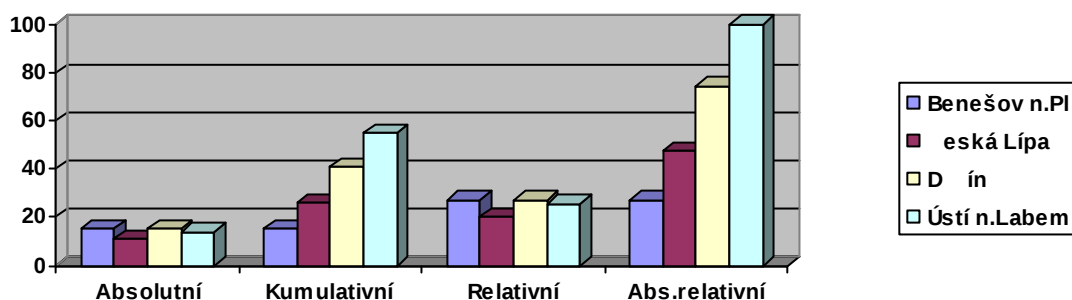
Komentář k tabulce 17 a grafu 17 :

Z tabulky 17 a grafu 17 vyplývá, že celkem 22 z dotazovaných žáků 8. třídy odpovědělo kladně na otázku č. 2, tedy, že jim nevadí i dokonce souhlasí s fyzickou šikanou, kde jsou účastníky. Je to celkově 28,57 % z dotazovaných žáků. Toto je velmi alarmující zjištění, protože žáci staršího školního věku dospívají, mají svůj názor a respektovat ubližování jiným lidem, toto nelze akceptovat. Je třeba zvýšit informovanost o šikaně a právní odpovědnost každého z nás.

Tabulka 18 – Odpovědi žáků 8. třídy na otázku číslo 2 – záporné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	15	15	27,27	27,27
eská Lípa	11	26	20	47,27
Děčín	15	41	27,27	74,47
Ústí n/L.	14	55	25,45	100
Celkem	55	X	99,99	X

Graf .18 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 2 žák 8. třídy – záporné odpovědi



Komentář k tabulce .18 a grafu .18 :

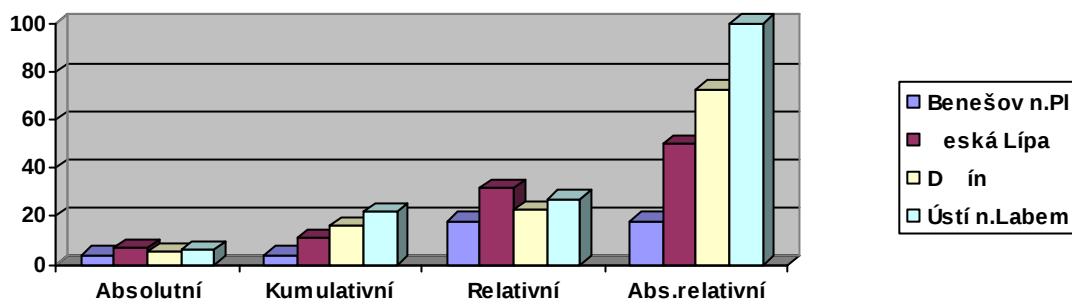
Z tabulky .18 a grafu .18 vyplývá, že celkem 55 z dotazovaných žáků 8. třídy, odpovědělo záporně na otázku . 2, tedy že zcela odmítají fyzickou šikanu. Toto je velmi povzbudivé zjištění, že tolik žáků staršího školního věku si uvědomují škodlivost fenoménu šikany, a navíc, že ubližování jiným není správné.

Odpovědi na otázku číslo 2 – Pijímáš i odmítáš fyzickou šikanu? – 5. třída (varianty odpovědí viz příloha .1)

Tabulka .19 – Odpovědi žáků 5. třídy na otázku číslo 2 – kladné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	4	4	18,18	18,18
eská Lípa	7	11	31,81	49,99
Dívín	5	16	22,72	72,71
Ústí n/L.	6	22	27,27	100
Celkem	22	X	99,98	X

Graf .19 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 2 žáků 5. třídy – kladné odpovědi



Komentář k tabulce .19 a grafu .19 :

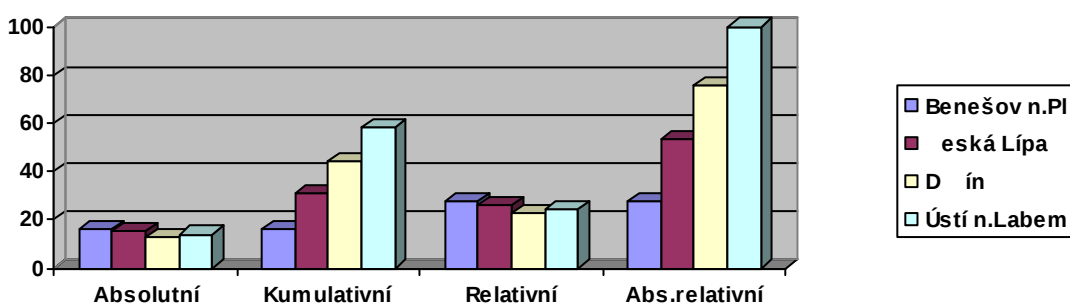
Z tabulky .19 a grafu .19 vyplývá, že celkem 22 z dotazovaných žáků 5. třídy, odpovědělo kladně na otázku . 2, tedy, že jim nevadí i dokonce souhlasí

s fyzickou šikanou, ubližováním jiným osobám. Celkov to činí 27,50 % z dotazovaných žáků. Také zde je třeba zvýšit prevenci, informovanost a právní vědomí žáků, když se jedná o žáky mladšího školního věku.

Tabulka .20 – Odpovědi žáků 5. tříd na otázku číslo 2 – záporné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	16	16	27,58	27,58
eská Lípa	15	31	25,86	53,44
Dřív	13	44	22,41	75,85
Ústí n/L.	14	58	24,13	100
Celkem	58	X	99,98	X

Graf .20 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 2 žáků 5. tříd – záporné odpovědi



Komentář k tabulce .20 a grafu .20 :

Z tabulky .20 a grafu .20 vyplývá, že celkem 58 z dotazovaných žáků 5. tříd, odpovědělo záporně na otázku . 2, tedy, že zcela odmítají fyzickou šikanu a ubližování jiným osobám ve škole i mimo školu. Celkov to činí 72,50 % z dotazovaných žáků .

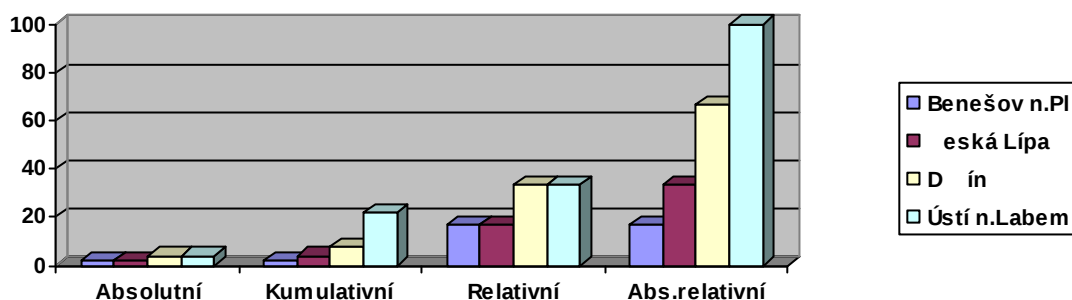
Odpovědi na otázku číslo 3 – Přijímáš i odmítáš psychickou šikanu ? – 8.

třída (varianty odpovědí viz příloha .1)

Tabulka .21 – Odpovědi žáků 8. tříd na otázku číslo 3 – kladné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	2	2	16,66	16,66
eská Lípa	2	4	16,66	33,32
Dřív	4	8	33,33	66,65
Ústí n/L.	4	22	33,33	100
Celkem	12	X	99,98	X

Graf .21 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 3 žák 8. třídy – kladné odpovědi



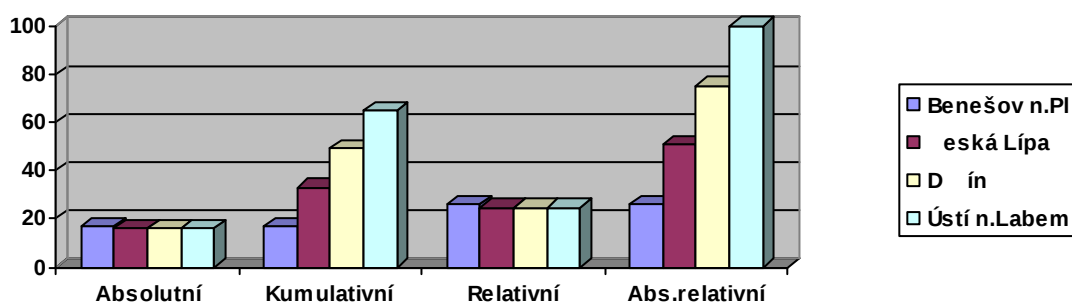
Komentář k tabulce .21 a grafu .21 :

Z tabulky .21 a grafu .21 vyplývá, že celkem 12 z dotazovaných žák 8. třídy, odpovědělo kladně na otázku . 3, tedy, že jim nevadí psychická šikana ve páchaná ve škole nebo mimo školu. Zde je třeba zvýšit prevenci, informovanost a právní v domě takto uvažujících žák staršího školního věku. Celkově to činí 15,58 % z dotazovaných žák .

Tabulka .22 – Odpovědi žák 8. třídy na otázku číslo 3 – záporné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	17	17	26,15	26,15
Česká Lípa	16	33	24,61	50,76
Dvůr Králové	16	49	24,61	75,37
Ústí n/L.	16	65	24,61	100
Celkem	65	X	99,98	X

Graf .22 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 3 žák 8. třídy – záporné odpovědi



Komentář k tabulce .22 a grafu .22 :

Z tabulky .22 a grafu .22 vyplývá, že celkem 65 z dotazovaných žák 8. třídy, odpovědělo záporně na otázku . 3, tedy, že zcela odmítají psychickou šikanu ve škole i mimo školu. Celkově to činí 84,41 % z dotazovaných žák .

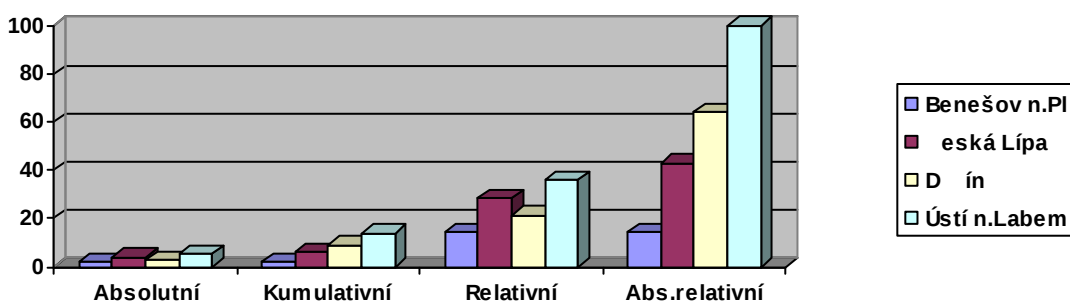
Odpovědi na otázku číslo 3 – Přijímáš i odmítáš psychickou šikanu ? – 5.

tabulka (varianty odpovědí viz příloha 1)

Tabulka 23 – Odpovědi žáků 5. třídy na otázku číslo 3 – kladné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	2	2	14,28	14,28
eská Lípa	4	6	28,57	42,85
Dívín	3	9	21,42	64,27
Ústí n/L.	5	14	35,71	100
Celkem	14	X	99,98	X

Graf číslo 23– procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 3 žáků 5. třídy – kladné odpovědi



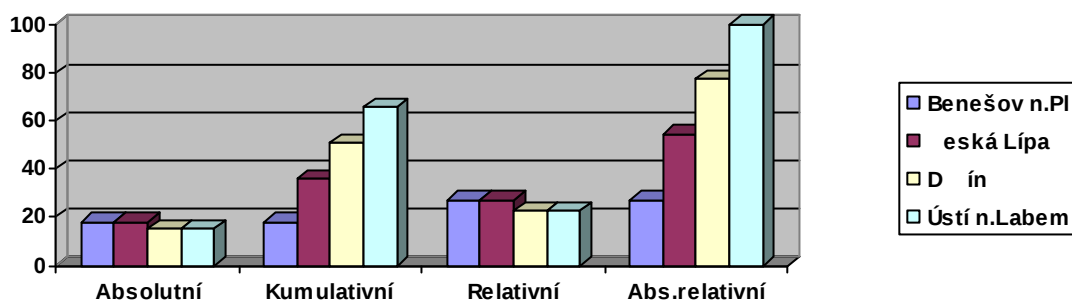
Komentář k tabulce 23 a grafu 23 :

Z tabulky 23 a grafu 23 vyplývá, že celkem 14 z dotazovaných žáků 5. třídy, odpovědělo kladně na otázku č. 3. Z těchto odpovědí vyplývá, že 14 z dotazovaných žáků mladšího školního věku nevdí i dokonce souhlasí s psychickou šikanou páchanou ve škole i mimo školu. Zde je třeba zvýšit prevenci, informovanost a právní vědomí takto uvažujících žáků. Celkově to činí 17,50 % z dotazovaných žáků.

Tabulka 24 – Odpovědi žáků 5. třídy na otázku číslo 3 – záporné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	18	18	27,27	27,27
eská Lípa	18	36	27,27	54,54
Dívín	15	51	22,72	77,26
Ústí n/L.	15	66	22,72	100
Celkem	66	X	99,98	X

Graf .24 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 3 žák 5. třídy – záporné odpovědi



Komentář k tabulce .24 a grafu .24 :

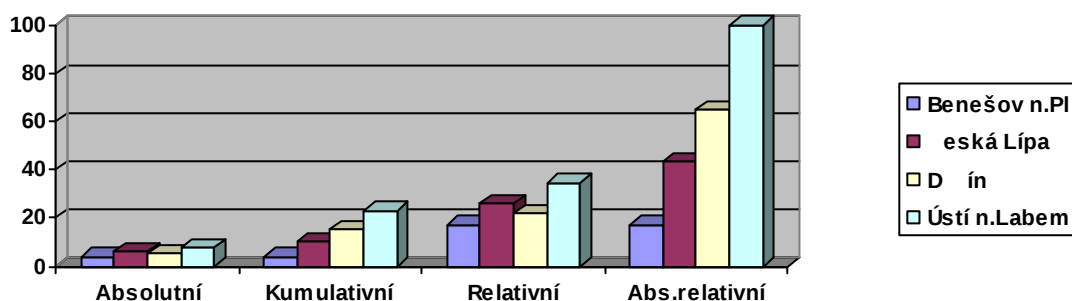
Z tabulky .24 a grafu .24 vyplývá, že celkem 66 z dotazovaných žáků 5. třídy, odpovědělo záporně na otázku č. 3. Z odpovědí vyplývá, že většina z dotazovaných žáků mladšího školního věku odmítá psychickou šikanu ve škole i mimo školu a nehodlají ji tolerovat. Celkově to činí 82,50 % z dotazovaných žáků.

Odpovědi na otázku číslo 4 – Máš zkušenosti s fyzickou šikanou na vlastní osobě? – 8. třída (varianty odpovědí viz příloha .1)

Tabulka .25 – Odpovědi žáků 8. třídy na otázku číslo 4 – kladné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	4	4	17,39	17,39
Česká Lípa	6	10	26,08	43,47
Dvůr Králové	5	15	21,73	65,20
Ústí n/L.	8	23	34,78	100
Celkem	23	X	99,98	X

Graf .25 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 4 žáků 8. třídy – kladné odpovědi



Komentář k tabulce .25 a grafu .25 :

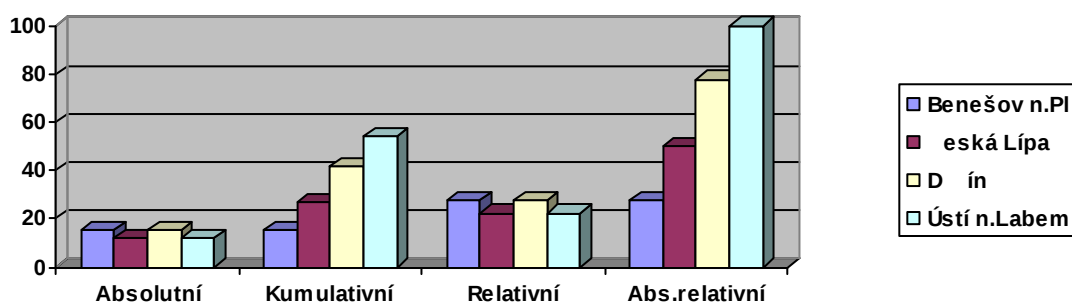
Z tabulky .25 a grafu .25 vyplývá, že celkem 23 z dotazovaných žáků 8. třídy, odpovědělo kladně na otázku č. 4. Celkem 23 žáků staršího školního věku ze 77 dotazovaných, má zkušenosti s fyzickou šikanou na své osobě. Toto je velmi alarmující číslo, je potřeba zvýšit

ochranu postižených, nabídnout jim pomoc a pomocnou ruku při řešení tíživé situace. Také je třeba zvýšit prevenci, informovanost a právní vědomí žáků staršího školního věku o škodlivosti fenoménu šikana. Celkově to činí 29,87 % z dotazovaných žáků.

Tabulka .26 – Odpovědi žáků 8. třídy na otázku číslo 4 – záporné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	15	15	27,77	27,77
eská Lípa	12	27	22,22	49,99
Děčín	15	42	27,77	77,76
Ústí n/L.	12	54	22,22	100
Celkem	54	X	99,98	X

Graf .26 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 4 žáků 8. třídy – záporné odpovědi



Komentář k tabulce .26 a grafu .26 :

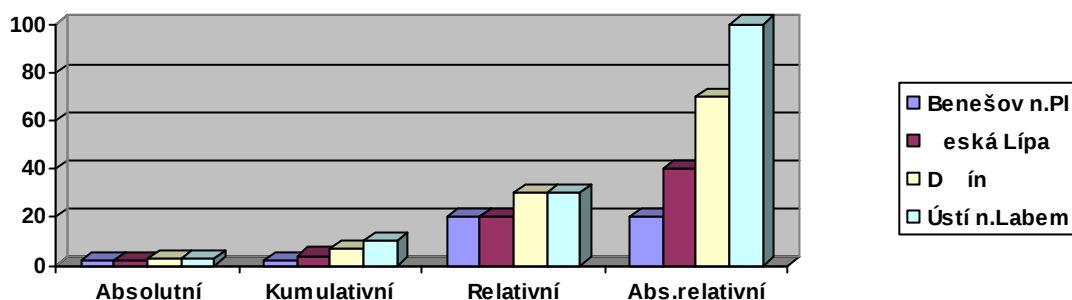
Z tabulky .26 a grafu .26 vyplývá, že celkem 54 z dotazovaných žáků 8. třídy odpovědělo záporně na otázku . 4. Z toho vyplývá, že tito žáci nemají žádné zkušenosti s fenoménem šikana. Celkově to činí 70,12 % z dotazovaných žáků.

Odpovědi na otázku číslo 4 – Máš zkušenosti s fyzickou šikanou na vlastní osobě? – 5. třída (varianty odpovědí viz příloha .1)

Tabulka .27– Odpovědi žáků 5. třídy na otázku číslo 4 – kladné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	2	2	20	20
eská Lípa	2	4	20	40
Děčín	3	7	30	70
Ústí n/L.	3	10	30	100
Celkem	10	X	100	X

Graf .27 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 4 žák 5. třídy – kladné odpovědi



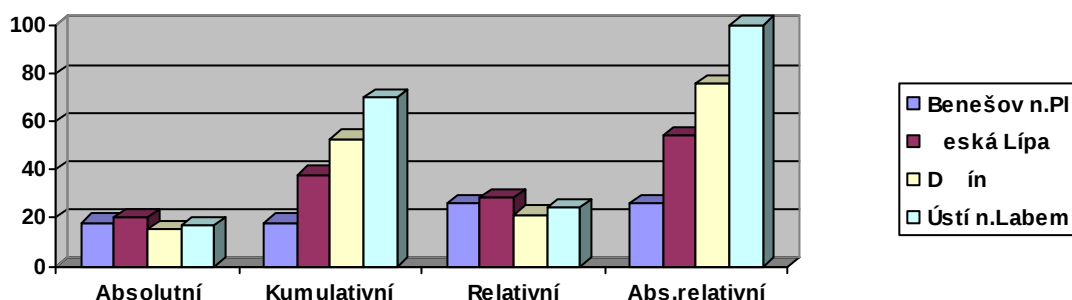
Komentář k tabulce .27 a grafu .27 :

Z tabulky .27 a grafu .27 vyplývá, že celkem 10 z dotazovaných žáků 5. třídy, odpovědělo kladně na otázku . 4. Ze získaných odpovědí vyplývá, že 10 žáků mladšího školního věku má bohužel zkušenosti s fyzickou šikanou na vlastní osobu. Zde je potřeba pomoci tímto dětem, ochránit je, zvýšit prevenci, informovanost a právní vědomí u dalších žáků mladšího školního věku. Celkově to činí 12,50 % z dotazovaných žáků .

Tabulka .28– Odpovědi žáků 5. třídy na otázku číslo 4 – záporné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	18	18	25,71	25,71
Česká Lípa	20	38	28,57	54,28
Dvůr Králové	15	53	21,42	75,7
Ústí n/L.	17	70	24,28	100
Celkem	70	X	99,98	X

Graf .28– procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 4 žáků 5. třídy – záporné odpovědi



Komentář k tabulce .28 a grafu .28 :

Z tabulky .28 a grafu .28 vyplývá, že celkem 70 z dotazovaných žáků 5. třídy, odpovědělo záporně na otázku . 4. Většina z dotazovaných žáků odpověděla, že nemají žádné zkušenosti s fyzickou šikanou na vlastní osobu. Přesto i zde je třeba zvýšit prevenci,

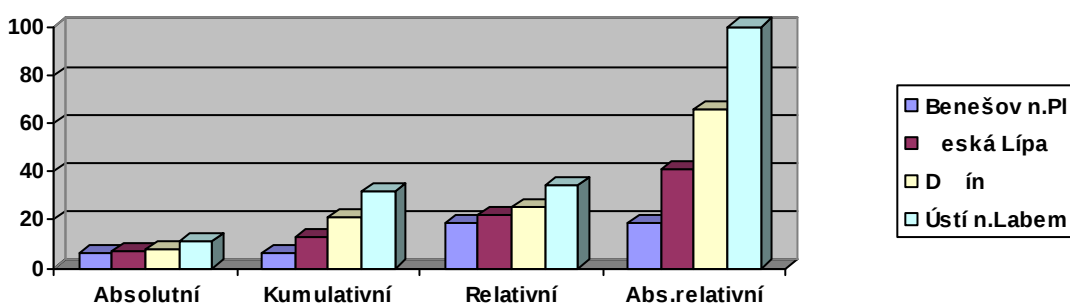
informovanost a právní v domí t chto žák . Tyto informace jim pomohou ubránit se proti šikanujícimu. Celkov to iní 87,50 % z dotazovaných žák .

Odpov di na otázku íslo 5 – Máš zkušenosti s psychickou šikanou na vlastní osob ? – 8. t ída (varianty odpov dí viz p íloha .1)

Tabulka .29 – Odpov di žák 8. t íd na otázku íslo 5 – kladné odpov di

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	6	6	18,75	18,75
eská Lípa	7	13	21,87	40,62
D ín	8	21	25	65,62
Ústí n/L.	11	32	34,37	100
Celkem	32	X	99,99	X

Graf .29 – procentuální vyjád ení odpov dí na otázku íslo 5 žák 8. t íd – kladné odpov di



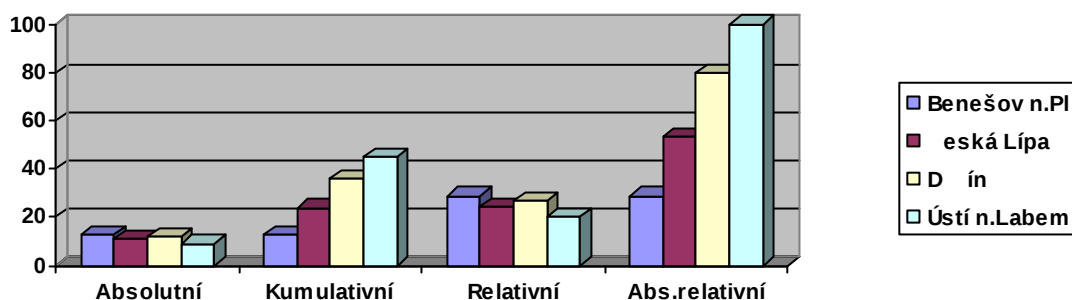
Komentá k tabulce .29 a grafu .29 :

Z tabulky .29 a grafu .29 vyplývá, že celkem 32 z dotazovaných žák 8. t íd, odpov d lo kladn na otázku . 5. Je alarmující, že více než 41,55 % z dotazovaných žák staršího školního v ku má zkušenosti s psychickou šikanou na vlastní osob . Také zde je t eba nabídnout postiženým žák m pomocnou ruku, zvýšit informovanost o škodlivosti šikany, zvýšit právní v domí.

Tabulka .30 – Odpov di žák 8. t íd na otázku íslo 5 – záporné odpov di

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	13	13	28,88	28,88
eská Lípa	11	24	24,44	53,32
D ín	12	36	26,66	79,98
Ústí n/L.	9	45	20	100
Celkem	45	X	99,98	X

Graf .30 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 5 žák 8. třídy – záporné odpovědi



Komentář k tabulce .30 a grafu .30 :

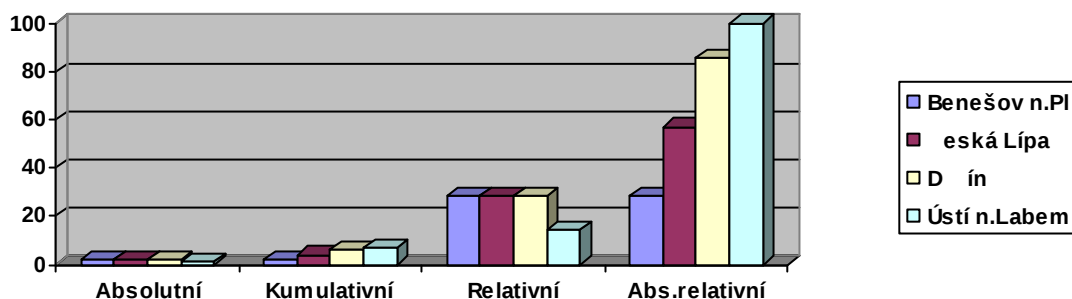
Z tabulky .30 a grafu .30 vyplývá, že celkem 45 z dotazovaných žáků 8. třídy, odpovědělo záporně na otázku . 5. Tedy odpovědělo, že nemají zkušenosti s psychickou šikanou na své vlastní osobě. Zde je také ale třeba zvýšit informovanost, prevenci a právní vzdělání těchto žáků. Celkově to činí 58,44 % z dotazovaných žáků.

Odpovědi na otázku číslo 5 – Máš zkušenosti s psychickou šikanou na vlastní osobě? – 5. třída (varianty odpovědí viz příloha .1)

Tabulka .31 – Odpovědi žáků 5. třídy na otázku číslo 5 – kladné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	2	2	28,57	28,57
Česká Lípa	2	4	28,57	57,14
Dvůr Králové	2	6	28,57	85,71
Ústí n/L.	1	7	14,28	100
Celkem	7	X	99,99	X

Graf .31 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 5 žáků 5. třídy – kladné odpovědi



Komentář k tabulce .31 a grafu .31 :

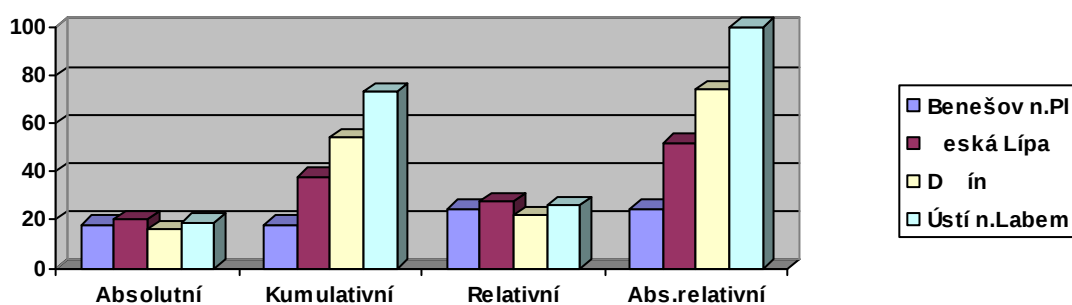
Z tabulky .31 a grafu .31 vyplývá, že celkem 7 z dotazovaných žáků 5. třídy, odpovědělo kladně na otázku . 5. Z výsledků vyplývá, že pouze 7 z dotazovaných žáků mladšího

školního v ku má zkušenosti s psychickou šikanou na své vlastní osob . P esto i jim je t eba nabídnout pomocnou ruku formou prevence, informovanosti a právního v domí. Celkov to iní 8,75 % z dotazovaných žák .

Tabulka .32 – Odpov di žák 5. t íd na otázku íslo 5 – záporné odpov di

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	18	18	24,65	24,65
eská Lípa	20	38	27,39	52,04
D ín	16	54	21,91	73,95
Ústí n/L.	19	73	26,02	100
Celkem	73	X	99,97	X

Graf .32 – procentuální vyjád ení odpov dí na otázku íslo 5 žák 5. t íd – záporné odpov di



Komentá k tabulce .32 a grafu .32 :

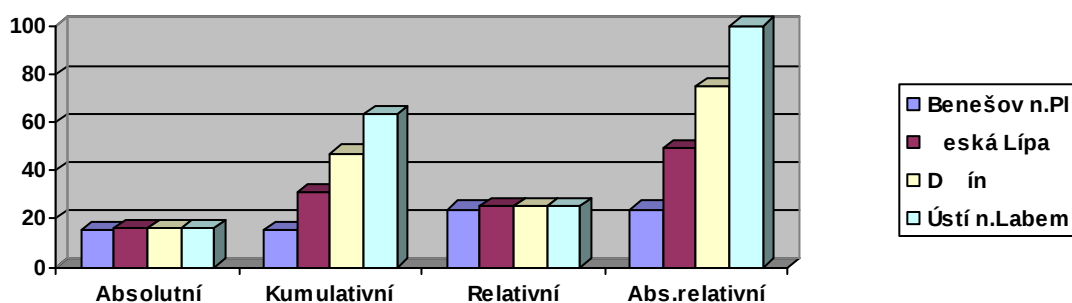
Z tabulky .32 a grafu .32 vyplývá, že celkem 73 z dotazovaných žák 5. t íd, odpov d lo záporn na otázku . 5. Je pot šující, že v tšina žák mladšího školního v ku nemá zkušenosti s psychickou šikanou na vlastní osob . Ale i zde je t eba zvýšit prevenci, informovanost a právní v domí žák o škodlivosti šikany. Celkov to iní 91,25 % z dotazovaných žák .

Odpovědi na otázku číslo 6 – Myslíš si, že by ses dokázal zastat sám sebe před agresorem a postavit se mu na odpor? – 8. třída (varianty odpovědí viz příloha 1.)

Tabulka 33 – Odpovědi žáků 8. třídy na otázku číslo 6 – kladné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	15	15	23,80	23,80
eská Lípa	16	31	25,39	49,19
Děčín	16	47	25,39	74,58
Ústí n/L.	16	63	25,39	100
Celkem	63	X	99,97	X

Graf 33 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 6 žáků 8. třídy – kladné odpovědi



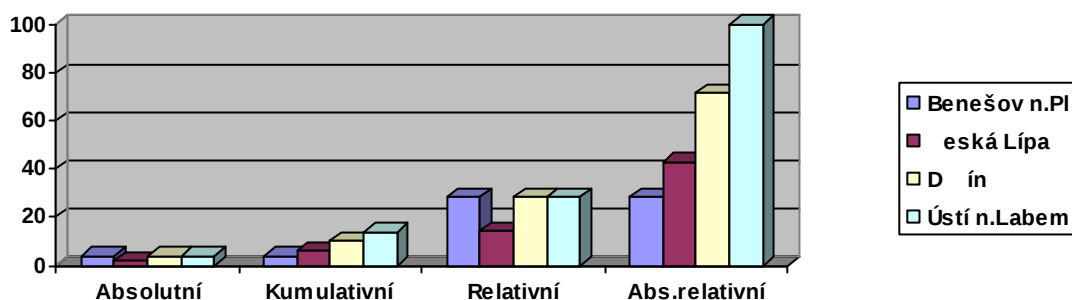
Komentář k tabulce 33 a grafu 33 :

Z tabulky 33 a grafu 33 vyplývá, že celkem 63 z dotazovaných žáků 8. třídy, odpovědělo kladně na otázku 6. Je velmi povzbuzující zjištění, že většina z dotazovaných žáků staršího školního věku se umí bránit a ubránit před případným šikanárem. Celkově to činí 81,81 % z dotazovaných žáků.

Tabulka 34 – Odpovědi žáků 8. třídy na otázku číslo 6 – záporné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	4	4	28,57	28,57
eská Lípa	2	6	14,28	42,85
Děčín	4	10	28,57	71,42
Ústí n/L.	4	14	28,57	100
Celkem	14	X	99,99	X

Graf .34 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 6 žák 8. třídy – záporné odpovědi



Komentář k tabulce .34 a grafu .34 :

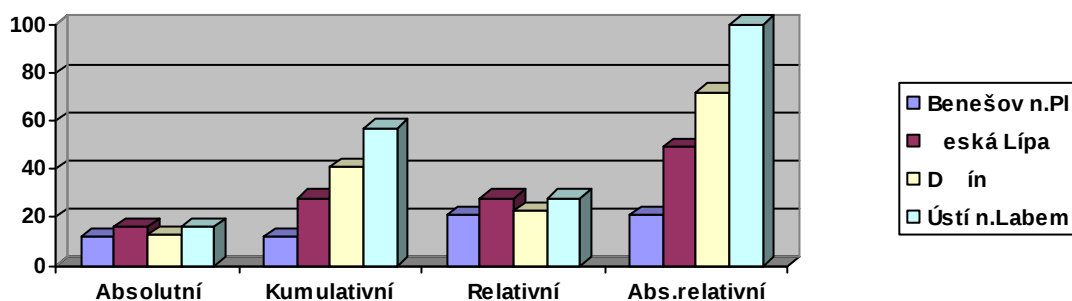
Z tabulky .34 a grafu .34 vyplývá, že celkem 14 z dotazovaných žáků 8. třídy odpovědělo záporně na otázku .6. Ze získaných odpovědí vyplynulo, že menší část žáků staršího školního věku, by se neuměla ubránit v případě šikanujícímu. U těchto žáků je třeba zvýšit jejich právní vědomí, v této prevenci a informovanost o škodlivosti šikany. Celkově to činí 18,18 % z dotazovaných žáků .

Odpovědi na otázku číslo 6 – Myslíš si, že by ses dokázal zastat sám sebe před agresorem a postavit se mu na odpor? – 5. třída (varianty odpovědí viz příloha .1)

Tabulka .35 – Odpovědi žáků 5. třídy na otázku číslo 6 – kladné

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	12	12	21,05	21,05
Česká Lípa	16	28	28,07	49,12
Dvůr Králové	13	41	22,80	71,92
Ústí n/L.	16	57	28,07	100
Celkem	57	X	99,99	X

Graf .35 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 6 žáků 5. třídy – kladné odpovědi



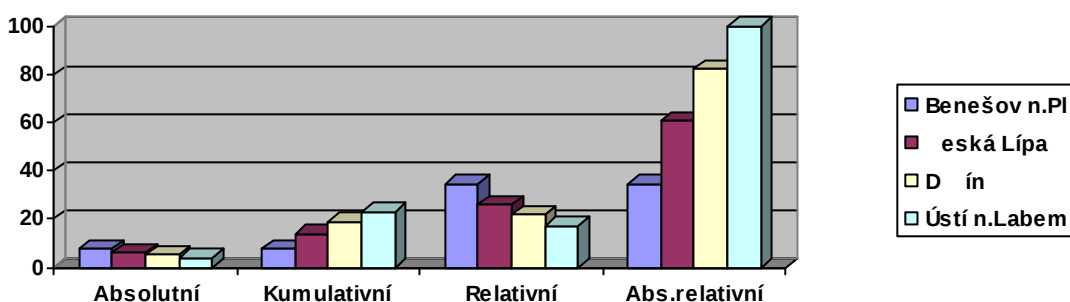
Komentář k tabulce .36 a grafu .36 :

Z tabulky .36 a grafu .36 vyplývá, že celkem 57 z dotazovaných žáků 5. třídy, odpovědělo kladně na otázku . 6. Ze získaných odpovědí vyplynulo, že většina žáků mladšího školního věku, by se uměla ubránit v šikanujícím. Celkově to činí 71,25 % z dotazovaných žáků .

Tabulka .37 – Odpovědi žáků 5. třídy na otázku číslo 6 – záporné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	8	8	34,78	34,78
eská Lípa	6	14	26,08	60,86
Dívín	5	19	21,73	82,59
Ústí n/L.	4	23	17,39	100
Celkem	23	X	99,98	X

Graf číslo 37 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 6 žáků 5. třídy – záporné odpovědi



Komentář k tabulce .37 a grafu .37 :

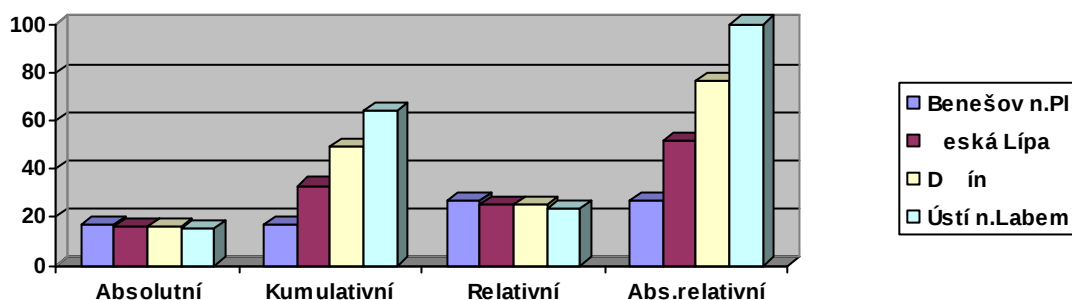
Z tabulky .37 a grafu .37 vyplývá, že celkem 23 z dotazovaných žáků 5. třídy, odpovědělo záporně na otázku . 6. Z odpovědí vyplývá, že 28,75 % žáků mladšího školního věku by se neuměla ubránit a postavit se šikanujícím na odpor. Zde je třeba zvýšit prevenci, informovanost a právní vědomí těchto žáků .

Odpovědi na otázku číslo 7 - Myslíš si, že by ses dokázal zastat spolužáka před agresorem? – 8. třída (varianty odpovědí viz příloha .1)

Tabulka .38 – Odpovědi žáků 8. třídy na otázku číslo 7 – kladné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	17	17	26,56	26,56
eská Lípa	16	33	25	51,56
Dívín	16	49	25	76,56
Ústí n/L.	15	64	23,43	100
Celkem	64	X	99,99	X

Graf .38 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 7 žák 8. třídy – kladné odpovědi



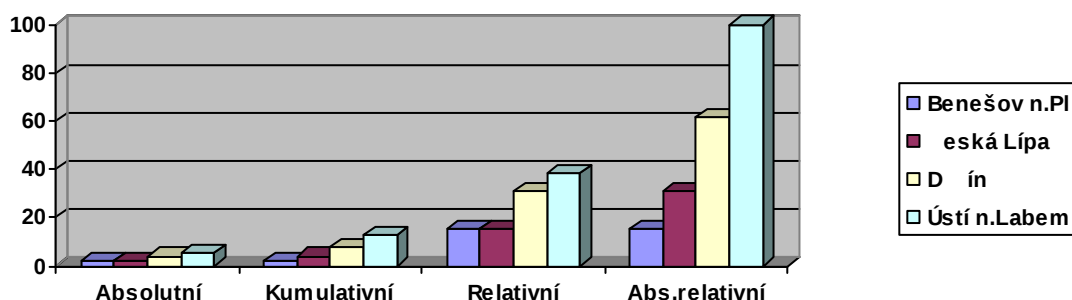
Komentář k tabulce .38 a grafu .38 :

Z tabulky .38 a grafu .38 vyplývá, že celkem 64 z dotazovaných žáků 8. třídy odpovědělo kladně na otázku .7. Je potěšující zjištění, že takový počet dotazovaných žáků staršího školního věku by se postavilo na odpor vůči šikanujícímu, aby pomohlo slabšímu jedinci. Celkově to činí 83,11 % z dotazovaných žáků.

Tabulka .39 – Odpovědi žáků 8. třídy na otázku číslo 7 – záporné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	2	2	15,38	15,38
Česká Lípa	2	4	15,38	30,76
Dvůr Králové	4	8	30,76	61,52
Ústí n/L.	5	13	38,46	100
Celkem	13	X	99,98	X

Graf .39 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 7 žáků 8. třídy – záporné odpovědi



Komentář k tabulce .39 a grafu .39 :

Z tabulky .39 a grafu .39 vyplývá, že celkem 13 z dotazovaných žáků 8. třídy odpovědělo záporně na otázku .7. Z odpovědí vyplynulo, že jen menší část žáků staršího školního věku by se nepostavilo na pomoc slabšímu vůči silnějšímu. U těchto

žák je třeba zvýšit právní v domí, informovanost a prevenci o škodlivosti šikany.

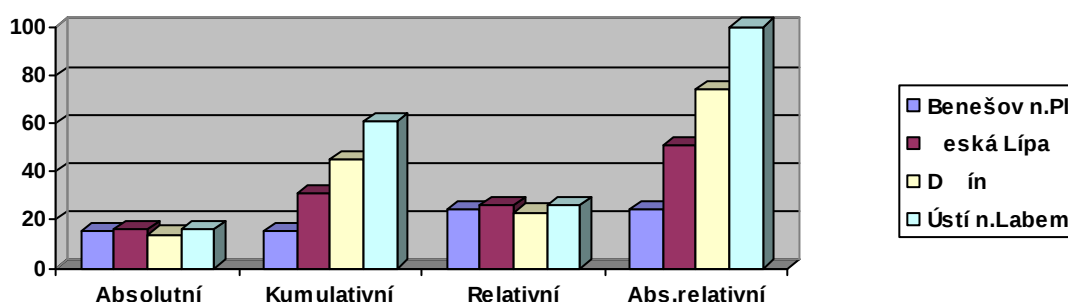
Celkov to iní 16,88 % z dotazovaných žák .

Odpov di na otázku íslo 7 - Myslíš si, že by ses dokázal zastat spolužáka p ed agresorem? – 5. t ída (varianty odpov dí viz p íloha .1)

Tabulka .40 – Odpov di žák 5. t íd na otázku íslo 7 – kladné odpov di

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	15	15	24,59	24,59
eská Lípa	16	31	26,22	50,81
D ín	14	45	22,95	73,76
Ústí n/L.	16	61	26,22	100
Celkem	61	X	99,98	X

Graf .40 – procentuální vyjád ení odpov dí na otázku íslo 7 žák 5. t íd – kladné odpov di



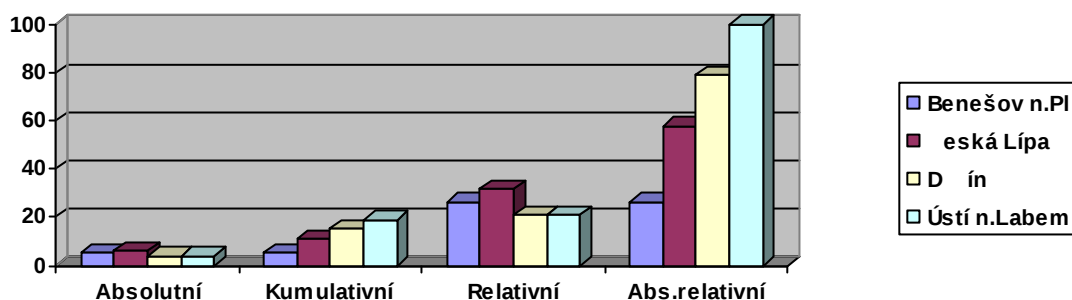
Komentá k tabulce .40 a grafu .40 :

Z tabulky .40 a grafu .40 vyplývá, že celkem 61 z dotazovaných žák 5. t íd, odpov d lo kladn na otázku . 7. Také zde je pot šující zjišt ní, že v tšina z dotazovaných žák mladšího školního v ku by se postavilo na pomoc slabšímu jedinci a na odpor v i šikanujícímu. Celkov to iní 76,25 % z dotazovaných žák .

Tabulka .41 – Odpov di žák 5. t íd na otázku íslo 7 – záporné odpov di

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	5	5	26,31	26,31
eská Lípa	6	11	31,57	57,88
D ín	4	15	21,05	78,93
Ústí n/L.	4	19	21,05	100
Celkem	19	X	99,98	X

Graf .41 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 7 žák 5. třída – záporné odpovědi



Komentář k tabulce .41 a grafu .41 :

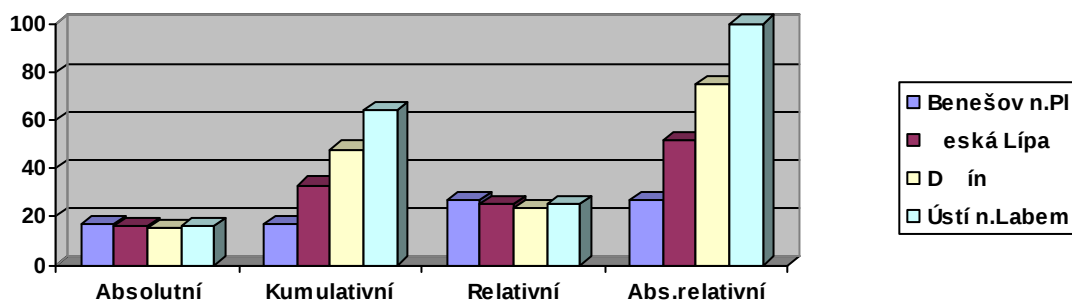
Z tabulky .41 a grafu .41 vyplývá, že celkem 19 z dotazovaných žáků 5. třídy, odpovědělo záporně na otázku . 7. Ze získaných odpovědí vyplývá, že menší část z dotazovaných žáků mladšího školního věku by se neuměla postavit na pomoc slabšímu a na odpor vůči šikanujícímu. U těchto žáků je třeba zvýšit právní vědomí, prevenci a informovanost o škodlivosti šikany. Celkově to činí 23,75 % z dotazovaných žáků .

Odpovědi na otázku číslo 8 - Myslíš si, že fenomén šikany se týká spíše v tších městech, než těch menších měst? – 8. třída (varianty odpovědí viz příloha .1)

Tabulka .42 – Odpovědi žáků 8. třídy na otázku číslo 8 – kladné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	17	17	26,56	26,56
Česká Lípa	16	33	25	51,56
Dvůr Králové	15	48	23,43	74,99
Ústí n/L.	16	64	25	100
Celkem	64	X	99,99	X

Graf .42 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 8 žáků 8. třídy – kladné odpovědi



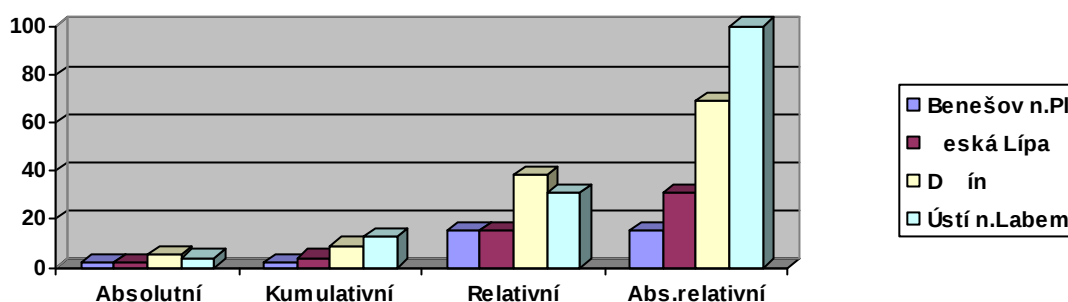
Komentář k tabulce .42 a grafu .42 :

Z tabulky .42 a grafu .42 vyplývá, že celkem 64 z dotazovaných žák 8. třídy, odpovědlo kladně na otázku . 8. Tito žáci staršího školního věku si myslí, že fenomén šikany se týká spíše v tšších m st, než t ch menších m st. Celkově to činí 83,11 % z dotazovaných žák .

Tabulka .43 – Odpovědi žák 8. třídy na otázku číslo 8 – záporné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	2	2	15,38	15,38
eská Lípa	2	4	15,38	30,76
Dín	5	9	38,46	69,22
Ústí n/L.	4	13	30,76	100
Celkem	13	X	99,98	X

Graf .43 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 8 žák 8. třídy – záporné odpovědi



Komentář k tabulce .43 a grafu .43:

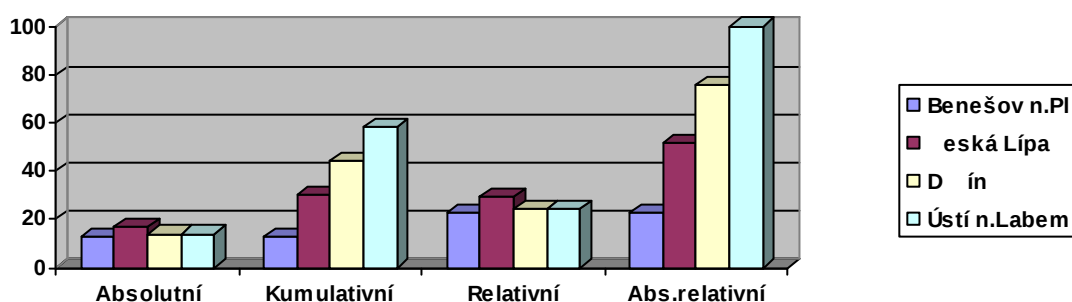
Z tabulky .43 a grafu .43 vyplývá, že celkem 13 z dotazovaných žák 8. třídy, odpovědlo záporně na otázku . 8. Tito dotazovaní žáci staršího školního věku, buď neumí na tuto otázku odpovědět, anebo si nemyslí, že by fenomén šikany se týkal spíše v tšších m st, než t ch menších m st. Celkově to činí 16,88 % z dotazovaných žák .

Odpovědi na otázku číslo 8 - Myslíš si, že fenomén šikany se týká spíše v tších m st, než t ch menších m st? – 5. tída (varianty odpovědí viz příloha .1)

Tabulka .44 – Odpovědi žáků 5. třídy na otázku číslo 8 – kladné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	13	13	22,41	22,41
eská Lípa	17	30	29,31	51,72
Dívín	14	44	24,13	75,85
Ústí n/L.	14	58	24,13	100
Celkem	58	X	99,98	X

Graf .44 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 8 žáků 5. třídy – kladné odpovědi



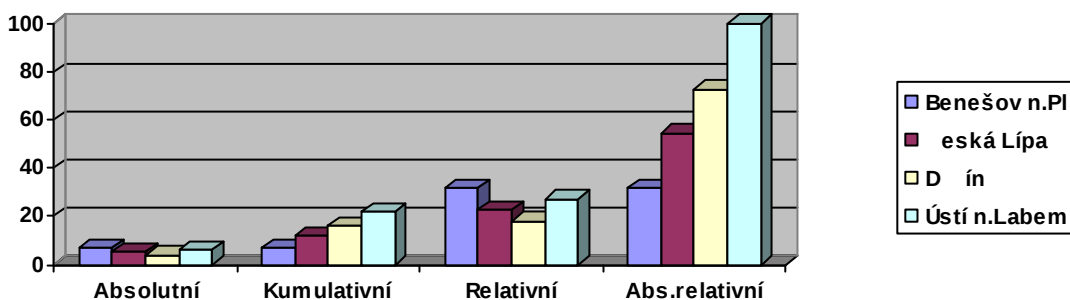
Komentář k tabulce .44 a grafu .44 :

Z tabulky .44 a grafu .44 vyplývá, že celkem 58 z dotazovaných žáků 5. třídy, odpovědlo kladně na otázku . 8. Většina z dotazovaných žáků mladšího školního věku odpovědlo, že fenomén šikany se týká spíše v tších m st než t ch menších m st. Celkově to činí 72,50 % z dotazovaných žáků .

Tabulka .45 – Odpovědi žáků 5. třídy na otázku číslo 8 – záporné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	7	7	31,81	31,81
eská Lípa	5	12	22,72	54,53
Dívín	4	16	18,18	72,71
Ústí n/L.	6	22	27,27	100
Celkem	22	X	99,98	X

Graf .45 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 8 žák 5. třídy – záporné odpovědi



Komentář k tabulce .45 a grafu .45 :

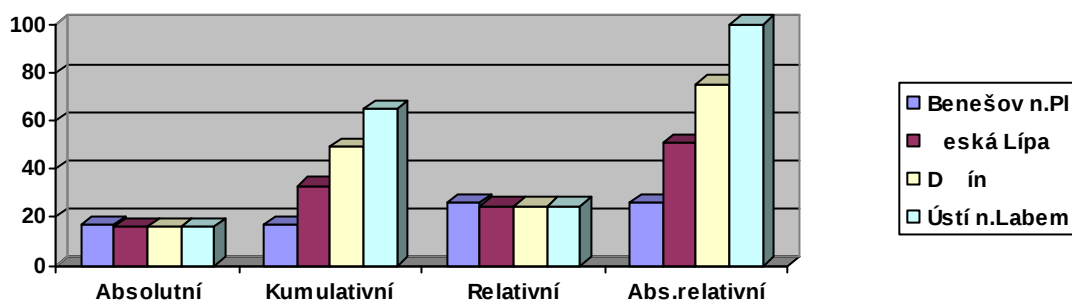
Z tabulky .45 a grafu .45 vyplývá, že celkem 22 z dotazovaných žáků 5. třídy odpovědělo záporně na otázku č. 8. Ze získaných odpovědí vyplývá, že menší část žáků mladšího školního věku si buď nemyslí, že fenomén šikany se týká spíše v tších městech, než v těch menších, anebo na tuto otázku neumí odpovědět. Celkově to činí 27,50 % z dotazovaných žáků.

Odpovědi na otázku číslo 9 - Myslíš si, že fenomén šikany je problémem spíše v tších ZŠ než v tších městech, než menších ZŠ v menších městech ? – 8. třída (varianty odpovědí viz příloha .1)

Tabulka .46 – Odpovědi žáků 8. třídy na otázku číslo 9 – kladné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	17	17	26,15	26,15
Česká Lípa	16	33	24,61	50,76
Dvůr Králové	16	49	24,61	75,37
Ústí nad Labem	16	65	24,61	100
Celkem	65	X	99,98	X

Graf .46– procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 9 žák 8. třídy – kladné odpovědi



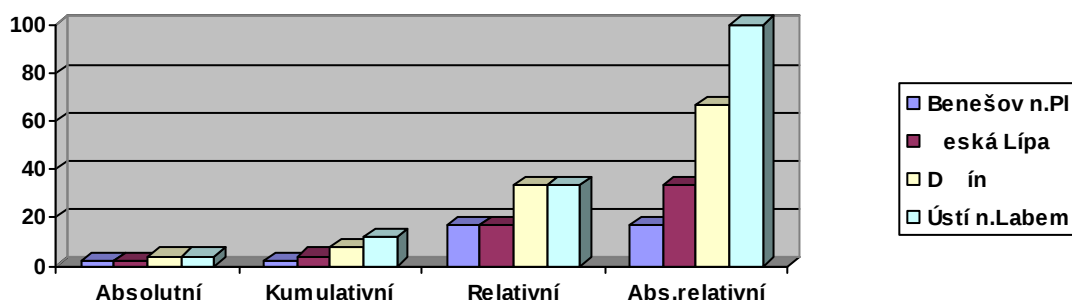
Komentář k tabulce .46 a grafu .46 :

Z tabulky .46 a grafu .46 vyplývá, že celkem 65 z dotazovaných žák 8. třídy, odpovědělo kladně na otázku . 9. Ze získaných odpovědí vyplývá, že v třetina z dotazovaných žák staršího školního věku se domnívá, že fenomén šikany je spíše problémem v těchto městech a v těchto ZŠ. Celkově to činí 84,41 % z dotazovaných žák .

Tabulka .47– Odpovědi žák 8. třídy na otázku číslo 9 – záporné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	2	2	16,66	16,66
Česká Lípa	2	4	16,66	33,32
Dvůr Králové	4	8	33,33	66,65
Ústí n/L.	4	12	33,33	100
Celkem	12	X	99,98	X

Graf .47 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 9 žák 8. třídy – záporné odpovědi



Komentář k tabulce .47 a grafu .47 :

Z tabulky .47 a grafu .47 vyplývá, že celkem 12 z dotazovaných žák 8. třídy, odpovědělo záporně na otázku . 9. Z odpovědí vyplývá, že jen menší část žák staršího školního věku si myslí, že fenomén šikany není doménou jen v těchto městech a v těchto ZŠ. Myslí si, že to

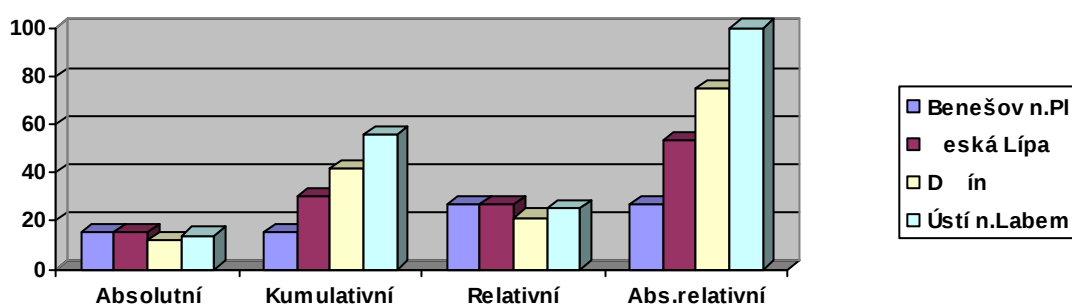
m že být problém i menších měst a menších ZŠ. Celkově to činí 15,58 % z dotazovaných žáků.

Odpovědi na otázku číslo 9 - Myslíš si, že fenomén šikany je problémem spíše v těchto ZŠ ve městech než menších ZŠ v menších městech? – 5. třída (varianty odpovědí viz příloha 1)

Tabulka 48 – Odpovědi žáků 5. třídy na otázku číslo 9 – kladné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	15	15	26,78	26,78
eská Lípa	15	30	26,78	53,56
Děčín	12	42	21,42	74,98
Ústí n/L.	14	56	25	100
Celkem	56	X	99,98	X

Graf 48 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 9 žáků 5. třídy – kladné odpovědi



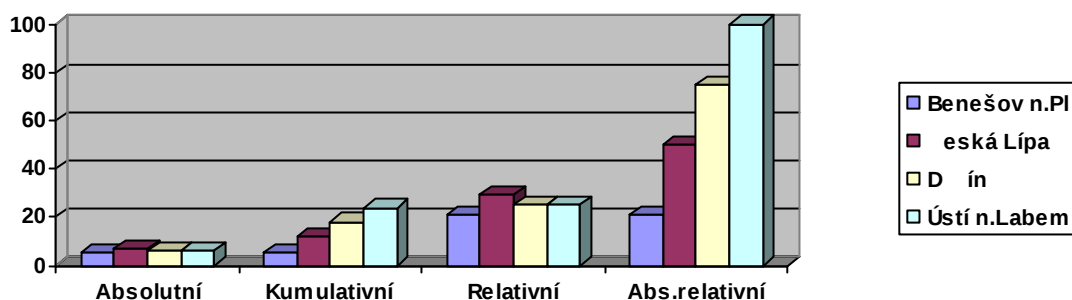
Komentář k tabulce 48 a grafu 48 :

Z tabulky 48 a grafu 48 vyplývá, že celkem 56 z dotazovaných žáků 5. třídy, odpovědělo kladně na otázku č. 9. Tito žáci mladšího školního věku si myslí, že fenomén šikany je problémem spíše v těchto městech a v těchto ZŠ, než těch menších měst a menších ZŠ. Celkově to činí 70 % z dotazovaných žáků.

Tabulka 49 – Odpovědi žáků 5. třídy na otázku číslo 9 – záporné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	5	5	20,83	20,83
eská Lípa	7	12	29,16	49,99
Děčín	6	18	25	74,99
Ústí n/L.	6	24	25	100
Celkem	24	X	99,99	X

Graf .49 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 9 žák 5. třída – záporné odpovědi



Komentář k tabulce .49 a grafu .49 :

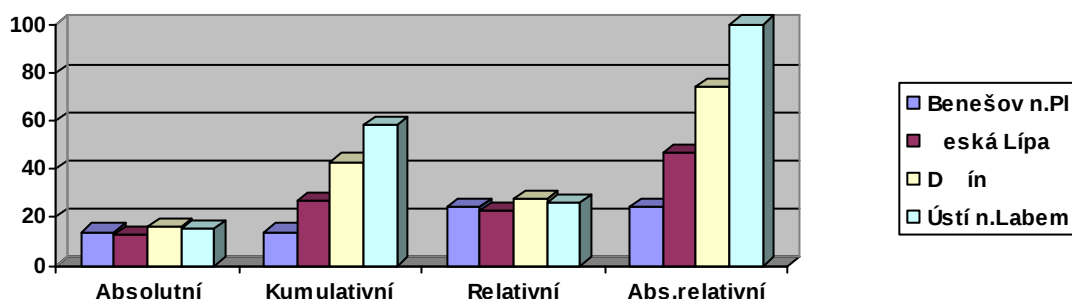
Z tabulky .49 a grafu .49 vyplývá, že celkem 24 z dotazovaných žáků 5. třídy odpovědělo záporně na otázku č. 9. Ze získaných odpovědí vyplývá, že jen menší část žáků mladšího školního věku se nedomnívá, že by se fenomén šikany netýkal spíše v těchto městech a v těchto ZŠ. Celkově to činí 30% z dotazovaných žáků.

Odpovědi na otázku číslo 10 - Myslíš si, že fenomén šikany je problémem spíše v těchto kolektivech, než menších kolektivech? – 8. třída (varianty odpovědí viz příloha .1)

Tabulka .50 – Odpovědi žáků 8. třídy na otázku číslo 10 – kladné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	14	14	24,13	24,13
Česká Lípa	13	27	22,41	46,58
Dvůr Králové	16	43	27,58	74,16
Ústí n/L.	15	58	25,86	100
Celkem	58	X	99,98	X

Graf .50 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 10 žáků 8. třídy – kladné odpovědi



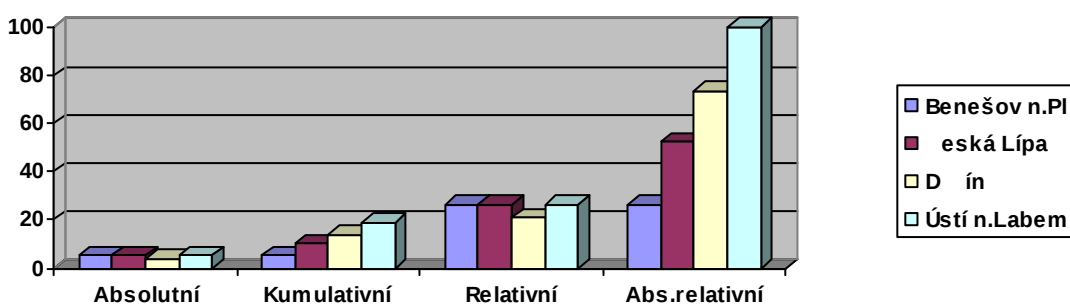
Komentář k tabulce .50 a grafu .50 :

Z tabulky .50 a grafu .50 vyplývá, že celkem 58 z dotazovaných žáků 8. třídy, odpovědlo kladně na otázku . 10. Tito žáci staršího školního věku se domnívají, že fenomén šikany je i problémem v těchto kolektivech. Celkově to činí 75,32 % z dotazovaných žáků .

Tabulka .51 – Odpovědi žáků 8. třídy na otázku číslo 10 – záporné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	5	5	26,31	26,31
eská Lípa	5	10	26,31	52,62
Dvůr	4	14	21,05	73,67
Ústí n/L.	5	19	26,31	100
Celkem	19	X	99,98	X

Graf .51 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 10 žáků 8. třídy – záporné odpovědi



Komentář k tabulce .51 a grafu .51 :

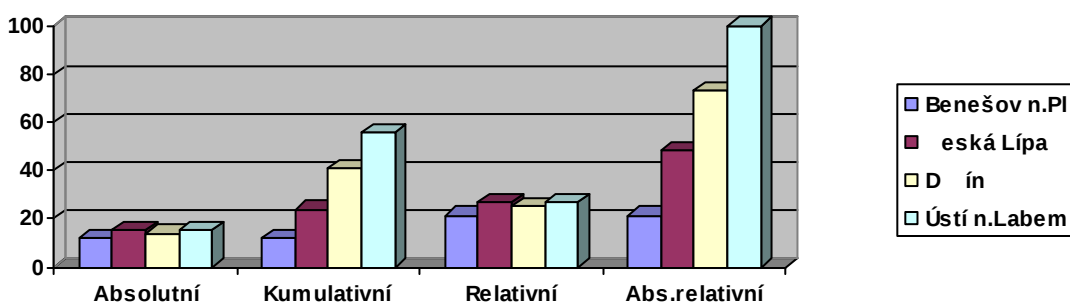
Z tabulky .51 a grafu .51 vyplývá, že celkem 19 z dotazovaných žáků 8. třídy, odpovědlo záporně na otázku . 10. Tito dotazovaní žáci staršího školního věku se domnívají, že fenomén šikany je problémem menšího kolektivu, než v většího kolektivu. Celkově to činí 24,67 % z dotazovaných žáků .

Odpovědi na otázku číslo 10 - Myslíš si, že fenomén šikany je problémem spíše v těchto kolektivech, než menších kolektivech? – 5. třída (varianty odpovědí viz příloha .1)

Tabulka .52 – Odpovědi žáků 5. třídy na otázku číslo 10 – kladné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	12	12	21,42	21,42
eská Lípa	15	27	26,78	48,2
Dělná	14	41	25	73,2
Ústí n/L.	15	56	26,78	100
Celkem	56	X	99,98	X

Graf číslo 52 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 10 žáků 5. třídy – kladné odpovědi



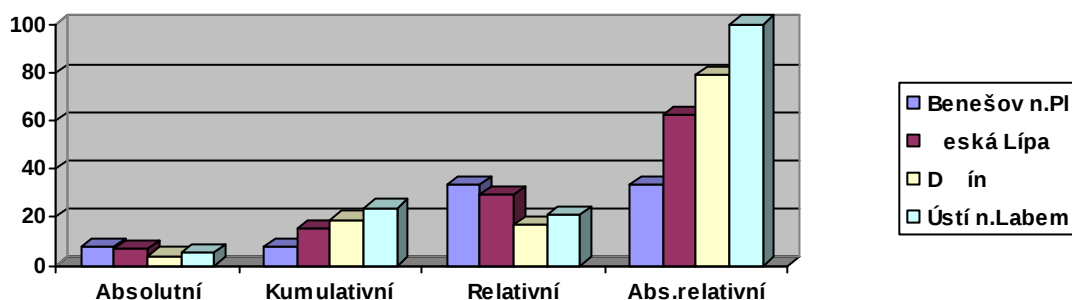
Komentář k tabulce .52 a grafu .52 :

Z tabulky .52 a grafu .52 vyplývá, že celkem 56 z dotazovaných žáků 5. třídy odpovědělo kladně na otázku . 10. Dle získaných odpovědí žáků mladšího školního věku vyplynulo, že většina zastává názor, že fenomén šikany je problémem v těchto kolektivech. Celkově to činí 70 % z dotazovaných žáků .

Tabulka .53 – Odpovědi žáků 5. třídy na otázku číslo 10 – záporné odpovědi

ZŠ	Absolutní	Kumulativní	Relativní	Abs. relativní
Benešov n/P.	8	8	33,33	33,33
eská Lípa	7	15	29,16	62,49
Dělná	4	19	16,66	79,15
Ústí n/L.	5	24	20,83	100
Celkem	24	X	99,98	X

Graf .53 – procentuální vyjádření odpovědí na otázku číslo 10 žák 5. třídy – záporné odpovědi



Komentář k tabulce .53 a grafu .53 :

Z tabulky .53 a grafu .53 vyplývá, že celkem 24 z dotazovaných žáků 5. třídy odpovědělo záporně na otázku č. 10. Ze získaných odpovědí vyplývá, že menší část žáků mladšího školního věku nezastává názor, že fenomén šikany je problémem v tomto kolektivu, ale že je to problém menšího kolektivu. Celkově to činí 30 % z dotazovaných žáků.

4.3 Regresní analýza výzkumu

Úlohou regresní analýzy je vystihnout závislosti, vystihnout tendenci změny tak, abychom mohli provádět odhady závisle proměnné na základě daných hodnot nezávisle proměnných – vlastní regresní analýza (viz tabulka .54-57). Proběh závislosti vyjádříme podmíněnými průměry, které dostaneme roztríděním hodnot y do skupin podle hodnot nezávisle proměnných x .

Chceme změřit sílu neboli intenzitu závislosti, abychom mohli říci, jak je závislost těsná a abychom mohli posoudit přesnost regresních odhadů – korelační analýza (viz výpočet korelace na s. 87). Měření a průběh závislosti je vyjádřen podmíněnými průměry, takto závislosti je vyjádřena korelačním poměrem (viz výpočty s. 87-88).

Pomocí regresní analýzy a následnou korelační analýzou se nám předpoklady potvrdí či vyvrátí.

Tabulka regresní analýzy číslo 54 - odpovědi žák 5. tříd

číslo otázky:	X	Y	X ²	Y ²	X*Y
1	31	49	961	2401	1519
2	22	58	484	3364	1276
3	14	66	196	4356	924
4	10	70	100	4900	700
5	7	73	49	5329	511
6	57	23	3249	529	1311
7	61	19	3721	361	1159
8	58	22	3364	484	1276
9	56	24	3136	576	1344
10	56	24	3136	576	1344

Tabulka regresní analýzy číslo 55 - odpovědi žák 8. tříd

číslo otázky:	X	Y	X ²	Y ²	X*Y
1	57	20	3249	400	1140
2	22	55	484	3025	1210
3	12	65	144	4225	780
4	23	54	529	2916	1242
5	32	45	1024	2025	1440
6	63	14	3969	196	832
7	64	13	4096	169	832
8	64	13	4096	169	832
9	65	12	4225	144	780
10	58	19	3364	361	1102

Tabulka regresní analýzy číslo 56 - odpovědi žáků 5. a 8. třídy

číslo otázky:	X	Y	X ²	Y ²	X*Y
1	31	57	961	3249	1767
2	22	22	484	484	484
3	14	12	196	144	168
4	10	23	100	529	230
5	7	32	49	1024	224
6	57	63	3249	3969	3591
7	61	64	3721	4096	3904
8	58	64	3364	4096	3712
9	56	65	3136	4225	3640
10	56	58	3136	3364	3248
Suma	372	460	18396	25180	20968

x – jsou odpovědi ano žáků 5. ročníku (nezávisle proměnná)

y- jsou odpovědi ano žáků 8. ročníku (závisle proměnná)

$$b_{yx} = \frac{n \sum x_i y_i - \sum x_i \sum y_i}{n \sum x_i^2 - (\sum x_i)^2} = \frac{10 \cdot 20968 - (372 \cdot 460)}{10 \cdot 18396 - (372)^2} = 0,8461$$

$$a_{yx} = \bar{y} - b_{yx} \cdot \bar{x}$$

$$a_{yx} = 46 - 0,8461 \cdot 37,2$$

$$a_{yx} = 14,5251$$

rovnice regresní přímky :

$$y_i = a_{yx} + b_{yx} \cdot x_i$$

$$y_i = 14,5251 + 0,8461 x_i$$

b) určíme sílu závislosti

$$r_{yx} = \frac{n \sum x_i y_i - \sum x_i \sum y_i}{\sqrt{[n \sum x_i^2 - (\sum x_i)^2][n \sum y_i^2 - (\sum y_i)^2]}} = \frac{10 \cdot 20968 - (372 \cdot 460)}{\sqrt{[10 \cdot 18396 - (372)^2][10 \cdot 25180 - (460)^2]}} = 0,9009$$

Výsledek : 0,9009 – závislost je p ímá, silná .

4.4 Ov ení p edpoklad

P edpoklad . 1 - p ijímáme

1) Lze p edpokládat, že žáci 8. t íd ZŠ mají v tší zkušenost s fenoménem šikany ve srovnání s žáky 5. t íd ZŠ (otázka .1, .2, .3, .4, .5).

Tento p edpoklad byl ov ován v dotazníku zejména otázkami .4, .5 - (varianty odpov dí viz p íloha .1)

Chlapci a dívky vybírali ze dvou uvedených možností :

- 1) Máš zkušenosti s fyzickou šikanou na své osob ?
- 2) Máš zkušenosti s psychickou šikanou na své osob ?

Po vyhodnocení otázek .4 a .5, jejichž výsledky jsou zaznamenány v tabulkách .26-32 a vyhodnoceny v grafech .26-32, m žeme íci, že žáci staršího školního v ku mají v tší zkušenosti s fenoménem šikana než žáci mladšího školního v ku. Z výsledk vyplývá, že u žák staršího školního v ku má 29,87 % zkušenosti s fyzickou šikanou na vlastní osob . U žák mladšího školního v ku je to pouze 12,50 %. Dále z výsledk vyplývá, že u žák staršího školního v ku má zkušenosti s psychickou šikanou celkem 41,85 % z dotazovaných, u žák mladšího školního v ku je to pouze 8,75 %.

Výzkumnou metodou dotazníku bylo prokázáno, že žáci staršího školního v ku mají v tší zkušenosti s fenoménem šikany , než žáci mladšího školního v ku.

P edpoklad . 2 - p ijímáme

2) Lze p edpokládat, že žáci staršího školního v ku jsou schopni se lépe uhájit p ed agresorem ve srovnání se žáky mladšího školního v ku (otázka .6, .7).

Tento p edpoklad byl ov ován v dotazníku zejména otázkami .6, .7 - (varianty odpov dí viz p íloha .1)

Chlapci a dívky vybírali ze dvou uvedených možností :

- a) Myslíš si, že by ses dokázal zastat sám sebe p ed agresorem a postavit se mu na odpor?
- b) Myslíš si, že by ses dokázal zastat spolužáka p ed agresorem?

Po vyhodnocení otázek .6 a .7, jejichž výsledky jsou zaznamenány v tabulkách .33-41 a grafech .33-41, m žeme íci, že žáci staršího školního v ku jsou se lépe uhájit p ed agresorem ve srovnání se žáky mladšího školního v ku. Z výsledk vyplývá, že žáci staršího školního v ku by se postavilo na odpor v í šikanujícímu v 81,81 % a žáci mladšího školního v ku v 71,25 % . Dále 83,11 % žák staršího

školního v ku by se dokázalo zastat spolužáka před agresorem, zatímco u žák mladšího školního v ku by se zastalo spolužáka před agresorem 76,25 %.

Výzkumnou metodou dotazníku bylo prokázáno, že žáci staršího školního v ku se dokáží zastat ve vlastní roli spolužáka a dokáží se zastat sami sebe před agresorem, než žáci mladšího školního v ku.

Předpoklad 3 - přijímáme

3) Lze předpokládat, že šikana je závažnějším problémem v ZŠ ve vyšších m stech ve srovnání se ZŠ menších m st (otázka 8, 9, 10).

Tento předpoklad byl ověřován v dotazníku zejména otázkami 8, 9 - (varianty odpovědí viz příloha 1)

Chlapci a dívky vybírali ze dvou uvedených možností :

- a) Myslíš si, že fenomén šikany se týká spíše v vyšších m st, než těch menších m st?
- b) Myslíš si, že fenomén šikany je problémem spíše v vyšších ZŠ ve vyšších m stech, než menších ZŠ v menších m stech?

Po vyhodnocení otázek 8 a 9, jejichž výsledky jsou zaznamenány v tabulkách 42-49 a grafech 42-49, můžeme říci, že žáci staršího školního v ku mají vlastní názor, že fenomén šikany je problémem spíše v vyšších m st a v vyšších ZŠ, než menších m st a menších ZŠ. Ze získaných výsledků vyplývá, že žáci staršího školního v ku má v 83,11 % názor takový, že fenomén šikany je problém v vyšších ZŠ ve vyšších m stech. U žák mladšího školního v ku je to 72,50 %. Dále na otázku 9 odpovědělo kladně celkem 84,11 % žák staršího školního v ku, u žák mladšího školního v ku je to pouze 70 %.

Výzkumnou metodou dotazníku bylo prokázáno, že žáci staršího školního v ku se dokáží zastat ve vlastní roli spolužáka a dokáží se zastat sami sebe před agresorem, než žáci mladšího školního v ku.

Výzkumnou metodou dotazníku bylo prokázáno, že žáci staršího školního v ku mají vlastní názor na fenomén šikany ve vyšších m stech a v vyšších ZŠ, než žáci mladšího školního v ku.

5 Závěr

V této práci bylo použito téma fenoménu šikana ve škole. Provedeným výzkumem se potvrdilo, že žáci staršího školního v ku mají v tší zkušenosti s fenoménem šikany , než žáci mladšího školního v ku. Dále, že žáci staršího školního v ku mají v tší znalosti o šikan , um jí ji lépe popsat, charakterizovat než žáci mladšího školního v ku. Žáci staršího školního v ku jsou schopni se lépe uhájít p ed agresorem, než žáci mladšího školního v ku. Dále se provedeným výzkumem potvrdilo to, že žáci staršího školního v ku mají v tšinový názor, že fenomén šikany je problémem v tších m st a v tších ZŠ . Výzkumem se potvrdily pracovní p edpoklady . 1, . 2 a . 3 z úvodu této práce .

V tomto výzkumu šikany na ZŠ bylo použito metody dotazníku s uzav enými otázkami, protože vzhledem k v ku dotazovaných, kdy se jedná o žáky mladšího a staršího školního v ku, bylo lépe použít uzav ené otázky, protože jsou lépe pochopiteln jší pro tyto žáky a také se lépe vyhodnocují ke statistickému zpracování dat pro výzkum. Otázky byly vedeny tak, aby žáci jasn a srozumiteln v dotazníku odpov d li na otázky a ze získaných dat pomocí výpo tu regresní analýzy a následné korelace byly získány kone né výstupy, ze kterých se potvrdily pracovní p edpoklady.

Šikana, tento společensky negativní jev, se musí vymýtit. Tvrd a nekompromisn zasáhnout vždy, když je n jaký p ípad šikany. Je pot eba ochránit šikanovaného, dát mu v domí právní pomoci, osobní pomoci, dát najevo to, že nesouhlasíme s agresorem, že tento jev nebudeme nijak akceptovat.

Je jasné, že šikanu rozpoznat není jednoduché, p íznaky se ásto kryjí, ješt složit jší a náro n jší je tento problém ešit. O agresivních myšlenkách se pedagog nedozví, to se ne íká, je to pouze v hlavách d tí. Vztahy mezi d tmi je obtížné vid t a ješt obtížn jší je tyto vztahy ovlivnit. Ovlivnit je lze až teprve, když je známe. A zde je pot eba zd raznit, jak je d ležitá prevence šikany, protože vždy je lépe tomuto společensky negativnímu problému p edcházet, než pozd ji odstra ovat d sledky.

Agrese, kterou jsou šikanující agresori vybaveni, je u lov ka geneticky p edur ena. Je to ur itá dispozice lov ka a vrozená záležitost. Sou asný názor psycholog na agresivitu je, že agrese lov ka vyplývá z jeho pot eby uplatnit se, je to snaha o sebeprosazení se. lov ka naštve to, že si ho nikdo nevšímá, že to, co d lá, není dostate n ocen no, vid no, jedná se zde o sebeprosazení .

V každém spole enství nebo vztahu jde o to, kdo bude mít v tší vliv, vedoucí postavení, v tší d ležitost. Každý se snaží prosadit své názory, p ání, uplatnit svou moc a zrovna tak je tomu ve školách, kde jsou kolektivy a i zde se bojuje o ur itou formu sebeprosazení, a to n kdy i na úkor n koho jiného, v tšinou slabšího, nedocen něho jedince.

Co se tý e vyty eného cíle této práce a stanovených pracovních p edpoklad , tak v prvním pracovním p edpokladu se potvrdilo to, že informovanost mladých lidí je celkem na dobré úrovni, ale je t eba zvýšit právní v domí, zvýšit ješt více informovanost, co je šikana, projevy, p í iny, d sledky a hlavn prevence šikany. Také se zde potvrdilo to, že žáci staršího školního v ku mají v tší osobní zkušenosti s fenoménem šikany, než žáci mladšího školního v ku.

V druhém pracovním p edpokladu se potvrdilo to, že žáci staršího školního v ku se um jí postavit na odpor v í agresorovi, kdy u žák mladšího školního v ku se tento p edpoklad p íliš nepotvrdil.

V t etím pracovním p edpokladu se potvrdilo, že žáci staršího školního v ku a žáci mladšího školního v ku vnímají problém fenoménu šikany spíše u v tších ZŠ, které jsou ve v tších m stech, než na malých ZŠ a na menších m stech. Takto to vnímá v tšina dotazovaných žák . Cíl této práce byl tedy napln ěn, protože byly zkoumány 3 pracovní p edpoklady, které se dle provedeného výzkumu potvrdily.

Je samoz ejmé, že nelze výsledky tohoto výzkumu generalizovat, zobec ovat, ale p esto z provedeného výzkumu vyplynula ada zajímavých skute ností. Ukázalo se, jaké množství d tí má zkušenosti s fenoménem šikany. A to jak se šikanou páchanou na nich samotných, tak i se šikanou, která je páchaná na jejich spolužácích. Je dob e, že problém šikany ve školách a školských za ízeních se skute n ěší. Pokud bude stále platit, že siln ější a mocn ější je ten, kdo vyhrává, pak t žko m žeme o ekávat klidnou a neagresivní spole nost. M žeme si zde ale položit otázku, zda naše agresivita není vlastn naší biologickou podstatou. Všichni rozumn uvažující lidé chápou, že proti agresivit ě se musí zasáhnout všemi spole ensky p íjatelnými prost edky.

6 Navrhovaná opatření

- prevence šikany ve školských zařízeních – je potřeba zvýšit aktivitu školy a pedagogických pracovníků k řešení problému šikany ve školských zařízeních
- zvýšit počet školních psychologů ve školských zařízeních – m. že pomoci při řešení problémů ve školských zařízeních
- zvýšit počet speciálních pedagogů ve školských zařízeních – m. že pomoci při řešení a prevenci problémů ve školských zařízeních
- podpora projektů sociální intervence a aktivní zapojení škol do těchto programů – zvýšení pomoci státu a jiných státních organizací při řešení problému šikany ve školských zařízeních
- podpora státních a neziskových organizací, které se v. nují sociálně patologických jevů (šikana, závislosti, agresivita d. t.)
- účelné využívání fondů EU na preventivní projekty v oblasti sociálně patologických jevů – zvýšení rozpočtu na programy řešení sociálně patologických jevů ve školských zařízeních
- podpora adopce a p. stounské péče – možnost úplné rodinné péče pro d. ti
- kategorizace d. tských domovů, výchovných ústavů a lé. ebných výchovných ústavů s ostrahou pro d. ti páchající nejzávažnější trestné činy – ochrana společnosti před projevy sociálně patologických jevů
- zvýšení celkové informovanosti pedagogů na téma šikana
- zvýšení právního v. domí pedagogů o fenoménu šikana
- zvýšení informovanosti o šikaně a právní v. domí u žáků o fenoménu šikana
- spolupráce školských zařízení s orgány činnými v trestním řízení
- zvýšení informovanosti rodičů o výskytu šikany ve škole
- zvýšení spolupráce školy a rodičů při prevenci šikany ve výchov. d. t.
- možnost založení schránky d. v. ry ve škole
- pravidelný anonymní průzkum ve škole na téma šikana
- pravidelné besedy s odborníky na téma šikana ve škole
- informa. ní nást. nky na téma šikana
- okamžité nekompromisní jednání při výskytu šikany ve škole s výstupem potrestání viníka
- morální podpora ob. t. šikany

7 Seznam použitých zdroj

CAPPONI,V.,NOVÁK,T.*Jak se prosadit– asertivn do života*.1.vyd.Praha:Portál, 1992.ISBN 80-04245226-9

ERMÁK, I.*Lidská agrese a její souvislosti*.1.vyd .Praha: Grada,1998.ISBN 80-7178-315-3.

HELUS, Z.*Vyznat se v d tech*.1.vyd.Praha:Portál,1984.ISBN 80-04-22967-84.

CHOD RA, O. *Šikana a paragrafy*.Pedagogicko–psychologická poradna. Brno[online].Dostupné z URL:<<http://poradenskecentrum.cz/sikana>>[cit.2007-01-22]

KOLÁ ,M.*Školní šikanování*.1.vyd.Praha:Portál,2004.ISBN 80-239-299-1

KOCÁBEK,P.*Šikana*.Informa ní centrum pro mládež Uherské Hradišt [online].Dostupné z URL: <[http://www.icm.uh.cz/str/sikana -a](http://www.icm.uh.cz/str/sikana-a)>.[cit.2008-02-05]

KOLÁ , M.*Bolest šikanování*.1.vyd.Praha:Portál,2004.ISBN 80-71-78-513-X

KYRIACOU,Chris. *ešení výchovných problém ve škole*.1.vyd.Praha:Portál,2005.ISBN 80-7178-945-3

MEZIHORSKÝ,Š. *Asertivita*. 1.vyd.Praha:Portál,1991.ISBN 80-7066-899-7

NAKONE NÝ,M. *Základy psychologie osobnosti*.1.vyd.Praha:Portál,1993.ISBN 80-85-603-34-9

POSPÍŠILOVÁ, M. *Zkušenosti s pé í Pedagogicko – psychologické poradny Vyškov o ob ti šikanování a agresory* [online].Dostupné z URL: <http://www.sikana.org/11_martina.pdf>.[cit. 2008-02-07]

PRUCHA J.*Jaké jsou eské alternativní školy?*. eská škola [online]. 21.12.2001.Dostupné z URL:<<http://www.ceskaskola.cz=2124>>[cit.2008-02-04]

Í AN, P. *Agresivita a šikana mezi d tmi*.1. vyd.Praha:Portál,1995.ISBN 80-7178-049-9
Sociometrie.Wikipedie[online].30.7.2007.Dostupné z URL:<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Sociometrie>> [cit.2008-02-08]

8 P ílohy

P íloha íslo 1

D O T A Z N Í K

K výskytu šikany na ZŠ

Dotazníky nepodepisovat, odpov di jsou zcela anonymní . Získané informace slouží k vypracování bakalá ské práce . D kuji Vám za Vaši spolupráci.

Odpov , prosím, zakroužkovat.

Ro ník :

Datum :

1) Rozumíš pojmu šikana?Co si pod tímto pojmem vybavíš?

- a) násiln ponižující chování jedince nebo skupiny v í slabšímu jedinci, který nem že ze situace uniknout a není schopen se ú inn bránit
- b) strkanice mezi kamarády
- c) neumím odpov d t

2) P ijímáš í odmítáš fyzickou šikanu ?

- a) ano, nevadí mi
- b) ne, zcela ji odmítám
- c) neumím odpov d t

3) P ijímáš í odmítáš psychickou šikanu ?

- a) ano, nevadí mi
- b) ne, zcela ji odmítám
- c) neumím odpov d t

4) Máš zkušenosti s fyzickou šikanou na své osob ?

- a) ano
- b) ne
- c) neumím odpov d t

5) Máš zkušenosti s psychickou šikanou na své osob ?

- a) ano

b) ne

c) neumím odpov d t

6) Myslíš si, že by ses dokázal zastat sám sebe p ed agresorem a postavit se mu na odpor ?

a) ano

b) ne

c) neumím odpov d t

7) Myslíš si, že by ses dokázal zastat spolužáka p ed agresorem?

a) ano, zcela jist

b) ne

c) neumím odpov d t

8) Myslíš si, že fenomén šikany se týká spíše v tších m st, než t ch menších m st?

a) ano, je to problém v tších m st

b) ne , je to problém menších m st

c) neumím odpov d t

9) Myslíš si, že fenomén šikany je problémem spíše v tších ZŠ ve v tších m stech, než menších ZŠ v menších m stech ?

a) ano, je to spíše problém v tších m st a v tších ZŠ

b) ne , je to spíše problém menších m st a menších ZŠ

c) neumím odpov d t

10) Myslíš si, že fenomén šikany je problémem spíše v tších kolektiv , než menších kolektiv ?

a) ano, myslím si, že fenomén šikany je problémem v tšího kolektivu

b) ne, myslím si , že fenomén šikany je problémem menšího kolektivu

c) neumím odpov d t